

România literară

15 ani de la
Congresul al IX-lea al P.C.R.

MĂRTURIE

INTR-UN vast freacă al conștiinței civice, care e a întregului popor, a tuturor fiilor patriei, retrăim astăzi, pe noile trepte ale conștiinței colective, evenimentul de acum 15 ani marcând începutul actualei epoci din istoria noastră contemporană: **Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.**

În acele zile de 19—24 iulie 1965 s-a produs o veritabilă mutație în spiritul națiunii, maturitatea revoluționară, la peste două decenii de la Eliberare, receptivă — în deplinătatea lor — semnificațiile într-adevăr majore ale noului curs pe care dezvoltarea modernă a României le implica prin chiar legitățile potențialului ei de a pași impetuos pe drumul desăvârșirii construcției socialiste. **Raportul** Comitetului Central prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu se impunea tuturor cu puterea unui revelator descoperind, în toate direcțiile, inedite puncte de impact creator ale teoriei și practicii revoluționare, ele înseși ridicate la noi parametri de interpretare și definire a realităților naționale.

Marele forum al comuniștilor se desfășura într-un climat de largă respirație, stimulând interesul pentru problemele țării a cit mai multor cetățeni, marcând ceea, atât de necesară, identificare și contopire, totodată, a condiției individuale în fasciculul de raze ale colectivității, în centrul căreia convergeau reprezentativ delegații la istoricul Congres. Și astfel, după un succint, științific determinat, tablou al realizărilor, **Raportul** considera necesar a se opri asupra unor deficiențe mai importante din perioada precedentă, „spre a trage învățăminte pentru îmbogățirea activității noastre de viitor”. Un stil, un limbaj nou, se auzea de la tribuna unde vorbea secretarul general al Partidului. „Este adevărat, — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — am obținut mari victorii în toate domeniile de activitate, dar considerăm că trebuie să vorbim deschis în fața Congresului, a partidului, a întregului popor și despre unele neajunsuri ale muncii noastre. După cum se știe, critica și autocritica constituie un factor de seamă al dezvoltării societății socialiste. Folosirea ei este o necesitate obiectivă care asigură mersul înainte, ridicarea întregii noastre activități la nivelul cerințelor operei de desăvârșire a construcției socialiste”.

Într-un asemenea spirit de lucidă apreciere a ceea ce se înfăptuise dar și de înfățișare deschisă a ceea ce rămăsese în urmă, sub nivelul posibilităților reale ale capacității de progres a unui popor inezestrat gospodărind o țară cu un important potențial de dezvoltare, au fost expuse **Directiile de dezvoltare a României socialiste în următorii cinci ani**, atrăgându-se atenția că **Directivile** Congresului, constituind, prin conținutul lor, programul înfloririi multilaterale a țării, sint rodul unei vaste gândiri și munci colective, documentele respective fiind expresia dezbaterii lor de către întregul popor. Astfel au fost stabilite obiectivele centrale ale politicii economice, volumul de investiții în perioada noului cincinal, echivalând cu valoarea investițiilor din precedenții zece ani, o latură importantă a noii politici economice constituind-o îmbunătățirea continuă a repartizării forțelor de producție pe teritoriul țării — aceasta în vederea ridicării regiunilor mai slab dezvoltate, în perspectiva unei cit mai echilibrate transformări social-economice pe ansamblul național. În mod firesc, **Raportul** abordează, apoi, dezvoltarea și perfecționarea cercetării științifice și a învățămintului. Se anunță, astfel, că urmează a lua ființă **Consiliul Național al Cercetării Științifice**, subliniindu-se că o condiție importantă a sporirii muncii științifice este imbinarea armonioasă a cercetării fundamentale cu cea aplicativă. În ce privește dezvoltarea și perfecționarea continuă a învățămintului de toate gradele, **Raportul** arată că în anii următori se vor pregăti condițiile pentru mărirea duratei învățămintului obligatoriu; că se va extinde învățămintul profesional, pentru pregătirea unui tot mai mare număr de muncitori calificați; că un accent deosebit se va pune pe învățămintul superior tehnic și economic.

În partea a III-a a **Raportului**, tovarășul Nicolae Ceaușescu demonstrează temeinicia propunerii ca patria noastră să poarte denumirea de **Republica Socialistă România**, proiectul noii Constituții consfințind victoriile istorice ale poporului român și asigurând dezvoltarea con-

George Ivașcu

(Continuare în pagina 2)

Iulie 1965. La tribuna Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român

■ Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun. Desigur, se poate și este necesar să se creeze în diferite forme și stiluri. Putem spune creatorilor de artă: alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cit mai variat în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din **Raportul** la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român)

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjuncat: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu.

Mărturie

(Urmare din pagina 1)

tinuă a naţiunii noastre, creşterea rolului statului socialist ca organizator al întregii activităţi de construire a noii orânduri, lărgirea continuă a democraţiei socialiste, participarea maselor populare la dezbaterile principalelor probleme ale politicii interne şi externe a patriei. Cu deosebire luare-aminte au fost receptate argumentele secretarului general al Partidului potrivit cărora „dezvoltarea şi înflorirea fiecărei naţiuni socialiste, a fiecărei stat socialist egal în drepturi, suveran şi independent, constituie o cerinţă esenţială de care depind întărirea unităţii şi coeziunii ţărilor socialiste, creşterea înriuririi lor asupra mersului înainte al omenirii spre socialism şi comunism”.

Relevind creşterea continuă a forţei şi coeziunii partidului, Raportul subliniază că „partidul nostru comunist este continuatorul celor mai bune tradiţii ale luptei de veacuri a poporului român pentru libertate naţională şi socială, el intrupează trăsăturile înaintate ale proletariatului, are rădăcini viguroase în mişcarea muncitorească din România”. Constatând, apoi, că „în mişcarea comunistă şi muncitorească mondială au apărut deosebiri de vederi asupra unor probleme fundamentale ale dezvoltării sociale contemporane, ale liniei generale a mişcării comuniste, cit şi asupra normelor de relaţii dintre partidele comuniste”, Raportul subliniază că „pentru realizarea unităţii în problemele fundamentale ale luptei împotriva imperialismului, pentru pace, pentru victoria cauzei socialismului”, esenţial este „respectarea consecventă a normelor de bază ale raporturilor dintre partide, a principiilor independenţei, egalităţii în drepturi şi neamestecului în treburile interne ale altor partide. De cea mai mare însemnătate este dezvoltarea relaţiilor de încredere, stimă şi respect reciproc între partide, orice problemă de interes comun discutându-se nemijlocit de la partid la partid, de la conducere la conducere, în mod sincer, tovarăşesc”.

CAPITOLUL consacrat muncii ideologice a partidului, dezvoltării conştiinţei socialiste a maselor aduce o serie de consideraţii şi de argumente care s-au dovedit, de asemenea, printre cele mai fecunde în devenirea acestor cincisprezece ani pentru dezvoltarea întregii noastre spiritualităţi, pentru cultura, arta, literatura noastră. Afirmând că „marxismul este o ştiinţă vie, care se dezvoltă şi se îmbogăţeşte necontenit, sintetizând experienţa istorică şi concluziile dezvoltării sociale”, Raportul demonstrează — referindu-se la marii clasici ai marxism-leninismului — că teoria noastră nu este o dogmă, ci o călăuză în acţiune, că, deci, este necesară prelucrarea de sine stătătoare a teoriei, deoarece ea nu dă decit principii călăuzitoare, care se aplică în mod diferit, de la ţară la ţară. Prin urmare, activitatea teoretică a partidului nostru trebuie concentrată asupra problemelor de cea mai mare actualitate privind desăvîrşirea construirii — în condiţii specifice — a socialismului în România. Ca atare, pentru dezvoltarea gândirii teoretice din ţara noastră, o cerinţă principală este desfăşurarea unor largi dezbateri, schimburi şi confruntări de opinii, pe temele conceptiei despre lume a proletariatului, ostilă închistării şi rigidităţii în gândire şi care ne învaţă că toate fenomenele vieţii sociale trebuie privite ca un proces în continuă transformare şi dezvoltare.

Elogiind creaţia oamenilor de literă şi artă, care a îmbogăţit patrimoniul spiritual al poporului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a subliniat în Raportul său imperativul pentru creatorii de artă ai societăţii socialiste: „Abordând în toată amploarea şi măreţia, cu înaltă măiestrie artistică, tema eliberării poporului, a profundelor prefaceri revoluţionare din România, a relaţiilor sociale şi a vieţii spirituale a oamenilor, reflectând optimismul şi vigoarea poporului, talentaţii noştri creatori pot făuri opere care să rămână în patrimoniul culturii naţionale şi universale. Oglinind politica şi activitatea partidului închinată înfloririi patriei, bunăstării poporului, fericirii omului, creaţia literar-artistică e necesar să fie pătrunsă de un profund umanism socialist”.

Pornind de la adevărul că arta şi literatura le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire şi perfecţionare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri şi subliniind că „trebuie înlăturată orice tendinţă de exclusivism sau rigiditate manifestată în acest domeniu”, secretarul general al Partidului a relevat: „Esenţial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrându-şi individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conţinutul operei sale, să urmărească ca ea să-şi găsească drum larg spre mintea şi inima poporului”.

Veritabil program de acţiune pentru uniunile de creaţie în ansamblu, ca şi pentru fiecare din membrii lor în parte, îndemnul tovarăşului Nicolae Ceauşescu adresate de la tribuna celui de-al IX-lea Congres s-au concretizat, dealungul celor cincisprezece ani, într-o vastă desfăşurare a talentelor, viaţa noastră literară şi artistică, a culturii în multiplă varietate, dobîndind noi şi noi valenţe în opere ce au îmbogăţit substanţial patrimoniul contemporan. Sub incidenţa aceluiaşi prestigios îndemn, critica şi istoria literară au demonstrat, la rîndu-le, cit de creator s-a repercutat noul climat, atît în ce priveşte valorificarea mostenirii culturale, exegeza la obiect a creaţiei actuale, cit şi cea de formare şi orientare a gustului public.

Nu mai puțin, scriitorii şi artiştii noştri, ca şi, în genere, oamenii de ştiinţă au contribuit, în acest deceniu şi jumătate, la concretizarea tot mai vie a schimbului de valori spirituale între popoare. Este — şi acesta — tot un îndemn, reflex al concepţiei de generoasă deschidere spre lume, pentru manifestarea tot mai intensă a ţării noastre în concertul culturii şi artei universale — îndemn venit tot de la înalta tribună a Congresului al IX-lea prin Raportul tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

NE-AM limitat în această Mărturie doar la inserarea citorva din liniile de profil în evocarea evenimentului care l-a constituit Congresul al IX-lea al Partidului pentru noul curs al istoriei noastre contemporane, oprindu-ne, cum era şi firesc, mai ales asupra aspectelor privind dezvoltarea culturii, artei şi literaturii. În această privinţă, însuşi ansamblul acestui număr al revistei noastre a fost conceput spre a oferi o imagine — desigur, nici pe departe completă — a impactului multiplu generator pe care l-a avut istoricul eveniment asupra spiritualităţii, asupra genului creator din patria noastră.

Prelungindu-şi undele mereu îmbogăţitoare an de an, implicînd cîteva generaţii de definditori prin înseşi experienţa şi vrstele lor, Congresul al IX-lea al Partidului şi-a arhitecturat astfel semnificaţia lui profund revoluţionară în însăşi istoria mersului înainte al României contemporane.

Strălucind sub privirile atotcălăuzitoare ale bărbatului al cărui nume s-a identificat profund cu însăşi istoria acestui nou timp al devenirii noastre: Epoca Nicolae Ceauşescu.

George Ivaşcu

Viaţa literară

15 ani de la Congresul al IX-lea

● În împlinirea aniversării a 15 ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, în întreaga ţară se desfăşoară numeroase săzătorii literare, simpozioane, mese rotunde, colocvii, expuneri, la care participă poeţi, prozatori, critici şi istorici literari. La aceste întâlniri sînt discutate probleme ale literaturii noastre contemporane, au loc recitaluri de poezie patriotică dedicate patriei şi partidului. Iată — succint — înregistrate un număr din aceste manifestări.

Bucureşti

● Nichita Stănescu, Franz Storch, Constantin Crişan, Mircea Măciu, Solomon Marcus, George Potra, Natalia Petruş la librăria „Lumina” din Capitală; Ioan Dan, Saşa Georgescu, Barbu Alex. Emandi, Eugen Cojocaru, D. C. Mazilu, la Casa de cultură a Ministerului de interne; Barbu Cioculescu, la „Tehnic Club” — Bucureşti (în cadrul manifestării „România — vatră de milenii”); Zoe Dumitrescu-Bulenga, la cenacul literar „George Murnu”; Ion Gheorghie, Nicolae Dan Frunteleşă, Viorel Cozma, Radu Felix, Pavel Pereş, la Şcoala generală din comuna Budeşti, judeţul Ilfov; Teodor Maricaru, D. C. Mazilu, Sin Arion, Al. Clenciu, la Combinatul de industrializare a lemnului, Fabrica de sticlă menaj din Tg. Jiu şi la Platforma industrială Rovinari-Rogojelu; N. Rădulescu-Lemnar, la Universitatea populară, Casa pionierilor, Casa Armatei, Şcoala generală nr. 1 din Ploieşti, la Şcoala generală din Buşteni şi Casa de cultură din Breaza; Al. Gheorghiu Pogoneşti, Petre Protopopescu, Ion Mărcineanu, Tudor Oprea, la Atelierul literar al cenacului „Ion Minulescu” din Bucureşti; Valeriu Gorunescu, Petru Marinescu, Ioan Meiştoiu, Virginia Rădulescu, Virginia Ciucă, Cristian Şerbu, la Casa de cultură „M. Eminescu” din Capitală; Ionel Gologan, la Şcoala generală nr. 69 din Capitală, Valentin Deşlu, Ion Popoşin, Al. Raicu, Petre Demetru Popescu, Arcadie Donos, Giuseppe Navarra, George

Zarafu, Al. Clenciu, Constantin Petrescu, la Liceul nr. 21 construcţii din Bucureşti.

Craiova

● La Tirgu-Jiu şi la Tirgu-Cărbuneşti, judeţul Gorj, s-a desfăşurat, cu sprijinul Asociaţiei scriitorilor din Craiova, un festival de creaţie literară. Manifestările organizate au cuprins: un simpozion desfăşurat la Casa de cultură a sindicatelor din Tg. Jiu, o expoziţie de carte, o „Revistă literar-artistică”, un spectacol de poezie al laureaţilor la concursul de creaţie, şi o vizită de documentare la Tg. Cărbuneşti, satul părinţilor lui Tudor Arghezi.

În municipiul Craiova au avut loc simpozioane, săzătorii literare şi festivaluri de poezie (la Universitate, la Teatrul de stat, la Filarmonica de stat). La aceste manifestări au fost prezente: Al. Piru, C. Papastate, Dan Rotaru, Pompiliu Marcea, Florea Firan, Ovidiu Ghidirmic, George Sorescu, Dumitru Bălaş, Ilarie Hinoveanu, Marian Barbu, Constantin Dumitrache, Al. Armeanu, Ştefan Bossun, Emil Manu, Virgil Carlanopol, Mihai Duţescu, Serafim Dulcu, Claudiu Moldovan, Gh. Pienescu, Petre Nicolae, George Târnea, Eugen Velican, Ion Vrîncanu, Stela Mirel, Ion Gh. Pană, Ion Popoşin, George Zbârcea.

Timişoara

● Anghel Dumbrăveanu, Ion Marin Almăjan, Al. Jebeleanu, Lucian Emandi, Ion Anghel, N. D. Pirvu, Titus Suciu, G. I.

Premii

● Recent, au fost decernate premiile concursului de creaţie dramatică pentru soimii patriei, pionieri şi scolari — „Universul contemporan şi viitor al copilului”. Au fost premiaţi următorii scriitori, pe secţiuni: teatru de păpuşi pentru soimii patriei — Ricarda Terschak („Fetiţa de la circ”, lb. germană), Nicolae Drăghia („Borboacă şi Zmeu Babau”) şi Dorel Sibii („Salvăm pe Ileana Cosânzeana”); teatru şcolar — Virgil Munteanu („Moara liliacului”), Stanca Poţca („Titel şi alţi voinici ca el”) şi Alecu Popovici („Cursa contra termometru”).

maghiară) şi Aurel Cărciumaru („Întîlnire mare izbîndă”); teatru de păpuşi pentru soimii patriei — Ricarda Terschak („Fetiţa de la circ”, lb. germană), Nicolae Drăghia („Borboacă şi Zmeu Babau”) şi Dorel Sibii („Salvăm pe Ileana Cosânzeana”); teatru şcolar — Virgil Munteanu („Moara liliacului”), Stanca Poţca („Titel şi alţi voinici ca el”) şi Alecu Popovici („Cursa contra termometru”).

Calendar

● 15.VII.1859 — s-a născut Dumitru Th. Neculuşă (m. 1904)
● 16.VII.1924 — s-a născut Hajdu Zoltán
● 16.VII.1928 — s-a născut Mariana Ceausu
● 16.VII.1934 — s-a născut Victor Crăciun
● 16.VII.1936 — s-a născut Gh. Grişurcu
● 16.VII.1943 — a murit E. Lovinescu (n. 1881)
● 17.VII.1810 — s-a născut August Treboniu Laurian (m. 1881)
● 17.VII.1890 — s-a născut Tabéry Geza (m. 1958)
● 17.VII.1945 — s-a născut Daniel Dimitriu
● 17.VII.1945 — s-a născut Mircea Constantinescu
● 18.VII.1930 — s-a născut S. Damian
● 18.VII.1931 — s-a născut Nicolae Neagu
● 19.VII.1905 — s-a născut N. Candiano
● 19.VII.1908 — s-a născut Tamara Gane
● 19.VII.1923 — s-a născut Constantin Toiu
● 19.VII.1936 — s-a născut Norman Manea

● 19.VII.1943 — s-a născut Maria Luiza Cristescu
● 20.VII.1912 — s-a născut Ştefan Popescu
● 20.VII.1930 — s-a născut Iuliu Raşu
● 20.VII.1932 — s-a născut Corneliu Leu
● 20.VII.1934 — s-a născut Valentin Şerbu
● 20.VII.1943 — s-a născut Adrian Păunescu
● 21.VII (2.VIII. st. n.) 1808 — s-a născut Simion Bărnuţiu (m. 1864)
● 21.VII.1821 — s-a născut Vasile Alecsandri (m. 1890)
● 21.VII.1904 — s-a născut Ion Biberi
● 21.VII.1907 — s-a născut D. Măcrea
● 21.VII.1920 — s-a născut Violeta Zamfirescu
● 21.VII.1938 — s-a născut Bodeş Pál
● 21.VII.1938 — s-a născut Mircea Cojocaru
● 21.VII.1943 — s-a născut Aurel

Rubrică redactată de Gh. CATANA

SIEMNAL

● Constantin Noica — POVESTIRI DESPRE OM. „Înfăţişăm autorului, precizează autorul în Cuvînt înainte, două interpretări ale unei aceluiaşi cărţi, Fenomenologia spiritului de Hegel”. (Editura Cartea Românească, 252 p., 7,50 lei).

● Dan Cristea — FAPTUL DE A SCRIE. Volumul cuprinde, precumă-nitor, studii despre poeţi, prozatori şi critici contemporani. (Editura Cartea Românească, 346 p., 13,50 lei).

● Ion Pop — NICHITA STĂNESCU. Monografia poartă subtitlul Spaţiul şi mişcările poeziei. (Editura Albatros, 270 p., 7 lei).

● Arion Vraciu — LIMBA DACO-GETILOR. Lucrarea, dedicată „memoriei moşilor şi strămoşilor mei”, afirmă autorul, „dezbate o temă actuală (prin permanenţa ei), pe de o parte, pentru protostoria limbii şi poporului român, pe de alta, pentru lingvistica — mai exact, dialectologia indo-europeană”. (Editura Facla, 218 p., 13 lei).

● Vasile Tudor Creţu — ETHOSUL FOLCLORIC — SISTEM DESCRIŞ. „Scopul cercetării de faţă a fost, în primul rînd — mărturiseste autorul —, de a propune o lectură corectă şi complexă, din mai multe perspective, ethosului folcloric românesc”. (Editura Facla, 220 p., 9 lei).

● George Cipăianu — VINCENTIU BABEŞ. Monografia dedicată vieţii şi activităţii înflăcăratului militant pentru eliberarea naţională a românilor din Imperiul habsburgic apare în preajma celui de-al XV-lea Congres internaţional de ştiinţe istorice care va avea loc la Bucureşti, între 10-17 august, a.c. (Editura Facla, 236 p., 19 lei).

● Nicolae MOŢOC — EREZII MARINE, volum de poeme. (Editura Cartea Românească, 96 pag., 6,50 lei).

● Mircea Măciu — INTERPRETĂRI. „Cartea de faţă — avînd subtitlul Din istoria sociologiei româneşti (Idei, evenimente, personalităţi) — avertizează autorul — încercă să cuprindă şi să aducă în atenţia cititorului contemporan momente semnificative din istoria formării şi dezvoltării gândirii sociologice româneşti.” (Editura Junimea, 304 p., 9,50).

● *** — ANTOLOGIA POEZIEI CHINEZE, volumul I. Subintitulat „poezie cîntată în”, antologia şi notele sînt realizate de Li Yu-giu şi Dumitru M. Ion. În româneşte de Li Yu-giu. Prefaţă de Mihaela Guga. (Editura Univers, 238 p., 23 lei).

● *** — PINĂ ÎN ZORI. Antologia de nuvele contemporane israeliene, imprumutînd titlul povestirii lui Moshe Shamir, cuprinde 21 de nuvele selectate din volumele Hebrew Short Stories (ingrijite de S. Y. Penueli şi R. Ukhmani) şi din cîteva culegeri trimise prin intermediul Uniunii Scriitorilor din România de către „Institutul pentru traducerea literaturii israeliene” din Tel-Aviv; tîlmăcirile aparţin unui grup de traducători din Israel. (Editura Univers, 358 p., 12,50 lei).

● Philip Sidney — ASTROPHEL ŞI STELLA. În tîlmăcirea lui Tudor George sînt publicate din opera poetului renascentist englez cele o sută zece sonete şi unsprezece „cîntece” care alcătuiesc această „tragicomedie de dragoste” cum o definea, la prima ediţie, Thomas Nashe, şi eseu întru apărarea poeziei, considerat drept prima operă de critică literară scrisă în limba engleză. (Editura Univers, 220 p., 10,50 lei).

LECTOR

Orizonturi de istorie și cultură contemporană

ISTORIA României moderne oferă, în general, imaginea surprinzătoare a unei evoluții extrem de rapide care, folosind intensiv scurtele răgazuri favorabile ale unei existențe supuse veșnic vicisitudinii, ne-a purtat în mai puțin de un secol și jumătate, adică după 1929 și până în preajma celui de-al doilea război mondial, înspre o bună, reală sincronizare cu Europa în mai toate domeniile culturii.

Așa încât, printr-o analogie a părții cu întregul, vocația de fructificare maximă a răstimpurilor propice pe întinsul unei istorii face posibilă și pentru noi astăzi evaluarea unui interval de concentrate izbînzi de un deceniu și jumătate, care ne desparte de Congresul al IX-lea.

Cei 15 ani ne par, într-o privire retrospectivă, un punct de convergență maximă a unor eforturi depuse în întregime de un popor intrat sub semnul unor transformări fundamentale în destinul său. Un punct de convergență obținut printr-o strângere a forțelor tuturor, printr-o determinare condusă cu înțelepciune de factorii decisivi în politică și ideologie. Un punct de convergență care a însemnat momentul unei, conștiințe de sine sigure, apte de a se deschide înspre propriile adâncimi, ca și înspre dialogul indispensabil cu lumea întreagă.

Țiimpul se copsese pentru înlăturarea unor dogmatisme stingheritoare în fața unei gândiri ce se reclama liberă, revoluționară, spre a-și arăta rodnicia. Cum se știe, hotărârile Congresului al IX-lea au făcut să cadă tabu-uri prematur îmbătrânite din pricina inadecvării lor la structurile specifice determinate de desfășurarea istorică a unei existențe naționale. Înalt stimulative, acele hotărâri cu consecințe benefice pentru tot climatul de gândire și acțiune, au constituit cadrul solid și profund principal în care s-au produs schimbări fundamentale de perspectivă asupra culturii socialiste din România. Un consens general le-a îmbrățișat cu hotărâre, cu gravitatea care prezidează în momentele marilor opțiuni colective. Și o întreagă mișcare de idei s-a născut din nevoia acută de readevare a literaturii și artelor în genere, la real, la tot ceea ce alcătuia fondul complex, viu, al vieții noastre trecute și prezente, înțeles în devenirea dialectică.

TEZAURUL de aur al moștenirii culturale românești s-a restructurat cel dintâi, reprimind valorile (firește, critic reconsiderate) a căror lipsă modificase imaginea creativității naționale, de la Brâncuși la Goga, Błaga, Ion Barbu, Voiculescu și alții. Cu reintrarea acestor mari artiști în tabla valorilor exemplare pusă în circuitul normal, tinerii dobîndeau modelele necesare pentru refacerea unei adevărate continuități în spiritul tradiției celei mai autentice de creativitate majoră.

Dacă modelele recuștigate au fost adjuvantul cel mai de seamă al înfloririi liricii românești postbelice, al refacerii substanței însăși a poeziei, pentru proză reluarea contactului cu îndrăznelile înnoitoare ale scriitorilor români interbelici au purtat căutările nuveliştilor și romancierilor noi pînă la confiniile experimentelor europene tentate atunci mai cu seamă în Franța, sub eticheta „nouveau

roman". A fost, desigur, o treaptă, o cărare curînd abandonată, dar nelipsită de utilitate pentru ceea ce vrea să constituie calea cea mare pe care urmau să se angajeze autorii tineri ai viitorului realism înnoit din anii '70. Căci din diversitatea tehnicilor, a stilurilor individuale care exprimau temele fundamentale ale schimbărilor de existență și ale mutațiilor de conștiință contemporană s-a strîns acea recoltă bogată — aîit de prețioasă — a prozatorilor români de pînă astăzi, care dau literaturii noastre o remarcabilă diversitate în unitatea ei de fond, realizînd o specifică fuziune de tradiție și modernitate.

Așadar, printre consecințele fructuoase ale Congresului al IX-lea, cel deschizător de drumuri, s-au numărat și se numără neconținut produse lirice și epice de remarcabilă calitate, stîrnind un interes mereu viu în rîndurile publicului, provocînd un fenomen de receptare de o amploare neobișnuită.

TREBUIE însă, în tot acest peisaj plin de mișcare creatoare al ultimilor 15 ani, să facem parte dreaptă și criticii, care, oricîte reproșuri i s-ar aduce, are meritul de a fi întreținut tonusul convenit al atmosferei de cultură. Și aici, pe acest tărîm, momentul '65 a operat benefic, restabilind, după anii de secetă dogmatică, legăturile firești ale criticii cu marile ei izvoare, refăcîndu-i cursul normal de la Majorescu la Lovinescu, la G. Călinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu. Pornind, desigur, de la un punct de vedere ferm științific, generat de viziunea românească istorică și dialectică, critica noastră dovedește încă o dată vocația deschiderii și dialogului, căci, în ansamblul ei, a putut aborda metodologia modernă, dobîndind o varietate notabilă a instrumentelor de lucru în toate compartimentele. Fără îndoială, datorită privilegiului de a fi cea mai larg cunoscută, cea mai prezentă și mai accesibilă, critica profesionistă se arată mai legată de metodele clasice de abordare în sarcina plină de responsabilități pe care o deține, aceea de a întocmi o ierarhie cît mai exactă a valorilor literaturii de azi. Inovația metodologică pătrunde, neîndoișor, și aci mai cu seamă la cei tineri, aseasonînd cu nuanțele modernității discursul critic.

Dar în special în critica universitară se descoperă paleta metodologică cea mai diversificată, dialogul rodnic cu toate metodele criticii noi, compatibile cu pozițiile ideologice ferme, dar lipsite de dogmatism ale României socialiste. De altfel, în prelungirea sectorului de critică și istorie literară se situează și acela de literatură comparată, disciplină modernă și de notorietate, în care școala românească repurtează succese necontestate peste hotare.

Și, ca pretutindeni, și aici ne aflăm în acel loc de interferențe și sinteze de unde dialogul se duce cu întreaga lume, de pe propriile noastre poziții specifice, cu tot ceea ce înseamnă tendință înnoitoare, utilă, progresistă, afirmînd o neîntreruptă vocație de deschidere spre cunoaștere și înțelegere.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga

VASILE DOBRIAN : Sărbătoare

Cincisprezece ani însoriți

Triptic e țara desfăcută-n timp,
De ani de trei ori cinci, deci
cincisprezece
Dar, după fapte, ar putea în schimb
Să numere măcar de trei ori zece.

Icoane de lumină și culori,
Întinderi de bucate pe sub soare,
Deasupra roșu steag și trei culori,
Aceasta-i minunata-ntruchipare.

Iar peste toate Omul și Partidul
Făuritori și ctitori a ce-i nou,
În munți și-n văi, la prunci pe masă
blidul
Acesta-i al vieții noi tablou.

Au fost supuse Porțile de Fier
Iar șesul este liber de răzoare,
Se-nalță noi etaje către cer,
Și mari corăbii strălucesc pe mare.

Iar Dunărea și riurile toate,
Minerii, petroliștii, cărturarii,
Spun răspicat că și mai mult se
poate
Pe rodnicile plaiurilor arii.

Tripticul tinde să devină veacuri,
În muncă, pace, spor și omenie,
Și pentru orice nedreptate leacuri,
În comunista noastră Românie.

Și-n cele două laturi de triptic
Stau un bărbat și o femeie strajă,
Să nu se-nimple neamului nimic —
Ei sint lumini minunilor și vrajă.

E Nicolae și Elena, soți,
Cu gînd și faptă-alături de popor,
Si-alătura de ei noi sintem toți
Cu tot mai sus-nălțatul tricelor.

Mihai Beniuc

G APOSTU : Luptător pentru independența patriei

GRIGORE MINEA : Victorie

Tema revoluției

MOMENT decisiv în viața social-politică a României contemporane, Congresul al IX-lea al partidului a determinat și în literatură, ca în toate domeniile, un mare curent regenerativ. Prin clarificările aduse în legătură cu împrejurări ale istoriei noastre mai vechi sau mai noi, prin relevarea îndrăzneții a factorilor care au decis din profunzime cursul evenimentelor din ultimele decenii, prin abordarea deschisă, eliberată de prejudecăți și închistări dogmatice, a evoluțiilor complexe din societatea românească postbelică, s-au creat fundamentele pentru o dezvoltare literară capabilă să realizeze, cu mult mai mult decât o făcuse anterior, expresia integrală a adevărurilor vieții și a spiritului obiectiv al istoriei. După 1965, în spațiul prozei mai ales, și indeosebi al romanului, cum este și firesc, problematica socială, politică, filosofică, reintră masiv, receptată din perspectiva meditației grave, oportunități edificatoare, asupra caracteristicilor revoluției noastre, asupra sensului unor evenimente care au marcat epoca.

Se poate vorbi, dacă ne raportăm la creațiile cu adevărat reprezentative ale acestor cincisprezece ani, despre consolidarea, în proză, a pozițiilor realismului, prin sporul de luciditate și debarasarea de convenții, prin antrenarea cutezătoare a demersului literar în acțiuni recuperatoare mai largi, în ordinea viziunii istorice și politico-sociale. Imprejurări complicate, dramatice, ale unui timp caracterizat memorabil de Marin Preda prin formula „obsedantul deceniu” au fost scrutate lucid, căutându-se mecanisme adânci, distingându-se legitatea istorică de accidental sau de practicile abuzive. Generația lui Marin Preda, — și nu numai a sa, dar și aceea a lui Alexandru Ivasiuc, Augustin Buzura, D. R. Popescu, G. Bălăiță, — și-a aștinut privirile către acest interval istoric răsfringându-l în imagini puternice, vii, obsedante la rindul lor.

Talentele epic a beneficiat de contactul cu o problematică prin ea însăși incitătoare la mari dezvoltări, complexă, cu totul nouă în multe aspecte, impunând eforturi deosebite de cuprindere și stăpânire. Etapele revoluției, destinul unor clase în noile împrejurări, condiția intelectualului, a omului politic, a păturilor în ascensiune sau a celor în dezagregare, a mediilor de tranziție, germeii formelor noi de existență, avântul unor concepte și degradarea altora, deformarea unor idei și recuperarea altora la un moment dat prejudiciate — iată, schematizând și privind în mare, conținutul acestei literaturi care nu este întoarsă numai spre trecut, spre anii '50, cum i s-a reproșat câteodată cu justețe, dar își aruncă reflexele și înspre noi atunci când are forța de a dovedi că problemele omului nu cunosc, nu pot cunoaște separări etanșate de la o epocă la alta. Este adevărat că fixarea prea strictă și ostentativ polemică a unor autori în cazistica socială de acum trei decenii a limitat demersul literar, câteodată, la reprezentări ale vieții nu mai puțin schematice decât acelea pe care în subtext le incriminează. Un soi de manufactură a revanșei, ca să-i spunem astfel, a încolțit pe tendința în fond legitimă în punctul de pornire, de a considera critic, în lumina clarificărilor aduse de documentele de partid, ceea ce a fost eronat într-o anumită perioadă. Dar nu polemismul crispant este miza operelor mari, a scrierilor care și propun să aducă reprezentări complexe ale prefacerilor sociale, să infățișeze bogat și în deplină seninătate a spiritului creator lumea contemporană, cu luminile și umbrele ei. Literatura mare depășește accidentalul înălțându-se la idei și construind viziuni. Fețele tăcerii, Galeria cu viț sălbatică, Vinătoarea regală, Cel mai iubit dintre pămînteni, spre a numi câteva dintre scrierile care, avem convingerea, exprimă în sensul cel mai propriu tendința de creație fundamentală a prozei românești din ultimii cincisprezece ani, aceste scrieri, așadar, dincolo de ceea ce le deosebește ca formulă artistică, se impun interesului nostru prin amploarea problematicii și vastitatea simbolurilor. Tema Revoluției le structurează din interior, articulând toată desfășurarea, dînd sens dramelor umane și confruntărilor de atitudine, meditației despre adevăr și necesitate, despre eroare și înțelegere, despre dreptatea individului și dreptatea istoriei.

Climatul ideologic instaurat de Congresul al IX-lea a deschis literaturii române contemporane drumuri de afirmare majoră. Ceea ce s-a înfăptuit pînă azi este o grăitoare mărturie în acest sens, iar ceea ce se va face de aici înainte reprezintă efectul firesc al continuității.

G. Dimisianu

Deschiderea umanistă

PE ARCUL existential al acestor ultimi ani, am călătorit frecvent peste hotare, am îndeplinit o misiune culturală de cîțiva ani în Italia, am cunoscut mulți călători în țara noastră care și-au exprimat, lucid și chiar patetic uneori, impresiile lor despre România contemporană. Ei au afirmat totdeauna, în cărțile și articolele lor, existența unui dialog între toate categoriile de constructori ai unei vieți noi, fluxul dinamic al unei originale concepții despre lume și existență, caracteristica libertății spirituale responsabile a intelectualilor români. Ei au putut sublinia concepția profund umanistă despre cultură, în țara noastră, considerată fiind drept prim motor al marilor mișcări sociale și politice, drept o premisă indispensabilă pentru recitarea și transmiterea de mesaje de colaborare și înțelegere între popoare. Acești călători au constatat, cu un interes emoționant, adîncul respect pe care îl are poporul român pentru înaltele valori ale trecutului său spiritual, pe al cărui trunchi milenar se altoiesc mlăditele modernității. Toate temele și problemele actualității sînt filtrate printr-o asemenea viziune care nu neagă trecutul valoros atunci cînd aspiră la viitorul cel mai uman posibil.

Aceste însemnări sînt cu atît mai actuale acum, cînd sfîdim cu intensitate la cei cincisprezece ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al Partidului, alba piatră de hotar pentru vasta deschidere umanistă a culturii contemporane românești. Cine ar putea nega, în afara unor răuvoitori care voiesc să rămînă, orbi și surzi, izolați în carcasa singurătății lor, că întregul popor român este angajat într-un proces gigantic de construcție în care caută să dea viață celor mai înaintate idei umaniste, în toate arile activității? În finalitatea oricărei acțiuni, în contemporaneitatea românească se tinde spre deschiderea umanistă, spre modelarea condiției umane, spre o entitate desigur greu de atins, a perfectibilității și a desăvîrsirii, ideal către care aspiră omenirea de la originile sale și care va acorda definitiv omului demnitatea care îl diferențiază în univers.

Cine ar putea nega, în afara unor răuvoitori orbi și surzi, izolați în carcasa singurătății lor, că astăzi, în cultura românească se manifestă un neîntreput proces creator, caracterizat de criteriul fundamental de concordanță între social, istoric, etic și estetic, caracterizat de voința creatorului de artă de a transmite o concepție umanistă asupra existenței, încorporată substanței meditației lucide, însușind materiei artei o vibrație profundă și un patos de participare, generate de confruntarea ideilor, pledînd totdeauna pentru încrederea în om, în opera sa, în înfîntele sale posibilități?

S-a mai putut afirma și altădată că oamenii de cultură ai României sînt conștienți de sansa lor primordială de a fi contemporani cu o mare operă de creație, la edificarea căreia sînt însumate toate energiile unui popor hotărît și unitar. Iată de ce, ei nu pot să conceapă a fi în afara undelor realității, nu se abandonează vîșului steril, fără finalitate, care l-ar îndepărta de oameni. Ei vor să cristalizeze în artă opera comună a celor mulți făcîtori ai istoriei și ai construcției.

Oricît ar încerca unii „apărători ai culturii” să elumeze izolarea în turnurile fanteziei gratuite, „puritatea neangajării”, trebuie spus că scriitorii României contemporane nu stîrbesc viața și istoria oamenilor în structurile lor de cristal, aflați fiind în miezul iradiant al realității și adevărului. Ei sînt, într-adevăr, martorii credincioși ai timpurilor lor și niciodată nu coboară de la înalta demnitate a scriitorului, portretizînd societatea și omul determinat de echilibrul, activ și rațional,

dominînd energiile creatoare pentru un luminos destin.

Oricît ar încerca să fardeze realitatea răuvoitorii izolați în universul concentraționar al singurătății lor, scriitorii prezentului românesc reprezintă elevația conștiinței acestui încercat și înzestrat popor, al cărui ideal a fost totdeauna omul liber. Deschis către fluxul nou de idei, ei ridică edificiul de puternică coerență etică și estetică, ascultînd de glasul în permanentă viu al istoriei. Drumurile lor deschise sînt luminate de marile speranțe pe care le poartă în sine conștiința de a servi patria, încrederea nestrămîtată în mutațiile pozitive ale condiției umane.

TREBUIE afirmată, cu toată hotărîrea, existența libertății spirituale care acordă sigiliul său nemuritor tuturor operelor. Ea se manifestă plenar în literatura și arta acestor ani care nu și-au refuzat nici o temă, nu și-au interzis nici un experiment expresiv. Sondînd nu numai în vastele zăcăminte ale istoriei, ci și în straturile profunde ale vieții interioare a oamenilor, și în primul rînd a propriei trăiri și experiențe, scriitorii au purtat la lumina artei simburile pozitive al fiecărei creaturi. În România acestor ani s-au sfîrșit ultimele inele ale lanțurilor dogmelor sacralizante, s-au sfîșiat definitiv vălurile ignoranței, și fiecare om de cultură se ridică în apărarea spiritului uman care investighează în întregul univers, care își spatiază neconștient cunoașterea. În opera de vastă respirație a scriitorilor prezentului se exprimă suma realității și existenței contemporane, în care se utilizează inteligentă și talentul pentru atingerea unui ideal umanist în care energia constructoare se întovărășeste cu aspirația spre armonie și frumusețe. Adevărul vieții și al artei este adevărul oamenilor care trăiesc cu intensitate. În feroce deveniri lor sub aceste ceruri românești. Scriind istoria acestor zile și a omului

care o făurește, scriitorii contemporani transfigurează în artă toate complexele ipostaze ale personalității umane, ridicîndu-se împotriva acelora care neagă liberul examen al faptelor, împotriva oricărui absolutism în sfera dinamică a ideilor. Ei nu se retrag din fluxul continuu al vieții, ei dau glas idealurilor imensei colectivități umane căreia îi aparțin cu toate fibrele sensibilității lor.

În acești ultimi ani s-a putut constata că de viu este procesul de făurire al noii culturi, proces incompatibil cu determinări dogmatice. În deschiderea umanistă a prezentului este o realitate luminoasă faptul esențial că dezvoltarea artei și literaturii nu poate fi rodul unor dispoziții cu caracter administrativ, ci își are izvorul puternic în însăși activitatea specifică a creatorilor culturii, iar direcțiile acestor dezvoltări se precizează printr-un larg schimb de opinii între ei. Platforma ideologică unică, a umanismului revoluționar, nu duce la uniformizare, ci îngăduie manifestările cele mai variate ale energiilor creatoare. Nu există teme literare ori zone interzise investigației, orice sferă de preocupări interesante pentru aspirațiile existențiale poate forma obiectul unei reprezentări de artă. Există o certitudine estetică generală acordată de o fermă orientare ideologică, de tenacitatea scriitorilor de a fi investigatori ai sufletului reprezentativ pentru această epocă de afirmare a omului multilateral.

Marilor epoci ale umanității le-au corespuns scriitori care au fost oglinzile lor profunde. Unei epoci de efervescentă creație cum este aceasta în care trăim, îi corespund scriitori înzestrați, parte integrantă a poporului care încearcă aici, pe aceste pămînturi, să transforme propria sa existență, orientat de semnele cardinale ale umanismului românesc.

Alexandru Balaci

Patria.

In văi
in septembrie văi umbrite de genii
cu sint copilul tău de 2000 ani

Și nu mai știu
ca să mai mor

și de esențe iau seama umblînd numai
desculț prin lanul de mentă
și în riurile tale mă scald în arterele tale
în lumina ta de dulce pasăre casnică.
Sub Pomul Cunoașterii aceeași iscusită limbă
mă cheamă la cină

Barza își spală rufele albe în arături
cum eu îmi limpezesc sufletul în proverbe.
Orice dorință pat de nuntă-mi este
Taurul suflă în morile de vînt
Și dragostea de tine nu-i geloasă pe dragostea
de femeie

Sînt rană în eternitatea ta
Exist prin tine.

Ovidiu Genaru

Edificii ale culturii

IN ARHITECTURA orașelor țării, casele de cultură sînt realități simbolice. S-au ridicat sub ochii noștri, în peisajul modernizat, în centrele muncitorești, în inima vieții citadine, forme superbe ale unui tezaur spiritual care se cere pus în lumină. Una dintre legile revoluției socialiste este cultura întregului popor. La aceasta se ajunge prin libertate și independență politică și socială. Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a dovedit că viața națiunii, energia ei colosală trebuie să se vadă, să devină relief real, material și spiritual al țării. Generații de constructori și de arhitecți au învățat în cincisprezece ani care trebuie să fie corespondentul în edificii, al marilor mutații ce se petrec în societatea noastră. Se arată oricui șantierul întregii țări, construcțiile industriale, casele noi și proiectele de modernizare a satelor, tot ceea ce se înnoiește ori se așează din temelii, cu o încredere absolută în viitorul poporului român. Cu o veche admirație pentru arhitecți și constructori, în această clipă vrem să detașăm din spațiul de necuprins, impresionanta realitate citadină, ceea ce se vede la tot pasul, ceea ce impresionează și devine chip al țării, imagine a dezvoltării, fapt de cultură.

Sînt centrele mari universitare, la București, la Cluj-Napoca, la Iași, la Timișoara, ele inele, cu personalitatea orașului în care se înscriu, orașe ale culturii și ale tineretului, pentru toți fiii țării, fără discriminări naționale, în deplină egalitate. Sînt centrele administrative din municipii și capitale de județ, edificiile care fixează un stil al epocii, inscripție firească, fără orgoliile administrației de odinioară, construite pe măsura programului de ridicare a condiției de viață a tuturor cetățenilor. Marginea orașelor nu mai poate fi concepută ca o întindere în cîmp a caselor sărăcicioase, și este cu înțelesul unei înalte concepții de viață întîlnirea lanului de bucate cu blocurile de zece etaje, rînduite de la inima orașului la inima pămîntului. Sînt apoi statuile orașelor, și nu numai ale lor, chipurile eroilor neamului, ale voinicilor și cărturarilor, monumentele acestui timp de rostire a unor adevăruri esențiale asupra istoriei și culturii poporului român. Ștefan cel Mare la Vaslui și la Suceava, Mihai Viteazul la Cluj-Napoca, Avram Iancu la Tirgu Mureș, Eminescu, Blaga, Brebeanu, Coșbuc, Argezi, Sadoveanu, Enescu, Iorga, Părvan, Petru Maior, dascălii Școlii Ardelene, chipuri și monumente ale libertății și ale culturii, în toate orașele țării, în locurile marilor bătălii, au fost aduse din timp și fixate în timp, în efigia fără seamăn a numai cincisprezece ani din istoria României. Elementele sculpturale împodobesc pietre și parcuri, tabere de sculptură și de ceramică au ales locuri de pelerinaj, și, gîndind la aceasta, în fața orașelor noi, mărește nu numai prin dimensiuni ci și prin valoarea istorică pe care o concentrează, ni se pare drept și în firea lucrurilor să avem de acum încolo asupra orașelor noastre o viziune monumentală.

În acest orizont, casele de cultură sînt nu numai adevărate monumente arhitectonice, într-o concepție modernă a formelor tradiționale, ci și locul de păstrare și cultivare, într-o perspectivă culturală văzută ca o necesitate, a tezaurului spiritual al națiunii. Amplul program cultural al „Cîntării României”, continuînd o tradiție cunoscută cu decenii în urmă la dimensiunile căminelor culturale, se cere a fi, la dimensiuni și valori naționale, rațiunea acestor lăcașuri de cultură. În felul acesta se poate realiza o democrație a culturii, și se poate gîndi la conjugarea tuturor artelor în legea lor firească. Săll spațioase, scene potrivite marilor spectacole, biblioteci, săli de expoziții, spații pentru cercurile de artă ale copiilor și tineretului, — dincolo de frontispiciile arătate parcă sub acoperișuri de minăstire bucovineană, de frescele și de elementele decorative în relief, vedem în casele de cultură locurile unei munci fără cîdhnă, locuri de căutare și de năzuință, de întîlnire a oamenilor din lumea orașelor și din lumea satelor, în ceea ce „Cîntarea României” se cere a fi spre folosul culturii române.

Ion Horea

ION STENDL :
Laudă rodului
(tapiserie)

Un dialog permanent cu țara

CA REPORTER, în ultimii 15 ani, am avut ocazia să stau de vorbă cu oameni ai muncii din toate colțurile țării, sau i-am ascultat la diferite consfătuiri și sedințe, vorbind despre treburile obștești. În acești 15 ani m-am obișnuit cu o remarcă făcută în discuții particulare sau în diferite cuvîntări, remarcă exprimată fie de un țaran, fie de un savant, fie de un muncitor, cu aceeași naturalitate: „Atunci cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost la noi și ne-a dat indicația...”. Aș putea însira aici atîtea nume de oameni, eroi ai reportajelor mele, care au făcut trimiteri la cite o vizită de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu la ei acasă, în comuna, în orașul, în fabrica lor...

Nu o dată am avut cînslea să fiu prezent la asemenea vizite, să aud oameni simpli, gospodine, pensionari, vorbind despre aprovizionarea magazinelor, despre sistematizarea locuinței lor, sau să aud muncitori vorbindu-i secretarului general al partidului despre problemele curente ale producției. Și oriunde m-am aflat, la fabrica din Miercurea Ciuc, la o adunare generală la Iași sau în sala Congresului al XII-lea al partidului nostru, m-am gîndit adesea: vorbesc cu toții despre tovarășul Nicolae Ceaușescu ca despre o cunosțință foarte apropiată, ca despre un tovarăș de muncă stimat și iubit care le cunoaște interesele, aspirațiile și necazurile lor de toate zilele. M-am întrebant deseori de unde izvorăște această stimă și iubire, această dragoste fierbinte

cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu este întîmpinat ori de cite ori apare în mijlocul poporului. Răspunsul constă tocmai în faptul că secretarul general al partidului ne cunoaște viața, bucuriile și necazurile noastre nu din rapoarte ci, în primul rînd, pe baza contactelor directe cu oamenii muncii, pe baza convorbirilor la fata locului unde se desfășoară efectiv construcția socialistă.

Congresul al IX-lea a adus un suflu înnoitor în toate domeniile vieții noastre. El este un mare eveniment istoric. Dar anul 1965, anul Congresului al IX-lea, a adus ceva nou și în stilul de lucru al activistului de partid, al omului obștii: „stilul Ceaușescu”, cum este numit pretutindeni în țară.

Îndată ce tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în fruntea partidului nostru, încă din primele luni a ieșit la iveală acest nou stil de muncă: mereu în mijlocul poporului, mereu consultînd masele populare. Acest nou stil de muncă încetănit în munca de partid, acest dialog viu între țară și secretarul general al partidului, această lezătură permanentă cu poporul, constituie temelia democrației noastre socialiste.

Iată un aspect de conținut, un aspect de bază al vizitelor de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu prin țară: analiza la fata locului a posibilităților de a ridica nivelul de trai al poporului. Programul repartizării armonioase a forțelor de producție pe tot teritoriul țării, program conceput de tovarășul Nicolae Ceaușescu, este

cuprins și în Raportul la Congresul al IX-lea al partidului și este susținut și aplicat cu consecvență și azi. La un an după Congresul al IX-lea, în cuvîntarea de la Pitești, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Dacă este just că o țară fără industrie nu poate fi socotită o țară stăpînată pe soarta sa, independentă și suverană, o regiune înșită de industrie va rămîne în urmă din punct de vedere al nivelului economic și al nivelului vieții sociale, al dezvoltării științei și culturii. Iată de ce partidul nostru acordă o atenție deosebită amplasării teritoriale a noilor obiective economice, ridicării nivelului general al tuturor regiunilor”.

Este o sarcină emoționantă a cronicarilor acestei epoci, a epocii 1965—1980, de a urmări pas cu pas, prin toată țara, transformarea în fapte a acestui program de dezvoltare, de construcție socialistă. În calitate mea de reporter, cronicar modest al acestor 15 ani, în care am stat de vorbă cu o multime de cetățeni de naționalitate maghiară, pot mărturisii că naționalitățile conlocuitoare consideră programul partidului, programul inițiat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, un program al lor, tot așa cum consideră România socialistă ca patrie a lor. Programul partidului este și programul frăției între toți fiii patriei. Acest program constituie temelia deplinei noastre egalități în drepturi.

Barabás István

Polivalența unei epoci

DIVIZATĂ în epoci și perioade, consemnată pe secole într-o succesiune neîntreruptă, istoria reflectă dezvoltarea fenomenelor din natură și din societate, cu toate amănuntele și particularitățile ce decurg din interferența acestor două sfere. Pentru cei vechi, întregul proces al evenimentelor, toate stările de lucruri, fiecare schimbare își aveau punctul de pornire în voința ineluctabilă a zeilor. Urcînd scara progresului, omul a aflat apoi că și natura și societatea sînt guvernate de legi proprii, materia fiind factorul primordial al întregii existențe.

Istoria a fost asemuită cu relieful terestru al cîmpurilor și munților, al piscurilor și prăpastiilor, într-o capricioasă alternanță, aparent nespusă nici unor reguli, imprevizibilă. Dar filosofia marxist-leninistă a dat lumii un concept științific despre istorie și societate, prin teoria materialismului istoric și dialectic. Teorie prin care se pot explica și chiar prevedea mișcările din cosmosul social. Cu ajutorul ei descoperim forțele motrice ale dezvoltării sociale și în lumina acestei concepții va trebui privit și explicat uriasul salt pe care țara noastră l-a făcut în perioada celor cincisprezece ani ce s-au scurs de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, de la data cînd

în cel mai înalt post de conducere a treburilor publice se află un om de capacitate și puterea de muncă a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Tot ce vedem în jurul nostru, pe cuprinsul întregii țări, tot ce scot în evidență datele și cifrele statistice cu privire la realizările uriașe din această perioadă, constituie mărturie uimitoare asupra unui proces de dezvoltare fără precedent, posibil numai în condițiile date și numai avînd călăuză cea mai înaintată dintre ideologii și odată cu ea gîndirea îndrăzneată și clarvăzătoare a secretarului general al partidului.

Sîntem incredințati că pentru obținerea atîtor spectaculoase performanțe cite însumează acest deceniu și jumătate, ceea ce de boltă a întregului proces a fost ideea de modernizare a economiei, idee exprimată cu hotărîre în Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al IX-lea. Se spunea în acest istoric document că noile etape de dezvoltare a societății noastre trebuie „să se bazeze pe tot ceea ce știința a creat mai valoros în toate domeniile”. De atunci, în mod sistematic, centrul preocupărilor pe linie de partid și de staț l-a constituit stăruința de a dezvolta și perfecționa activitatea economică pe baza celor mai noi descoperiri științifice și tehnice ale secolului.

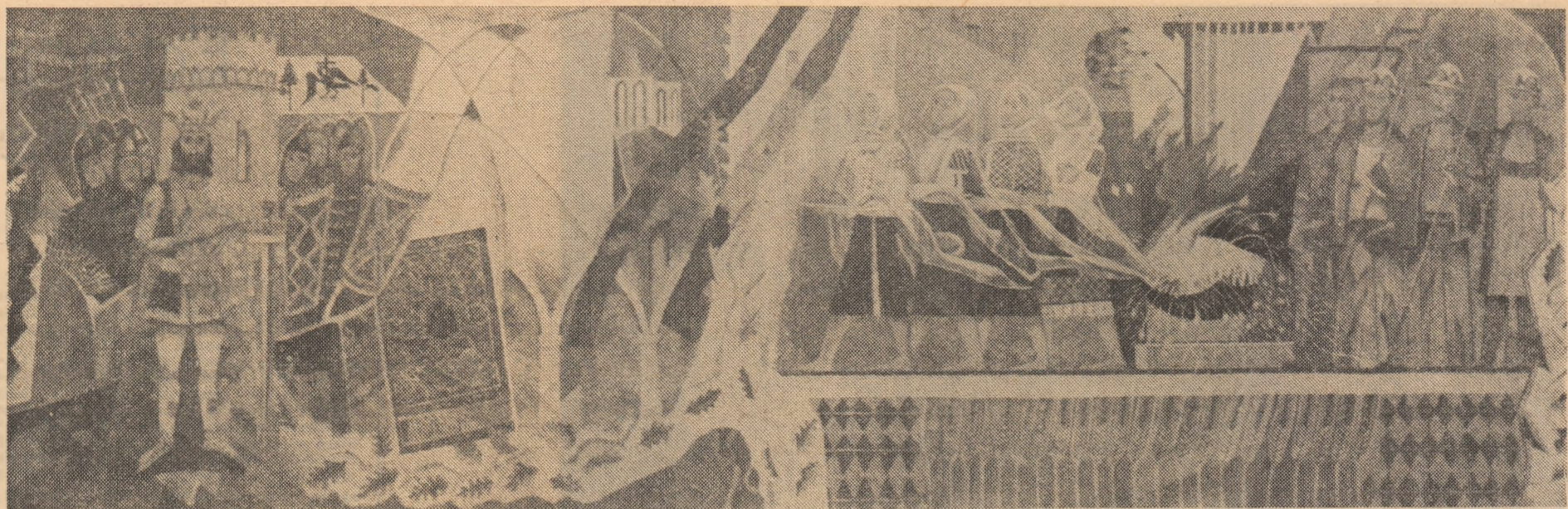
Istoricii și biografilor epocii respective, caracterizată prin punerea bazelor unei societăți multilateral dezvoltate, vor trebui să noteze de la bun început pluralitatea acestui salt, larma lui deschidere în toate domeniile și sub toate unghiurile. Pentru că în mod dialectic fenomenele din cîmpul economic și social se condiționează și se înlanțuie marcînd o interdependență. Iar profilul întregului proces economic și social din perioada istorică inaugurată de Congresul al IX-lea este structurat și izvorăște din opera teoretică de construire a socialismului elaborată de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Doctrina Ceaușescu, dîndu-si roadele pe durata a trei cincinale, se află acum la primul bilanț glorios. Autorul ei se numără printre marii conducători de popoare și gînditori care știu insufla elan maselor și au puterea de a canaliza energiile spre cerintele progresului. Adevărați creatori în evoluția societății umane!

Pătrunși de solemnitatea acestui moment, avem și noi mindria de a fi contribuit, prin munca noastră de fiecare zi, la edificarea epocii fundamentată pe doctrina Ceaușescu, epocă polivalentă, de împliniri și largi perspective. Primul esalon al unei noi civilizații.

Vlaicu Bârna

GH. SPIRIDON : Trecut și prezent la Tîrgoviște (tapiserie)

Înfățișarea țării

UN PREA CUMINTE sfat ne-a fost dat odată nouă, scriitorilor, pe care și-l poate însuși spre încintarea ochilor și a spiritului orice cetățean al patriei, și anume : „Cunoaște-ți mai întâi țara în care te-ai născut, apoi să cunoști și meleagurile streine”.

Niciodată mai mult ca în periplul făcut în ultima vreme prin țară, înțeleptul sfat nu mi-a răsunat mai pregnant.

Am pornit cu un grup de scriitori, în frunte cu președintele Uniunii Scriitorilor, tovarășul George Macovescu, spre mirificul Banat, spre „Cetatea de foc” a Reșiței, fostă vatră de inspirație a dramaturgului Mihai Davidoglu. Mergem spre centre consemnate pe harta industriei noastre naționale, care nu puteau fi ocolite, într-o așa-zisă „documentare”, acțiune echivalentă pentru laboratorul nostru de creație cu descoperirea unui izvor proaspăt, de către un insetat.

Înainte cu peste 15 ani, mai vizitasem localitățile spre care ne-am îndreptat și mărturisesc că, revăzându-le, am avut impresia că am intrat în altă lume.

Ceea ce m-a izbit din prima clipă, a fost înfățișarea orașului Reșița. Îi cunoșteam casele mici, înecate în văzduhul incenușat, ulițele strimte, prăvăliile întunecate. Vizitasem și Combinatul Siderurgic care infecta orașul cu nori de fum. Era un oraș mohorit.

Am descins acum într-un oraș nou. „Cetatea de foc”, lacomă de spațiul de care avea nevoie pentru a crește la dimensiunile dobândite în ultimii 15 ani, a devorat o parte a tristului oraș. L-a gonit din preajmă, împingându-l „mai încolo”, departe de focarul poluant, pe coline dulci. Cărtăle de locuințe au răsărit într-o arhitectură stenică, cu străzi largi, edificii publice, școli... Orașul nou s-a îmbogățit, s-a înfrumusețat cu parcuri. Din fiecare curte sau balcon se revărsa trandafiri roșii ca singele, într-o năvală nestăpinită. Deasupra acestui oraș născut în ultimii 15 ani se întinde acum bolta azurie a cerului fără urmă de fum. George Toma Maioreșcu, născut în Reșița, ne spune că în copilăria lui a crezut că cerul este cenușiu, așa cum l-a văzut de când a venit pe lume. Se uită acum la strălucirea lui, fără să se sature... Aci, la Reșița, ca și la Anina, ca și în toată regiunea, trandafirul a devenit nu o plantă decorativă ci o plantă utilă vieții, pete de culoare absolut necesare ochilor oțelariilor, ai minerilor, a căror viață se duce în dogoarea cuptoarelor sau la întuneric. Ieșiți la lumină după orele de muncă, aceștia prind viață din frumusețea bobocilor aprinși ca jeratecul.

„Cetatea de foc” a Reșiței a crescut nebănuit în ultimul deceniu și jumătate. Vechile furnale, care m-au impresionat înainte cu ani, au fost înghițite de furnalele noi, de uriașele „Bluminguri”, de halele imense. Sub toate acestea zace vechea „cetate de foc”. Deasupra ei s-a înălțat o altă „cetate de foc” de dimensiuni uriașe. Fabrici de utilaj greu, fabrici de oțeluri speciale, fabrici de motoare de vapoare, incinte largi și luminoase în cuprinsul cărora muncitorii manevrează gigantice cupe cu magnă incandescentă, lingouri de oțel, mai prețioase decât cele de aur.

Se află în această Reșița. veche și nouă, ingineri și muncitori, laminoriști și furnaliști, legați de industria prelucrării minereului, cum e legat păstorul de turma lui, medicul de spital, profesorul de școală. Nu te poți despărți de ea oricât ni s-ar părea nouă, la o rapidă și nu prea controlată impresie, că oricare dintre ei ar fi putut munci sau trăi poate mai ușor în altă parte. Nu, meseria aceasta dusă la dogoarea flăcărilor, în zgomotul ciocancilor, e cea mai frumoasă, cea fără de care n-ar putea trăi.

La sediul Comitetului județean de partid, tovarășul prim secretar Nicolae Bușui, gazda noastră, ne-a tâlmăcit, cu o inspirată putere de evocare și sugerare,

biografia jdoțului, proiectele realizate în cei 15 ani trecuți, precum și proiectele de viitor. Ne-a făcut cunoștință cu ceea ce a fost, cu ceea ce este și cu ceea ce va fi în viitor : o regiune care are forță industrială, forță umană și forță politică de nădejde.

Inginerul Constantin Savu, directorul general al Centrului Siderurgic, fost laminorist, care lucrează în Combinat de 26 de ani, ne conduce pretutindeni. Să vedem, să auzim, și chiar să pipăim. Ca semn de prețuire pentru condei, ne dăruiește fiecare o prețioasă medalie comemorativă, de bronz pe care citim : „Combinatul Siderurgic Reșița 1771.” Peste tot auzim : aici a fost... acum este... aici a fost... aici va fi.

AUTOBUZUL ne duce printre dealuri și coline împădurite spre orașul minier Anina. Zărim blocuri înlățate recent, coplesitoare grădini de trandafiri roșii și o animație atrăgătoare, toate cuprinse între dealurile ce se proiectează pe zări. Ei bine, aflăm că toate acestea se vor preface în fum. Un uriaș zăcămint de sisturi carbonifere a fost descoperit aici. Se întinde pe sub căciulile dealurilor înconjurătoare, având talpa sub orașul Anina. Exploatarea lui va produce forță motrice pe zeci de ani. O nouă termocentrală, uriașă, se va naște aici. Dar, pentru realizarea acestui proiect, orașul va fi mutat, iar colinele decopertate pentru a se ajunge la zăcămintul ce va fi extras de la suprafață. Inginerul Jacob Tibăț, precum și directorul șantierului care e în plină activitate, ne indică locul unde s-a și turnat fundația viitorului corp termic. Ne arată dealurile, unele deja decopertate. Șantierul e vast, buldozerele, basculele, tractoarele, camioanele și tot felul de utilaje circulă, excavază, cară. E o forță creatoare. Văzduhul e plin de uruit de motoare. Între toate acestea ostenește muncitorii, inginerii, tehnicienii, fără a-i deosebi de departe care sînt unii și care sînt alții. Șisturile carbonifere vor fi malaxate în cuptoare uriașe cu o granulație mai fină decât pudra, se vor arde, iar apa. la temperatură ridicată, va înlocui, acolo unde e necesar, la Reșița sau în alte centre industriale ale regiunii, lîind locul țîțului. Din cenușa rezultată din arderea șisturilor se va extrage alumina atât de prețioasă. Termenul de prețare : 1981. Un plan fantastic, o lucrare demiurgică, ce a început să vieze, sub semnul celor 15 ani de îndrăzneală, forță și creație. Coplesit de cele ce se desfășurau sub ochii noștri, am pornit spre Oravița, unde am contemplat, între altele, primăria locală cu turnul ei, imitație după turnul Signoriei din Florența. Ea un document evident al vremurilor apuse față de cele contemporane, aflăm că edificiul primăriei a fost proiectat a avea 4 etaje. Primarul din acea vreme a jucat la cărți 2 etaje. Clădirea a rămas păgubită de două.

Am ajuns pînă la faimosul Semic, aproape pustiu înainte cu 20 de ani. Aflăm de telefericul ce se construiește, de hotelul și motelul, fiecare cu cite 300 de locuri, ce se vor ridica aci, de sala de gimnastică, de teleschi și babischif, de școala de schi. Semicul fiind un punct de atracție pentru sporturile de iarnă. Proiecte născute în acești din urmă ani ai celor cincisprezece, realizări ce se vor delimita încă în anul acesta...

Am văzut, în periplul celor citeva zile, poate prea puțin din ceea ce merita a fi văzut, oglindă a efortului depus de toți care zidesc această regiune, așa cum e zidită țara întregă. Ne-am încărcat ființa cu impresiile unui bilanț care ne-a umplut de bucurie. Am văzut oameni, întreprinderi, localități, toate urcate pe spirale mai înalte decât au fost vreodată. Impresiile înmagazinate vor răsări, sub imperiul inspirației, în scrierile noastre.

Ioana Postelnicu

Gorunul

La Tebea,
Gorunul lui Horia,
Bătrînul gorun
Încărcat de ani
Și de istorie...
Acolo, el, Ceaușescu,
Suflet înalt
Și drept
Și bun
A mai sădit un gorun
Tînăr ca istoria
De azi.
Glăsuiește gorunul bătrîn,
Vibrîndu-și trunchiul,
Despre suferințele
Tuturor moșilor
Români
Și despre lupta,
Greaua luptă

Pentru dreptate.
Glăsuiește gorunul-fiu,
Sunîndu-și
Frunzișul umbros,
Despre vigoarea
Anilor
Ce i-au dat viață.
Două istorii,
Doi goruni,
Doi eroi,
O singură idee,
Stau față în față
Și vorbesc mereu
Despre a țării
Nepieritoare
Epopee.

Viorel Cozma

Din pleoapa timpului

Priviți măreția stîncilor din Carpați,
Imense semne de-ntrebare,
Plouă din pleoapa timpului cu rouă,
Lacrime iubirii e-n veci nemuritoare.

Încă mai țin în palmele-amindouă
Vasul rivnit din limpezimi ce vine,
Străfulgerare dacică-n izvoare
Curgînd spre mare, fluvii, pin' la mine.

Piinea primită blind și roditor
E neamului istorie și vers,
Nu s-a pierdut din boabele de rouă
Vreun strop răzleț, străin în univers.

Doar țarina s-a încropit pe vale ;
Privind de sus în plină depărtare,
Plopii de vînt se scutură în ochiul
Rămas imens, un semn de întrebare !

Nicolae Arieșescu

Relief rotund

Creste de munți binecuvîntate
de steaua polară,
apoi un brad, o pădure,
o eternitate de brazi,
tinerețe lipită de țară.

Coamele dealurilor povestesc domol,
cîțiva stejari despîcă aerul,
ecou al apărării prin timp.
Printre palme de aur crește griul
Genunchii sărută un pămînt.
Dintr-o doină țîșnește o lacrimă,
dintr-o fîntină o stea
călăuzind inima.

Valeria Deleanu

Priveliște

Sus ce adînc ard diminețile
cu fericire albastră
semn de înțelepciune
călătoriei noastre
sus ce adînc ard diminețile
flacăra munților
duh al semințelor
sete izvoarelor
și inimă soarelui

sus ce adînc ard diminețile
ochi senini
Patriei mele.

Gheorghe Daragiu

Bilanț

IN AMINTIREA tuturor scriitorilor noștri sint încă vii cuvintele rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu la al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român: cuvinte de largă cuprindere, prin care recomandă diversitatea stilurilor, redarea cit mai variată a realității în toate genurile literare, abordarea cu „înaltă măiestrie artistică” a temelor de actualitate și a relațiilor dintre oameni, „reflectând optimismul și vigoarea poporului”, întru realizarea unor „opere care să rămână în patrimoniul culturii naționale și universale”. Un paragraf special a fost consacrat de secretarul general al partidului criticii literare, în acești termeni:

„Critica literară trebuie să analizeze principal activitatea de creație, fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice, să ia poziție față de manifestările negative și să promoveze operele care exprimă realitățile și ideile înaintate ale societății noastre. Totodată, ea trebuie să contribuie la educarea estetică a oamenilor muncii, la formarea gustului public.”

Un front larg al criticii s-a constituit în decurs de 15 ani și a urmat din ziua de 19 iulie 1965. Niciodată literatura noastră n-a cunoscut o atât de mare creștere a acestui front, menit să militeze pentru o literatură înaintată și de vast orizont, pătrunsă de specific național și prin aceasta chiar îndreptățită să aspire la universalitate.

Una din caracteristicile noilor generații de critici literari este proliferarea lor la una și aceeași publicație. Este un bine sau un rău? Aș răspunde: și una și alta.

Consider pozitivă opțiunea tinerilor cultivați, pentru o disciplină primitoare, care nu exclude nici o ramură a creatorilor propriu-zisi: poeți, romancieri, esești, dramaturgi. Într-adevăr, nu puțin sint critici literari și în același timp se încearcă sau se afirmă în poezie, roman, eseu și teatru, fie că provin din aceste secțiuni ale creației, fie că năzuiesc să le cucerească. Este suficient să menționăm, dintre criticii marcanți, afirmați după Eliberare, situația lui Ovid S. Crohmălniceanu, critic literar de vocație, consacrat și ca povestitor fantastic, și aceea a lui Paul Georgescu, pasionat deținător al unei rubrici critice, de mai multă vreme aproape exclusiv tot atât de împătimit romancier. Nu m-ar mira, la ei și la alții, mai tineri, debutanți cîndva în critică, să descoperim interesul lor pentru alte și alte genuri literare, în care să se afirme tumultuos, potrivit comandamentului propus de G. Călinescu încă din anii 1939-1941, de a fi scriitorii „totali”. Așadar, în mare parte, se poate constata că specializarea tinerilor în critica literară devine din ce în ce mai rară, în raport direct însă cu plăcerea pe care o au de a se informa cit mai mult în problemele și metodele noi ale criticii literare și de a se manifesta ca atare, în spirit contemporan.

În repetate rânduri, am preconizat încredințarea rubricii de critică literară la periodicul respectiv cite unui singur element de valoare sau dacă periodicul este literar și consacră de fiecare dată cite o rubrică ficcării gen, să fixeze la aceasta pe unul și același critic. Astfel, s-ar asigura o unitate de vederi în cadrul acelei publicații, pîndită de riscul dețurării publicului, cînd, la interval de citeva săptămîni, se pot produce — și acest caz s-a văzut nu o dată — judecăți contradictorii. Cum însă, pe lângă fiecare periodic literar s-au grupat în zilele culturii socialiste mai mulți critici și pe deasupra și citiva amatori-diletanți, care asaltează redacția cu „opiniile” lor, de zideratul nostru devine greu realizabil. Reversul părții bune de care am vorbit este greutatea selecției de către public a criticului de încredere, ale cărui judecăți de valoare bine motivate să-i poată conferi autoritatea strict necesară criticului vrednic de acest nume.

UN PROGRES foarte important s-a realizat în domeniul, altădată abia începător, al edițiilor critice. Marci noștri clasici nu sint singurii care beneficiază de acest nou regim editorial, de o nobilă emulație între Capitală și celelalte mari centre provinciale: Iași, Cluj, Timișoara, Craiova. Ba chiar, cel mai iubit dintre toți, Eminescu, face obiectul unei duble serii de ediții integrale și critice, prin angajarea a două mari edituri bucureștene: Editura Academiei R.S. România și Editura Minerva, ambele inițial sub îngrijirea incomparabilă a regretatului Perpessicius. O altă inițiativă laudabilă, sub două firme identice, una în latină, alta în românește, *Restitutio* și *Restituiri*, prima la București, cealaltă la Cluj, sub conducerea criticului Mircea Zăciu, dă la lumină lucrări uitate ale unor scriitori mai vechi, sau altele inedite ale unor contemporani, nu de mult dispăruți. Astfel, jurnalul lui Octav Șuluțiu, tipărit în Editura Dacia, de la Cluj, a reactualizat pe criticul încetat prea curînd din viață, după ce se afirmase și ca un talentat romancier.

Un alt interesant și îmbucurător fenomen este înmulțirea monografiilor, foarte rare în trecut, consacrate marilor și, dacă se poate spune, mijloacilor noștri scriitori din trecut. Cele mai numeroase se referă la Eminescu, urmat de Argezei, Sadoveanu, Blaga, Bacovia etc. Pînă și puțin voluminoasa operă a straniului Urmuz, considerat de unii ca „protocronistul” literaturii absurdului, s-a bucurat de o monografie substanțială și foarte întinsă, semnată N. Balotă.

Alt fenomen relevant este inițiativa iarăși a mai multor edituri din Capitală și din țară, într-o tot atât de laudabilă emulație, de a publica dicționare de estetică literară, de figuri poetice, de scriitori români, de la origini pînă în zilele noastre. A putut uimi pe drept cuvînt monumentalul volum prim publicat de un colectiv universitar ieșan și cuprinzînd quasi-totalitatea scriitorilor noștri pînă la anul 1900.

Catedra de literatură română de la Universitatea din București a dat atît cursuri exhaustive de istorie literară, pentru uzul studenților (fenomen produs și la alte universități din țară), cit și lucrări eminente de istorie literară, semnate G. Ivașcu, Al. Piru, Ovid S. Crohmălniceanu, D. Micu, D. Păcurariu, Ion Rotaru, George Munteanu, N. Manolescu ș.a.

Istoria literară a cunoscut un tot atât de tumultuos avînt ca și critica literară. Documentația necesară este rarori suficientă pentru înlesnirea cercetărilor științifice, nevoiți adeseori să și-o alcătuiască singuri, prin sondări oboseitoare în perioade sau arhive incomplete. Să sperăm că informatica, noua știință în floare, dimpreună cu electronica, vor facilita în viitor lucrarea în „știința literaturii”. Științe și arte totodată, critica și istoria literară, cu monografiile și edițiile științifice, astăzi în foarte mare progres față de trecut, implică, fiecare, pasiune intelectuală, răbdare, tenacitate și — de ce n-aș sublinia-o — supunere la obiect și cit mai puțină paradă subiectivistă.

Condițiile materiale existînd, stă exclusiv în puterea tinerilor ce se vor dedica acestor aspre discipline să și însusească în muncă un strict autocontrol, care le oferă, ca și creatorilor de artă, bucuria în urma învingerii dificultăților și obstacolelor.

Oricum, bilanțul celor cincisprezece ani poate fi considerat pozitiv, prin acoperirea unor largi cimpuri de activitate, tot atît de diverse, în critică, istorie literară, editare critică și eseu. Directiva secretarului general al partidului, rostită cu ocazia celui de al IX-lea Congres, a fost binefăcătoare, ca un indicator de drumuri, la răscrucea atîtor destine scriitoricești.

Șerban Cioculescu

O, podule...

O, podule, bătrînul pod, tu nu ai nici o sută de ani.

Dacă stau și mă gîndesc, imi dau seama că pe cînd Argezi și Sadoveanu mergeau de mult la școală, tu nu legai încă malurile Dunării. Și totuși, de atîta vreme — de cînd te-am zărit întîia oară — mi-ai apărut tare bătrîn, tot atît de bătrîn ca Mircea cel Bătrîn.

O, podule, tu ești de fier și n-ai suflet, dar faci parte din sufletul meu, ca tot ceea ce a sădit în mine simțămîntul patriei. Niciodată nu te-am văzut — o, tu, zbor îndrăzneț al materiei —, niciodată nu te-am auzit — o, tu, orgă a întregii bolti cerești —, fără ca inima să-mi bată mai tare.

O, podule, tu ești de fier și n-ai suflet, dar eu te-am iubit ca pe unul dintre părinții acestei țări, chiar ca pe Mircea cel Bătrîn, fiindcă tu ne duci spre marea lui cea mare.

O, podule, de ce nu implinești și tu, în anul acesta, un secol? Te-am fi sărbătorit, alături de Argezi și Sadoveanu, ca pe un plămăditor al sufletului nostru.

Cum se poate să fi atît de bătrîn, tot atît de bătrîn ca Mircea cel Bătrîn, și să n-ai o sută de ani?

Geo Bogza

Un nou spirit literar

IZBITOARE, evidentă, deosebirea dintre literatura ultimilor cincisprezece ani și aceea din perioada anterioară nu este totuși doar una de cantitate și de nivel valoric: este și una de spirit.

Desigur, este important și necesar să facem bilanțuri de opere, autori, tendințe, asemenea prezantări de ansamblu stabilesc într-un chip foarte elocvent cum și cit s-a modificat înfașurarea literaturii române contemporane în climatul de după Congresul al IX-lea al P.C.R. Dar dacă operele de valoare create și apărute pînă la 1965 ne apar mai ales ca momente izolate, ivite oarecum miraculos într-un context arid (de aceea, probabil, aproape toate au avut de înfruntat împotriviri), după această dată asistăm la o rapidă restabilire a cursului firesc al mișcării literare. **Moromeții** vol. I sau **Bietul Ioanide**, spre exemplu, constituie excepțiile unei epoci sărace; ulterior, cărțile de o factură valorică și problematică întru totul asemănătoare aveau să fie nu doar cu mult mai numeroase, dar și receptate în alt mod: ca apariții perfect normale, ca expresii firești ale timpului lor, un timp al creației eliberate de restricții și năzuind spre înfăptuirea majoră.

Considerată adeseori ca o veritabilă renaștere, perioada literară de după 1965 restabilește de fapt normalitatea creației. Și

nu atît printr-o întoarcere la tradiții, cit prin afirmarea unui **nou spirit literar**; în componența căruia se află și **tradițiile valabile**, dar și, dominantă, **perspectiva actualității**. Pentru că nu se poate face confuzie între înregistrarea corectă a faptelor de istorie literară și continuarea tradiției; obiectivitatea nu presupune eliminarea spiritului critic, după cum spiritul critic nu poate funcționa decît pe terenul obiectivității științifice și al respectării adevărului istoric. Noul spirit literar avea astfel de răspuns atît nevoii de cunoaștere corectă a istoriei literare, cit și celei de evaluare a direcțiilor de continuat; iar aceste acțiuni erau de fapt forme ale **deschiderii** — principala caracteristică a epocii de după 1965. După cum vitală, imperioasă era și nevoia de asumare a realităților contemporane, văzute și înțelese dintr-o perspectivă degajată de prejudecăți și inhibiții. Participarea la dialogul spiritual cu lumea, reintegrarea în circuitul universal al mișcării literare reprezintă, de asemenea, un aspect important al manifestării noului spirit literar.

A cărui prezență, reflectată în dimensiunile valorice ale literaturii de azi, dovedește, totodată, participarea deplină a creației literare la marile procese politice și sociale, desfășurate în țara noastră începînd cu memorabilul an 1965.

Mircea Iorgulescu

Orizont

Cristalizate-n fulgere și cremeni
Trec anotimpuri clipelor asemeni
Acelui zbor de păsări nevenite
Sub orizontul fărîmurilor scite

Și frunze cad iar altele invie
Cu verde crud — ecou de poezie
De-a lung de zări sub vinturi
crenelate

În foste orologii de cetate

Și pași noi se infioară-n lună
Cînd soarele nu vrea să mai apună
Și-și lasă chipul fascinat mereu
Aici, pe-acest pămînt de vis, al meu.

Traian Reu

CORNELIU MARINESCU :Volevo!

Turnuri și coloane

La noi!

O! Cit de frumos și de exact sună
— cu glas de inimă —

aceste cuvinte:

LA NOI...

Adică, aici —

Unde te naști ca să viețuiești în urmașii tăi,

Unde îți risipești zimbetul și ființa

În flori,

În ucele,

Și în stejari

(Din ghinda lor

A răsărit cindva

Și TEIUL lui Eminescu!

Coloană de poezie

Îmbăiată în praf de lună

Și în pulbere

De „Mai am un singur dor...“).

La noi,

Pământul e o cimpie —

Cu turnuri de munți

Și de legende —

Colonade răsar, gorunii

Și brazil,

Din străfunduri...

Cu stincile frați gemeni...

La noi,

Răsar

Turnuri și coloane de piatră de Măgura

Și marmură de Ruschița...

Au rădăcini adinci,

Ca Turnul de pază al dacilor

De la Grădiștea Muncelului —

Cioplit din stinci,

Lipite cu stincă

Și cu vis de libertate...

La noi,

Griul urcă miliarde de coloane vegetale —

Sculptate cu plugul

De-a lungul văilor...

Iar din mijlocul lor

Țișnesc — vulcani de foc și glorie —

Coloanele Curții Domnești,

Turnul Chindiei,

Și turnul „Nu te teme“ al lui Iancu de Hunedoara...

...Apoi Coloanele loggiei de la Mogoșoaia,

Printre care capul lui Brâncoveanu

Mai veghează și acum...

În grinda de lemn a Culei lui Tudor

O stea

A încrustat silueta de fecioară a unei flinte,

Iar pe Obeliscul înrădăcinat pe „Cimpia libertății“

O lacrimă de bucurie

A înscris

Conturul Stelei Polare

Asemănător unei inimi cu 7 vieți.

La noi,

Sînt desenate în Abecedarul Țării

Coloanele de lemn de tisă

Ale școlii din Scheii-Brașovului,

Și Coloana fără sfirșit a lui Brâncuși,

care ne leagă de nemurire...

În jurul lor

Noi — cele 22 de milioane de coloane vii —

Coloane care vibrează

În vîntul aspru al luptei cu timpul,

Am înălțat

Turnurile de oțel

Călit în sudoare —

Ale Hunedoarei și Galațiului,

Și sprintenele coloane de aluminiu

Și generoasele turnuri

Cu aburi electrice pe frunte,

Și dantelăria stilpilor de înaltă tensiune,

Coloane de fier

Prinse în hora

Forței de lumină a Patriei.

La noi —

Arhitecți, din timpuri imemorabile,

De turnuri, de coloane,

Și de destin —

Au sculptat vitejia și hărnicia

De-jur-imprejurul Carpaților,

De-a lungul Mureșului și Oltului și Siretului,

Ca să le punem stemă de zimbrî, de vulturi,

de sonde...

Iar deasupra lor —

Am înălțat

O stea

Ca o inimă

Care bate dintotdeauna

Cu bătaia inimii noastre

În toate turnurile și coloanele

De ieri,

Și de azi —

Ale veșniciei noastre.

Iuliu Rațiu

AL. CIUCURENCU :
Industrie

Un timp al demnității

PLUSUL calitativ al istoriei țării din ultimii cincisprezece ani îți dă sentimentul nu de timp trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, ci de timp acumulat, stratificat, timp complex într-o construcție socială complexă, timp existind încă și menit a rezista prin densitatea idealurilor sale. Acum cincisprezece ani eram în sala Congresului, dar nu amintirile sînt cele care îmi provoacă vorbele. Tensiunea acelor idei care își propuneau să revigoreze țara, să adîncească dimensiunile umane ale unei societăți a omului, dar care, în drumul ei de pînă atunci nu fusese ferită de pericol și greșeala efectivă de a se îndepărta uneori de om, de a-i fi cteodată potrivnică, temperatura acelor idei deci este prezentă, continuă să fie proaspătă, și asta constituie una din liniile cele mai fertile și durabile ale Congresului al IX-lea. Un eveniment deschis și deschizător de drumuri, un eveniment politic care pune omul în centrul actului politic, redimensionînd politica spre a fi un instrument al devenirii omului, spre a-i fi

slujitor și nu cadru închis, limitator în faptă și imaginație.

Pentru scriitorul acestor ultimi cincisprezece ani a fost și este un timp al meditației despre om, despre responsabilitatea ideii de a fi umană, despre responsabilitatea creației artistice de a dăinui, de a avea o conștiință de sine în consens deplin cu conștiința de sine a poporului român, a României socialiste. Fiindcă în bilanțurile economice, bogate, fără puțință de comparație cu epocile trecute, nu prea de mult trecute, există, punct nodal, supremă explicație, această cucerire care este forța convingerii oamenilor că gîndesc și muncesc pentru ei, există patriotismul concret al evaluării faptelor imediate, există certitudinea că poți contribui efectiv la progresul domeniului tău de activitate, că ideea ta este cîntărită, ascultată, supusă probei practicii.

Unul din marile cîstiguri ale acestei epoci este tocmai efervescența de idei, faptul că actul de conducere socială a căpătat valori complexe ale democrației, a încetat să mai prezinte acea față uniformă

și uniformizatoare, acea relație simplistă de la cauză la efect. Cadrul larg și de angajant democratism a însemnat unul dintre cele mai puternice impulsuri destinate dezvoltării personalității omului, prefacerii lui dintr-un executant într-un gînditor; bogate tradiții de democrație, de gospodărire cu suflet patriotic au fost astfel, prin vasta deschidere către oameni, puse în valoare.

Sub acest aspect, repet, acești ultimi cincisprezece ani, adunați, construiți uman, material, de la cel de-al IX-lea Congres al partidului, sînt cea mai minunată demonstrație că viabilitatea unei societăți este hotărîtor determinată de măsura în care gradul de participare a individului este marcat de sentimentul demnității, al respectului pentru om, că, dincolo de beneficiul său material, nuanțat și în creștere, există, suprem, acest beneficiu moral de a te ști în țara ta, lucrînd, prețuit, pentru țara ta de azi și de mine. Sînt idei-forță prin care Congresul al IX-lea continuă să ne vorbească.

Platon Pardău

Sentimentul mării armonii

IN ANII tinereții noastre, un scriitor, care acum nu mai peregrinează atît de mult ca atunci, mărțurisea într-o adunare de breaslă că își cunoaște ograda și casa cu toate lucrurile dintotdeauna, bucurîndu-se de fiecare dată de pomul plantat în primăvară, de fîntina curățată toamna, de cămara plină cu de toate în timpul iernii. Povestea acest stimat confrate de innoirile care începeau a se arăta de-a lungul și de-a latul întinderilor patriei, cum că orizontul nu mai rămînea tăcut, ci, din loc în loc, începea a se zări, asemeni catargelor de la corăbii, pe mare, cosurile fumegînde ale așezărilor de început ale industrializării românești.

Gîndindu-se acum la anii tineri, ai noștri și ai țării, atunci, la romantismul funciar al virstei și al revoluției, la etapele, nu usoare, pe care le-am înfăptuit rînd pe rînd sub conducerea partidului, semnatarul acestor rînduri devine sentimental, timpul, de-atunci și pînă-n clipa de față, arătîndu-i-se în amănunțime: puternic și frumos, dirz și bun, de neoprit în dăruirea-i, și în miiloul acestei curgeri noi toți mai tineri cu douăzeci și cinci, cu cincisprezece, cu zece ani, dăruindu-ne visul și fapta în incandescentă trăire.

Dacă cei din generația mea am învățat începutul de luptă pentru zidirea unei noi istorii la Salva-Vișeu, la Bumbesti-Liveni, pe valea Prutului ori, mai apoi, la Bicaz, unde ne-am dovedit virtuțile virstei tinere și ale sufletului fraged, marea așezare a revoluției, cuprinderea în această, pe verticală, a oamenilor și a țării, înflorirea în multiple poastaze a pămîntului românesc s-a înfăptuit și se înfăptuiește, ca o imensă desfășurare de forțe armonios coordonate, după Congresul al IX-lea al partidului. Experiența politică și de conducere acumulate pînă atunci, materializarea conștiinței maselor, o simțire patriotică înnoită, iată elemente care, cuprinzînd întregul popor, au condus la un avînt general în edificarea noului vieti materiale și spirituale în România.

Asemeni multor confrati, scriitorii și publiciștii, cutreier drumurile țării spre toate punctele cardinale, pentru a vedea, a cunoaște, a înțelege și, desigur, a scrie despre izbinzile acestor ani de excepție. Peste tot, de la fereastra trenului, mă întîmpină noul: așezări înfloritoare, uzine și fabrici, obisnuindu-ne ochiul cu permanentul peisaj industrial, alături de grădinile și podgoriile țării, de cîmpile și holdele ei, de pădurile urcînd pe mînti ca niște nesfîrșite turme vegetale. Ceea ce mă stăpînește de fiecare dată este sentimentul mării armonii a construcției vieti pasnice în patria noastră. Dacă după Congresul al IX-lea a început această mare edificare românească, după 1968 — anul reorganizării administrative — ea se realizează ca o masivă necesitate, județele reușind a fi formula cea mai potrivită pentru etapa definitivă a socialismului în patria noastră. Rod al gîndirii înnoitoare a secretarului general al partidului, noul sistem nu doar administrativ ci, mai ales, economic și politic, conceperea și înfăptuirea noului organizării au dus la o mare și permanentă efervescență creatoare, ajungînd pînă azi la împliniri de excepție. Faptul că acum, oriunde ai merge, în oricare județ, oricît de departe de Capitală, te întîmpină sate și orase noi și înnoite (mare parte cu înfloritoare industrie locală), cu așezăminte sociale și culturale proprii, cu oameni harnici și puternici cu sentimentul libertății pe chip, acest fapt îți dă un sentiment stenic, de bucurie și încredere în viață. Este un timp al revoluției desfășurate, cînd fiecare lucru se face nu doar numai cu entuziasm, ci și cu așezată gîndire, alegîndu-se locul cel mai potrivit, formula cea mai necesară, avîndu-se în vedere resursele locale, forța de muncă, scopul final a ceea ce facem. Această echitabilă, laborioasă și luminoasă dezvoltare a tuturor localităților țării, într-o întrecere generoasă, vitalizată de un patriotism nou, dă chipului patriei o expresie de prospețime și robustețe specifică etapelor de prosperitate materială și spirituală ale unei națiuni.

Datorăm acest timp de mari rodnici partidului nostru, secretarului general, tovarășului Nicolae Ceaușescu, care, asemeni tuturor marilor bărbați ai acestui pămînt, și-a pus viața și înflăcăratu-i devotament în slujba înălțării României pe luminoasele culmi ale progresului și civilizației moderne.

Radu Cârnelci

Despre critică

CIND, în 1965, publicam împreună cu D. Micu *Literatura română de azi*, înția sinteză critică asupra literaturii postbelice, nu consacram criticii un capitol special. Oricât de scandalosă ar putea părea astăzi omisiunea, un lucru e sigur: ea nu părea la fel acum cincisprezece ani, dovadă că nici unul dintre recenzentii volumului, chiar dacă a constatat-o, nu ne-a reproșat-o în chip prea vehement. Fără a încerca să scuz procedarea, pot să ofer o explicație: aveam atunci sentimentul că în epoca ce forma obiectul studiului nostru existaseră destui critici remarcabili, însă nu existase propriu vorbind o critică. Mai mult încă decât poezia ori proza, critica presupune libertate de gândire: dogmatismul o ucide. Poate că unele din articolele și din cărțile tipărite înainte de 1965 ar fi meritat (și merită încă) a fi consemnate de istoria literară: dar o mișcare de idei critice n-a existat cu adevărat, căci până și schimbările în bine care s-au făcut uneori simțite în anii '50, sau luările de atitudine contra vulgarizărilor teoretice n-au fost decât reflexul mecanic al unei schimbări ideologice și politice mai generale.

Situația de după 1965 apare, pentru un eventual istoric al literaturii noastre, cu totul diferită. Nu numai că există în acesti din urmă ani o critică, uneori excepțională, dar au fost momente în care s-a spus (pe drept ori pe nedrept, nu asta contează aici) că importanța aparițiilor în critică trece înaintea celor din toate celelalte genuri. Mai multe elemente au contribuit la înviorarea climatului critic: și, înainte de orice, firește, schimbarea climatului politic, cultural și literar. În noile condiții cunoscute de toți și asupra cărora nu voi insista, un factor important l-a constituit repunerea în circulație a operelor clasice de critică românească, — prin retipărire, prin referențe, prin comentarii, — de la Maioreșcu la Lovinescu. Libera și corecta analiză a moștenirii critice naționale, fără discriminări, a permis revalorificarea creatoare a unui important fond teoretic și metodologic. Începând a mai opune pe Gherea lui Maioreșcu ori pe Ibrăileanu lui Lovinescu — așa cum se întâmpla înainte, când unii dintre acești critici păreau a-i exclude automat pe ceilalți — renunțând deci la false incompatibilități, critica tină să-și pută da mai bine seama de însemnătatea înaintașilor și a învățat să-i citească atent și cu discernământ. Valorificarea unei tradiții implică totdeauna o toleranță inteligentă și, în orice caz, refuză falsele opoziții, împărțirea protagoniștilor dintr-un domeniu în pozitivi și negativi, „denunțul” cu caracter retroactiv.

Poate că e cazul să precizez că, alături de tradiția autohtonă, a fost redescoperită și aceea universală: orizontul criticului a devenit incomparabil mai larg. O editură specializată, „Univers”, a publicat și publică în traducere românească o bună parte din cartea de critică a lumii.

Alt factor care a condus la dezvoltarea criticii a fost apariția — ca și în poezie, proză sau teatru — a unei noi generații. Mult mai puțin sau deloc tributară dogmatismului, lipsită de prejudecăți și nctemătoare de consecințele rostirii adevărului (din contra, făcându-și din adevăr un criteriu esențial), această generație a fost motorul schimbării mentalității și procedurilor în critica din ultimul deceniu și jumătate. În sfârșit, tot ca factor intern specific, să amintesc și reintrarea în viața literară a unor critici din vechile generații (de la S. Cioculescu la I. Negoișescu), după ani de tăcere: ei deveneau astfel veriga necesară în lanțul istoric ce putea fi, pentru prima oară după multă vreme, reconstituit în întregul lui. Din experiența lor, tinerii critici care eram, cei din generația noastră, acum cincisprezece ani, am putut învăța o mulțime de lucruri și, nu în ultimul rând, ne-am pătruns de convingerea că oficiul critic este acela care asigură coerența și ordinea în sistemul literaturii, stabilește ierarhiile valorice indispensabile, formează treptat conștiința de sine a unei culturi.

CARE sînt, pe scurt, principalele caracteristici ale criticii românești contemporane, născută în circumstanțele amintite? Întîia, în raport cu obiectul, este un caracter preponderent aplicat, practic; a doua, în ce privește funcția, un anumit pragmatism. Să le examinăm pe rînd.

În puține alte țări, în care cultura a atins un stadiu superior de evoluție, critica imediat aplicată pe opere, și cu deosebire pe operele contemporane, cunoaște o răspîndire și se bucură de o autoritate la fel de mari ca la noi. Acest fapt poate fi (și a fost) constatat de oricine. S-au ivit și proteste din partea unora care consideră că ar fi vorba de o nedorită „domnie” a cronicarilor și recenzentilor, mult mai populari decît alți categorii de comentatori literari. Înainte de a protesta, ar trebui, poate, să încercăm să înțelegem. De ce oare, ca și înainte de război, criticii actualității sînt „selectați” (cu termenul lui Ibrăileanu) de un număr mai mare de cititori decît toți ceilalți? De ce se citesc rubricile fixe de critică din reviste mai atent decît studiile teoretice sau de istorie literară? Răspunsul ar depăși scopul acestui articol de bilanț, dar voi reveni, cu altă ocazie, asupra problemei. Să adaug acum că, fie și avînd în vedere literatura necontemporană, clasică sau din perioada interbelică, critica literară își păstrează caracterul aplicat, practic. Aproape toate studiile ori cărțile de istorie literară apărute în ultimele două decenii sînt analize ori sinteze nemijlocit consacrate unor opere, autori sau epoci literare. S-ar zice că specialistul român în critică e mai rar teoretician decît practician. Numele teoreticienilor puri sau chiar titlurile cărților teoretice pot fi numărate pe degetele de la două mîini. Nici polemicele sau dezbaterile critice nu sînt mai des interesate de pura teorie; abia dacă, ici-colo, vedem critici pornind de la idei generale; de obicei mesele rotunde au ca obiect tot cărți sau autori, ca și recenzile. Acest fapt a împiedicat o mai rapidă răspîndire la noi a metodelor moderne de critică. Există neîndoielnic modificări metodologice importante, mai ales de vreo zece ani, în toată critica, există și critici care s-au străduit cu folos să contribuie la cunoașterea celor mai de seamă lucruri legate de modernizarea

mijloacelor disciplinei, există și cărți citabile în această privință. Dar se remarcă și o pronunțată rezervă — la tineri, ca și la mai puțin tineri —, adică un soi de conservatorism pe care eu l-as explica tot ca pe o consecință a spiritului foarte practic și aplicat al criticii noastre: însușirea unei noi metodologii nu se poate face începînd cu cronica și recenzia; și nici discutînd ultimul volumas de versuri al unui debutant.

Am vorbit și de pragmatism. El se opune grațuității: altfel spus, critica noastră tinde să privilegieze acele specii ale comentariului care au o utilitate imediată. Vom întîlni mult mai multe monografii didactice decît eseuri de speculație critică. În fata unei cărți despre Sădoveanu care se oprea la trei opere (doar una din bibliografia scolară) și nu oferea material de compilație nici profesorilor, nici elevilor, opinia contrafăilor a fost vehement negativă, deși cartea era încîntătoare și utilă în felul ei. Utilitatea e un cuvînt cu o mare frecvență în critica critică la noi; o bibliografie ori o monografie sînt de multe ori absolvite de grave păcate sub cuvînt că sînt utile! Apariția atîtor dicționare critice în anii din urmă (fapt ce nu poate decît să ne bucure) reflectă însă același pragmatism. Un critic care bate cîmpii (cu grație, vorba lui G. Călinescu despre Odobescu) e socotit neserios; consacrația o aduc lucrările cu destinație precisă. Această înclinație nu e numai decît nouă: cred a o putea întrevădea și la antecesorii. Dacă istoricii literari-rivneci la gloria criticilor actualității, eseistii (liberi de a nu urmări o finalitate imediată) s-ar multumi și cu puțina celebritate a autorilor de monografii istorico-literare. Eseistii și teoreticienii sînt cunoscuți dintotdeauna ale criticii românești.

Aceste considerații nu trebuie, desigur, luate a la lettre în toate cazurile. Le-am tras din observaarea de zi cu zi a criticii noastre care a devenit, în ultimii cincisprezece ani, îndeajuns de bogată și de variată încît să suporte tot felul de analize și speculații complexe. Am omenit de caracteristici, nu de însușiri, fiindcă acest al doilea cuvînt duce cu gîndul la

elemente pozitive, ce ar trebui opuse unora negative. Astfel de elemente negative, fiindcă a venit vorba, sînt, vai, destule în critică și ar putea forma obiectul unui articol special. S-a dovedit, de exemplu, că principalul pericol pentru critică vine din direcția deteriorării unui anumit climat literar, în care proliferază pamfletul și atacul la persoană; aerul de campanie pe care-l au unele din aceste atacuri întretine iritarea criticilor celor mai buni, pusi la zid prea lesne, spre hazul unei galerii detestabile, pentru vini de obicei imaginare, de către publicistii care nu și-au cîștigat în nici un fel, deocamdată, dreptul de a avea o opinie. Libertatea opiniei e înțeleasă uneori ca libertatea de a spune orice despre oricine; e o eroare riscantă, care atrage confuzii grave. Hirtia nu trebuie să suporte orice sub cuvînt că cenzura a fost (și ce bine că a fost!) desființată. Critica, fie și negativă, fie și polemică, rămîne esențial un dialog; dar, ca să dialogheze, doi oameni trebuie să folosească nu numai un limbaj comun, dar și un cod general acceptat; nu poți să dialoghezi cu cineva care te insultă sau îți face josnice procese de intenție. Critica e o instituție socială și implică toate normele de conduită ale unor asemenea instituții. Ignorarea lor ne-ar întoarce în sălbăticie. Cred că prima însușire a unui critic adevărat — și după care îl recunoști — este civilizația. Libertatea însăși, în critică la fel ca oriunde, n-are nici un sens în afara civilizației.

Am început acest articol incriminînd dogmatismul care, în anii '50, suprimase libertatea de gîndire a criticului și saluînd lichidarea lui după 1965; vreau să-l închei afirmîndu-mi convingerea că libertatea, pe care nimeni n-ar putea-o tăgădui criticii de azi, nu trebuie să semene cu acea anarhie pe care o mai constatăm din păcate pe la unele reviste, profitabilă citorva publicisti lipsiți de simț moral și de criteriu de valoare. Depinde numai de noi: de cît sîntem de lucizi și de responsabili. Avînd pretenția că este o conștiință a literaturii, nu trebuie oare să fie critica, mai întîi, conștientă de sine, de rolul și de răspunderea ei?

Nicolae Manolescu

ION LUCIAN MURNU: Inițierea statului dac

Modestie și orgoliu

CEI 15 ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R. coincid cu însăși existența mea de critic literar. Am publicat primul articol în 1962. Am debutat însă cu adevărat în 1964, cînd am fost angajat, de probă (asa cel puțin eram eu decît să înțeleg lucrurile), la revista la care mai lucrez și acum. Perioada de acomodare nu a fost deloc ușoară și de abia spre sfîrșitul anului, în decembrie, am avut sentimentul că am trecut cu bine examenul. În aprilie 1965 semnam prima mea cronică literară. În anii următori am continuat să mă formeze... Atunci, în acei frumosi și grei „ani de ucenicie” mi-am lămurit și însușit cîteva idei în aparență simple, dar de fapt fundamentale pentru profesiunea și activitatea mea, mi-am clarificat și verificat unele principii — de la care n-am să mă abat niciodată. M-am convins astfel că obiectivitatea în critică înseamnă înainte de toate (fără a subestima rolul științei, al metodei și al obținerea și „asigurarea” ei) fidelitate în raport cu propria impresie de lectură, onestitate față de tine însuși. Să nu te

entuziasmezi (cum se mai întîmplă) scriind despre o carte care în fond nu ți-a plăcut cîne știe cit și să nu o condamnă (dintr-un motiv sau altul) pe aceea care, dimpotrivă, ți-a plăcut (sau ceva îți spune — poate gustul? — că ar trebui să-ți placă). Criticul este prin natura lui supus erorii — imi spunea odată Marin Preda. Criticul încercînd își agravează singur acest risc congenital. Într-adevăr, lipsa de moralitate se plătește în critică și în plan profesional.

M-am convins apoi că, mai ales în această parte a lumii greu încercată de istorie, criticul trebuie să militeze pentru „conținut” și mesaj, pentru seriozitate și gravitate (care nu au nimic de a face cu „spiritul primar agresiv”, deși cîțiva mimi ai încruntării încearcă să ne demonstreze contrariul), fără teama de a părea „demodat”. Străduindu-se în același timp să fie la curent cu evoluția formelor literare și în general cu tot ce e nou, la noi și în alte părți. Că un critic trebuie nu numai să orienteze (aceasta e oricum menirea lui) și să „judece” literatura, ci și s-o iubească — cu toată

ființa sa, cu o puritate și chiar naivitate de „simplu” cititor. Că trebuie să înțeleagă și să-l facă și pe alții să priceapă că o carte lipsită de valoare artistică nu înseamnă nimic. Că patriotismul unui scriitor ca scriitor se dovedește prin opera sa. (Dintre doi scriitori, mai patriot e întotdeauna cel mai bun.) Că patriotismul criticului se definește în primul rînd prin atitudinea față de cărțile despre care scrie, prin relațiile cu ele. Nu e patriot criticul care face mari declarații de dragoste față de literatura română (așa, în general), dar care în articolele sale laudă cărțile proaste și le ignoră (în cel mai bun caz) pe cele importante. Tocmai prin caracterul exemplar al atitudinii față de cărți, Pompiliu Constantinescu, de pildă, ne poate servi drept model. Ce i-am putea cere astăzi în plus față de ceea ce a făcut? Practic, nimic. E un critic care și-a făcut pe deplin datoria, și în acest sens un admirabil simbol.

M-am convins de asemenea că nu poți prețui celelalte literaturi dacă nu o prețuiești pe a ta. Și că reciproca e și ea valabilă. Că un critic trebuie să respingă deo-

potrivă complexele de inferioritate și de superioritate în cultură, și aceasta nu doar în principiu, teoretic, ci în practica sa de zi cu zi și în funcție de complexul care se manifestă la un moment dat (de dorit ar fi ca „activ” să nu fie nici unul). Că încrederea în geniul național și optimismul nu exclud, ci presupun, luciditate, responsabilitate, măsură...

Cu ajutorul acestor principii mi-am desfășurat activitatea pînă acum. Cu ajutorul lor intenționez să mi-o desfășor și de acum înainte. Contribuind, în limita talentului meu, la dezvoltarea criticii și literaturii noastre contemporane. E. Lovinescu, un mare critic și un mare patriot (în primul rînd în sensul celor spuse mai sus, al atitudinii față de cărți și autori, căci a impus sau consolidat nume de greutate, ca Rebreanu, Hortensia Papadat Bengescu, Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Tudor Vianu etc.), a spus cîndva: Sunt critic, nu mai mult decît atît, dar nici mai puțin. Cred că orice critic român se infioară amintindu-și de această autentică deviză a breslei noastre. În care modestia neprefăcută și orgoliul justificat se cumpănesc în chip desăvîrșit, și care ne angajează pe noi toți.

Valeriu Cristea

Literatura în mers

EVIDENT, în judecarea și calificarea faptelor literare prezente sau foarte recente se cuvine să ne însoțescă, în permanență, un oportun spirit de precauție și supraveghere. E lesne de înțeles motivul: scrierile pe care le discutăm n-au fost clasificate definitiv, urmînd ca să-și ocupe locul cuvenit în contextul spiritual după o perioadă mai îndelungată, cînd opiniile se vor mai așeza, iar controversele se vor atenua fie prin concesii reciproce, fie prin impunerea unui punct de vedere mai convingător. Chiar critici străluciți și independenți în opinii au putut să comită erori, uneori grave, lăsînd pe seama succesorilor rolul de instanță imparțială. Maioreșcu a refuzat să înțeleagă valoarea poeziei lui Macedonski pentru că a detestat omul, urmînd ca de-abia cea de a treia generație postmaioresciană, prin Tudor Vianu și G. Călinescu, să facă dreptatea cuvenită autorului **Noptilor**. În schimb, același Maioreșcu a acordat o atenție disproporționată unor veleitari ca Theodor Șerbănescu sau Matilda Cugler-Poni, total ignorați în posteritate. Gherea a exagerat valoarea lui Vlahuță, ca și Ibrăileanu, Eugen Lovinescu îl considera pe G. Brăescu superior lui Caragiale iar pe Camil Baltazar mare poet, ceea ce astăzi ni se pare cu totul excesiv. Și dacă mari critici au putut greși (situația nu este altfel în alte literaturi) atunci e lesne de înțeles că judecățile contemporanilor sînt supuse, de multe ori, caducității, iar atitudinea circumspectă echivalează cu înțelepciunea. Dar o circumspecție care s-ar putea identifica cu absența implicării și a responsabilității trebuie numaidecît respinsă, căci adevărul final se constituie din suma adevărilor sau erorilor relative, exprimate însă totdeauna cu sinceritate, bunăcredință și fermitate.

Opiniile și judecățile literare pot depinde și de alți factori, între care mulți provin din afara fenomenului literar, explicabili mai ales sub specia sociologică, a istoriei etc. Există, altfel spus, epoci favorabile optimismului critic și epoci dominate de scepticism, de neîncredere în valorile spirituale, chiar de desconsiderare a produselor culturii. Iată de ce, repetăm, orice judecată, parțială sau globală, asupra contemporaneității este supusă, inevitabil, provizoratului. Iar singura obligație ce ne rămîne este aceea a onestității față de noi înșine și a cercetării „sine ira et studio” a spațiului literar ce ni-l jalonăm, în cazul de față ultimii trei lustri: 1965 — 1990. Considerăm că cea mai legitimă cale de apreciere a lucrurilor și de stabilire a adevărului, fie și relativ, este inducția. Vom purcede, prin urmare, de la particular la general, de la concret la abstract. În felul acesta privirea sinoptică va avea șanse de omologare și ea se va desprinde firească, organic, de la sine. Concluziile vor avea, astfel, suportul încărcăturii de fapte: sau nu-l vor avea. În acest spirit, metodologic, ne vom ocupa, succint, de poezie și proză, așa cum au evoluat în cei din urmă cincisprezece ani.

SĂ ÎNCEPEM cu poezia care, prin însăși structura ei, este teritoriul cel mai viu, în orice caz cel mai mobil, al unei literaturi.

Inovația se face în poezie mult mai simțită decît în celelalte specii confraterne, mai puțin supuse fluctuației și modelor. Evident, este vorba de inovări în ordinea tehnicii poetice mai ales, dar nu mai puțin chiar în viziunea poetilor despre existență sau în selectarea acelor elemente ale vieții, neracordate încă la instrumentele lirice. Este posibilă, de asemenea, turnarea, în forme vechi, verificate artistic, a unei sensibilități contemporane, și în aceeași măsură a unor stări de spirit „eterne”: dragostea, gelozia, orgoliul, aspirația idealică, frenezia senzațiilor în forme noi, sincronice. Temperamentele poetice: echilibrate, prăpătoase, cerebrale, apolinice sau dionisiace își vor găsi calea cea mai adecvată de manifestare dacă este vorba de talente veritabile. Deocamdată ne mulțumim să constatăm că există, în poezia epocii pe

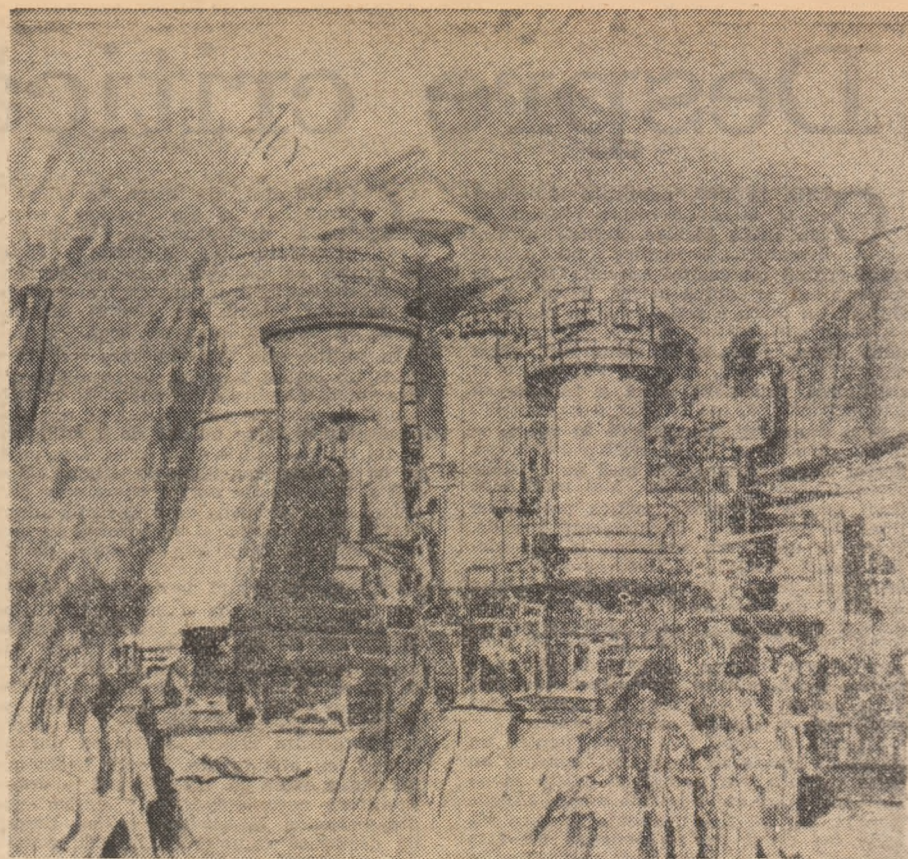
care o avem în vedere, toate speciile poetice înregistrate de istoriile literaturilor moderne.

Să începem cu poezia reflexivă care, din cite ne dăm seama, este cea mai cultivată și unde înțîm, credem, cele mai notabile izbinzi. Este vorba de reflecția asupra destinului uman, istorică sau eudemonologică, strîns legată de coordonatele istoriei actuale, atât de complexe, de traumatizante sau, dimpotrivă, declanșînd elanuri frenetice. Poeme ca **Monolog în Babilon** de Al. Philippide sau **Hanibal** de Eugen Jebeleanu, luîndu-și ca pretext (aleatoriu?) doi mari comandanți de oștiri, provoacă grave meditații privitoare la rosturile omului în univers, la sensul existenței sale, la finalitatea, conștiință sau nu, care-i dirijează impulsurile, gesturile, faptele. Este vorba de o poezie de angajament civic, de substanță adînc filosofică, în sensul că „filosofia” vizează nu numai straturile greu penetrabile ale sensibilității și cugetării dar și în sensul că solicită o adeziune, o dezaprobare, obligînd ori sugerînd opțiuni, fapt fundamental, căci dobîndește rezultate în ordinea practicii, individuale și sociale.

Dinspre același front poetic vine și M. Beniuc, poet mai ales al stărilor „fenomenale”, nelipsit însă de inclinația sondajului „autoscopic” din care extrage, de atîtea ori, nu numai sentimentul nostalgic al scurgerii vremurilor, dar și semnificațiile, în planul speciei umane, ale acestei dispoziții spirituale, în volume precum **Lumini crepusculare**, **Elape**, **Arderi**, **Patrulă de noapte** etc. I se adaugă la o temperatură mai înaltă, excelentul poet care a fost Emil Botta, în culegerea **Un dor fără sațiu** din 1978. Remarcăm, fără a insista, deocamdată, că **Monolog în Babilon** reprezintă, după noi, cel mai înalt punct atins de creația autorului **Stincilor fulgerate**, ca și **Hanibal** pentru Eugen Jebeleanu. În ceea ce-l privește pe Beniuc, credem că debutul său — **Cîntece de pierzanie** — conține cele mai izbutite poeme, dar că volumele citate îmbogățesc considerabil palmaresul poetului și registrul său artistic. Scriitori deplin afirmați, de mare valoare, ca Geo Bogza, Virgil Teodorescu, Gellu Naum, continuă să publice în această perioadă opere reprezentative.

Cum este de așteptat, condiția creatorului este o temă predilectă a poetilor, ea apare frecvent cu rezultate excepționale la Șt. Augustin Doinaș prin **Omul cu compasul** (1966), urmat de **Seminția lui Laokoon**, **Alter ego**, **Papirus** s.a. De fapt, Doinaș, născut în 1922 și debutînd în 1939 (la „Jurnalul literar”), este un poet al ultimilor 15 ani, evident nu din vina întîzierii premeditate, nici a absenței precocității talentului. Și, dacă în cazul lui Doinaș regretăm doar întîziera afirmării sale, în cazul altor poeți, cei ai așa-zisei „generații pierdute”, se poate vorbi de o resuscitare a talentului lor. Este vorba de Dimitrie Stelaru, care, după **Cetățile albe** din 1946, a revenit în literatură de-abia după două decenii, prin **Mare incognitum** (1967) și **Nemoarte** (1969) sau de Ion Caraion, absent și el din literatură un întreg șir de ani (după ce dăduse, în 1943, **Panopticum**, **Drumul profilat pe cer**, în 1945, **Cîntece negre**, în 1947), și care revine în 1966 cu **Eseu** urmat **Dimineața nimănui** (1967), **Cîrțița și aproapele** (1970) s.a.

Unii poeți din familia spirituală a apolinicilor își împlinesc, în ultimul deceniu și jumătate, o carieră în continuă ascensiune și dacă din rîndurile lor cităm doar pe Vasile Nicolescu, pe Cezar Baltag și Ana Blandiana, o facem din economie de spațiu. Primul, debutînd în 1946, cu **Liturgii negre** se impune mai ales prin **Parabola focului** (1967), apoi **Clopotul nins**, **Secțiunea de aur**, **Lumea din afară** s.a. Cezar Baltag, debutant în 1960 (**Comuna de aur**), devine poet de frunte prin **Răsfriingeri** (1966), apoi **Madona din dud**, **Unicorn în oglindă** etc. În ceea ce o privește pe Ana Blandiana, poeta debutînd în 1964 cu **Persoana intîla plural**, tipărește apoi **Călcîiul vulnerabil** (1968), **A treia taină**, **Cincizeci de poeme**, **Somnul din somn** s.a.

ION BITZAN: Incintă

Creația unor autori anterior afirmați, unii chiar consacrați (Maria Banus, Nina Casian, A. E. Baconsky, Florin Mugur, Aurel Rău, Dan Deșliu, Petre Stoica, Horia Zilneru, Anghel Dumbrăveanu s.a.) s-a limpezit și a căpătat contururi adesea surprinzătoare, multe dintre cărțile lor mai recente înscriindu-se ca remarcabile prezente în spațiul poeziei contemporane.

S-a vorbit, și pe drept, de explozia lirică a anului 1960 în care sint grupați Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu. De fapt, exceptîndu-i pe Cezar Baltag și Nichita Stănescu, care debutează în acest an, ceilalți încep să apară, editorial, după 1964—1965: Ana Blandiana, Marin Sorescu cu **Poeme** în 1966 (lăsăm la o parte **Singur printre poeți** din 1964, alcătuit din parodii), Adrian Păunescu în 1965. Afirmarea demnității artistice a acestuia cu totul remarcabil contingent, datorită în cazul unora virstei (M. Sorescu are 28 de ani la debut, Adrian Păunescu 22, iar Nichita Stănescu 27), se produce după 1965 și nu poate fi concepută în afara ambiției istoriei noi. Factorul politic, atât de important în evoluția unei literaturi, de multe ori hotărîtor (în sens pozitiv sau negativ), trebuie, cu necesitate, invocat mai ales atunci cînd trecerea de la o etapă istorică la alta îmbracă schimbări spectaculoase, cum s-a întîmplat, o știm prea bine, în 1965. Nu întîmplător, desigur, reflexivitate, condiție temperamentală, capătă penetrantă și temeritate, dobîndind ecouri ample, mai ales în raport cu timiditatea reticentă anterioară, destul de generalizată. Și este cum nu se poate mai interesant faptul că poezia erotică, cultivată mai ales de poete: Ana Blandiana (o erotică cerebrală), Ilcana Mălăncioiu (mai frenetică, de multe ori ezoterică), Constanța Buzea (de multe ori pină la anxietăți și excesiv de gravă) are mai totdeauna un suport cognitiv, depășînd jubilatia individuală, proprie acestei specii.

Debutînd cu o culegere naivă: **De pe pămînt** (1963), Constanța Buzea își consfințește extrem de repede un portofoliu poetic ce se îmbogățește permanent, începînd cu volumele **La ritmul naturii** (1966) și **Norii** (1963), cărora le succed, ritmic, **Agonice**, **Coline**, **Sala nervilor**, **Leac pentru ingeri**, **Răsăd de spini**, **Pasii lui**, **Limanul orei** etc. În ceea ce privește pe Ilcana Mălăncioiu, poeta, debutantă în 1967 (**Pasărea tăiată**), se va impune destul de repede prin **Către Ieronim**, **Înima reginei**, **Crini pentru domnișoara mireasă**, **Ardere de tot** s.a.

Încă un fenomen al cărui interes nu ne poate scăpa și pe care l-am putea numi **revirimentul poeziei chitonice**, cîntarea frumuseților telurice, a ogoarelor și roadelor pămîntului patriei, cultul strămoșilor. Cum știm, o asemenea poezie, ilustrată în epoca interbelică prin Ion Pillat, T. Argezi (mai ales în **Cărticica de seară**), Zaharia Stancu, Blaga, Volculescu s.a. este echivalentă, în mare măsură, cu ceea ce în limbajul presei cotidiene se cheamă **poezia patriotică**, din păcate cultivată și de mulți veleitari, incurajați de unele publicații fără criterii estetice. Căci, în cele din urmă, nu putem accepta, ca poezie patriotică decît poezia de valoare, care să-i cîntească apartenența la tezaurul spiritual al patriei. Rebutul estetic, în ciuda oricăror bune intenții, n-are, nu poate avea o valoare patriotică, avîndu-și soarta oricărui rebut. În acest sens, am putea susține că orice performanță artistică, ce ne impune nouă dar și altera, are în același timp o valoare patriotică, așa cum un produs excepțional în tehnică, o mare invenție, are o valoare patriotică demonstrînd capacitatea noastră creatoare.

Dar, lăsînd la o parte aceste devieri, poate inevitabile într-o epocă în care putem spune că ne-am recuperat pe noi înșine, vom recunoaște, cu satisfacție, că s-a format, după 1965, un contingent de poeți remarcabili ai Patriei și pămîntului românesc, ai istoriei și ai mitologiei naționale. Începutul l-au făcut Ion Brad, Al. Andrițoiu, Ion Horea, Victor Felea, Lățay Lășes, Francisc Păcurariu, Gh. Tomozei,

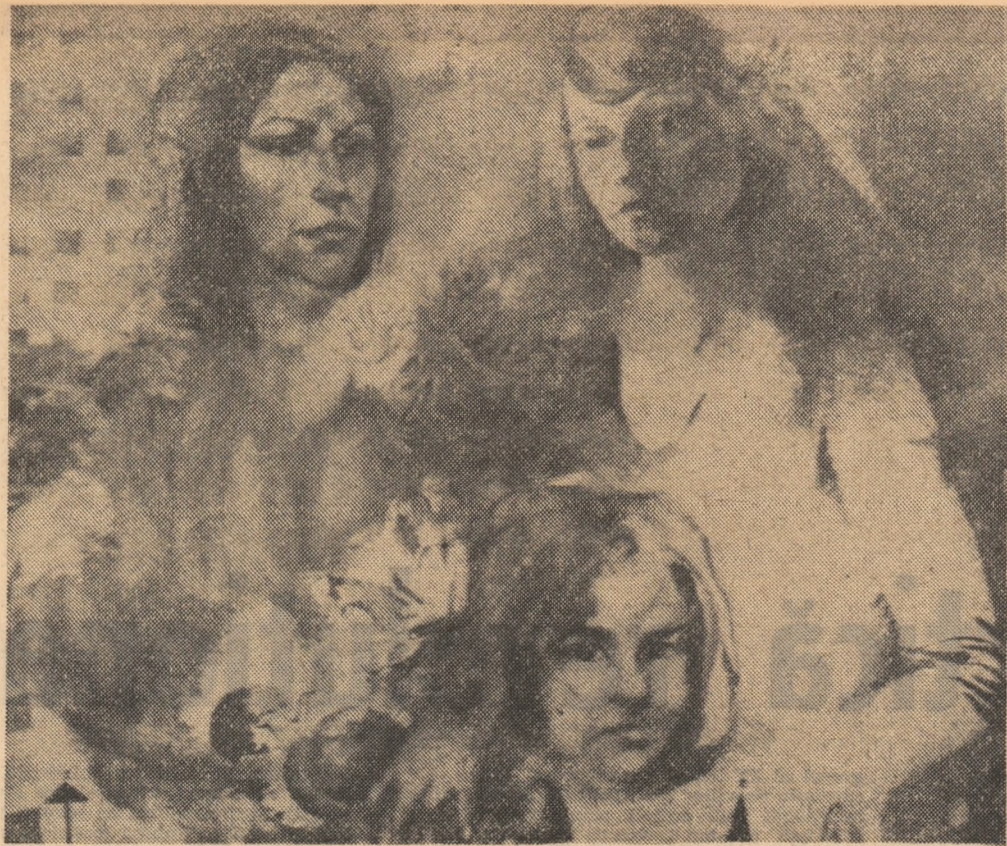
care-și continuă o carieră poetică remarcabilă, prin eflorescența propriei evoluții, respirînd dragostea pentru natură, oamenii și istoria acestor locuri, pentru perenitatea destinului românesc. Interesant este și faptul (simplu fenomen de sociologie?) că printre cei mai reprezentativi se află fii de țărani, poete ultimii aparători ai satului tradițional, ai valorilor lui spirituale: Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pitul, Nicolae Dragos, cărora li se adaugă Adrian Păunescu, Nikolaus Berwanger s.a. Este vorba de o poezie densă de materie, în care cucernicia (mai ales la Ioan Alexandru), simbol al iubirii profunde, ancestrale, se îmbină cu insurgenta (la Ion Gheorghe), simbol al unor energii încă neistovite, care mai au încă un rol important în viața noastră ca popor. Eugen Simion a numit această poezie „expresionism țărănesc”, acordîndu-i un loc important în peisajul nostru liric și formula, discutabilă în litera ei, ni se pare sugestivă, în spiritul ei. Exceptîndu-l pe Ion Gheorghe care-și tipărește primele volume în 1957 și 1960, dar care capătă o largă recunoaștere cu **Vine iarba**, carte excepțională, **Cariatide** și **Cavalerul traic** (1967—1969), poet contestat și elogiat cu vehemență, semn al unui destin neobisnuit, toți ceilalți apar în perioada care ne preocupă.

Un destin poetic tot puțin obișnuit îl are și Ioan Alexandru, declarat, la început, în unanimitate, o revelație a noii epoci literare, prin **Cum să vă spun** (1964), **Viața deocamdată**, **Infernul discutabil** (1965, 1966). Odată cu schimbarea izvoarelor lirice, prin **Vămile pustiei** (1969), dar mai ales prin **Înnele bucuriei**, **Înnele Transilvaniei**, **Înnele Moldovei**, o parte însemnată a criticii a devenit oarecum reticentă. După opinia noastră însă, poetul, după o perioadă de strălucite studii în Germania, de întilnire cu marea poezie a lumii, cu filosofia contemporană, mai ales a lui Heidegger, înțelege un lucru esențial, și anume acela că adevărata noastră recunoaștere în afară nu se poate face decît, cum ar fi zis Goga, „pe poarta națională”. De unde aspirația și voința de a crea, mai ales prin **Înne**, un spațiu spiritual specific, imediat recognoscibil, unic prin relief, dimensiuni, cugetare și sensibilitate etică. Poetul este încă departe de a-și fi realizat telurile, fiecare nouă carte este un zid sau o colonadă a unui edificiu pe care, în ce ne privește, îl vedem, de pe acum, impunător.

Dintre chitonici, desprindem pe poeții cetății, cu sunete profetice, heliadesti, cu viziuni apocaliptice și în același timp cu o sublimă încredere în destinul neamului. Notele retorice ale unei atari poezii sînt greu de evitat, dar un retorism substanțial presupune ardere intensă, ca la profetii din vechime. Cine a citit cu atenție **Poeziile de pină** azi ale lui Adrian Păunescu, poetul atât de controversat, considerat, totuși, de un critic „rău”, mai ales cu generațiile actuale, e vorba de Șerban Cioculescu, „cel mai vrednic urmaș al lui Tudor Argezi” (Eugen Simion îl revendică din stîmpea poetică a lui Macedonski) se va convinge, repede, că poetul prizat de doi critici din generații cu totul diferite, și nu numai de ei, este o mare forță poetică, capabil nu numai de apertul dimensiunilor cosmice dar și de tandrețea existenței intime, notă aproape ignorată de comentatori.

În această perioadă, cînd se recunoaște legitimitatea tuturor categoriilor poetice, a întregului registru expresiv, apar, deopotrivă, ironicii, umoriștii, artizanii, nelipsiți de altminteri nici în proză. Apartenența la aceste categorii poetice, ca și la altele de altfel, se dovedește insuficientă, textele poetice sînt mai complexe, răspund și altor semnale în egală măsură prin mijloacele folosite și prin finalitatea, multiplă, a sensurilor. Aici, pe acest teritoriu în special se cultivă polisemia, ambiguitatea mesajului „deschis”, propriul evoluției moderne a poeziei, deși nu atât de noi pe cît s-ar putea crede, odată ce și astăzi

ZAMFIR DUMITRESCU : Parametri alegorici

GEORGETA NAUM : Chimii

găsim, în versurile clasicii, sensuri încă nerelevate.

Dintre poezii acestei familii de spirite (ironici și umoriști) desprindem pe Marin Sorescu, Mircea Dinescu (cu o notă de cinism juvenil atît de gustat), Emil Brumaru, Petre Romoșan, s.a. „Șef de școală” (preluind totuși ceva din degajarea și spiritul demistificator al lui Geo Dumitrescu) este, incontestabil, Marin Sorescu, cu o audiență pe care cred că n-a avut-o nici un poet român și, fără îndoială, cel mai cunoscut poet contemporan peste hotarele țării. Afirmat după 1966 prin *Poeme*, urmate de *Moartea ceasului*, *Tinerețea lui Don Quijote*, *Tușiți*, *La Lilieci* s.a., poetul a părut multora un umorist delectabil. Cu o perseverență și o disciplină riguroasă, ocolind cafe-neaua și boema sterilă, Sorescu și-a completat — prin teatrul său de o originalitate puternică, printr-un roman remarcabil (*Trei dinți din față*, 1976), prin două volume de eseuri, prin activitatea de cronicar literar (mai ales de la „Ramuri”, începută însă la „Lucafașul”) — imaginea de scriitor complet și complex, ironic și grav, lucid și sentimental, sensibil și percutant.

El își dispută această intimitate cu Nichita Stănescu, spirit, de asemenea innoitor, poet, și numai poet, în toate manifestările sale literare. Autor al unor culegeri reprezentând, de fiecare dată, un eveniment: *Sensul iubirii*, *O viziune a sentimentelor*, *Dreptul la timp*, *11 elegii*, *Oul și sfera*, *Laus Ptolemei*, *Necuvintele*, *În dulcele stil clasic*, *Măreția frigului*, *Un pămînt numit România*, *Rosu Vertical*, *Epica Magna*, *Opere imperfecte* s.a. scrie, cu excepția primelor două, în ultimii 15 ani, Nichita Stănescu, tradus și în străinătate, laureat al premiului „Herder”, este un adevărat magician, un vrăjitor al cuvintelor, continuînd, între predecesori, mai ales pe Ion Barbu, dar, am spune, cu o „viziune a sentimentelor”, cu o vibrație afectivă mai acută. Sintagmele surprinzătoare, asociațiile insolite, alăturările îndrăznețe, lipsa totală de superstiție a logicii comune, fac din poezia lui Nichita Stănescu unul din momentele de revoluție a limbajului poetic. Ultimele volume ale poetului: *Epica Magna*, *Opere imperfecte* au produs multe nedumeriri criticilor, mai ales prin excesul de filosofie și prin ignorarea specificului poetic. Poetul, însă, după opinia noastră, își continuă o direcție începută cu *Oul și sfera*, caracterizată prin aspirația cunoașterii esențelor și a valorii lor pe cale metaforică, aspirație în egală măsură intelectuală și artistică, gen Mallarmé sau Ion Barbu. Poezia lui devine gnomică, de unde și tonul oracular și sentențios, ca o efigie, indicu al condensării extreme, al unui limbaj esențializat.

O frapantă densitate a meditației lirice într-o expresie decantată pînă la esențe oferă poezia lui Dumitru Popescu, intrat în arena cuvintului incandescent în 1968, prin volumul *Pentru cel ales*. Cu un forșnet de gravitate meditativă implicînd un larg evantai al lucidității dialectice („De mult nu mă mai scald / în spuma ceii, / nu mă mai pot tîmădui / de boala crudă / a lucidității” — exclamă poetul într-un ciclu din *Un om în agora* — 1972). *Gustul simbului* (1974) implică alte prilejuri de impact cu Timpul, cu Istoria, cu Destinul, într-un monolog interior pe dimensiunea contemporaneității. E ceea ce, încă mai aprofundat, în sensul căutării și reinstaurării omului în adevărata lui Istorie, afirmă cu stringență *Raza de Cobalt* (1979).

Poezia ca joc pur, în realitate exercitînd un important rol în rafinarea cititorului, poezia ludică, practică și de Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, de Romulus Vulpesco, Mihai Ursachi, Mircea Ivănescu, Nicolae Prelipceanu, Szilagy Domokos, Dan Verona, Dorin Tudoran și mai ales Leonid Dimov, într-o anumită măsură Cezar Ivănescu, modern și temerar, completează, în linii generale, un tablou de o rară diversitate, culoare și originalitate, demn de epocile cele mai fecunde ale oricărui literaturii.

DACĂ poezia se distinge mai ales prin spectacolul diversității, al evantaiului foarte larg, aproape complet în liniile esențiale și prin tentația irezistibilă a inovațiilor artistice, proza, poate mai conservatoare sub raport strict literar, aducește investigația socială, psihologică și morală, nu se sfiește să reflecte realitatea „așa cum este”, să facă sociologie, psihologie și morală, să devină, dacă e nevoie, politică, fiind, înainte de orice, firește, literatură, răspunzînd, adică, în primul rînd criteriului axiologic în cazul autorilor inzeștrați, foarte numeroși.

Este interesant că romancierii deja afirmați public în epoca ce ne interesează unele dintre cărțile lor capitale. Este cazul lui Zaharia Stancu, prin *Ce mult te-am iubit* (1968) și *Șatra*, poate cea mai bună carte europeană despre drama vechiului popor de nomazi în veacul nostru, este cazul lui Radu Tudoran, cu *Al 82-lea*, *Oglinda retrovizoare*, *Maria și marea*, *Acea fată frumoasă*, *Casa domnului Alciabiade*, *La nord de noi insine*, scrise după 1966, al lui Szemerle Ferenc, Meliusz Jozsef, A. Hauser s.a. Două volume de Povestiri (1966) ne-au rămas de la V. Voiculescu, autor și al unui roman, *Zahai orbul*, în total o proză fantastică, halucinantă, dintre cele mai originale în peisajul nostru literar. Tot o proză fantastică, puternic intelectualizată, în același timp parabolică, scrie Laurențiu Fulga, autor ce și-a construit un univers propriu, adeseori vibrant, răscolitor.

Marele prozator al epocii rămîne, neîndoelnic, Marin Preda, iar drumul său este prin el însuși interesant și, poate, caracteristic pentru destinul unui scriitor care străbate o epocă sinuoasă. Debutul e spectaculos, *Întîlnirea din pămînturi* (1948) fiind o carte nu numai rezistentă sub unghi estetic, dar și una din cele mai apropiate de valențele, înalte, ale talentului viguros al prozatorului. A urmat însă *Ana Roșuleț* din 1949, convențională, apoi *Desfășurarea* (1952) care, deși bine primită, astăzi pare caducă prin schematismul ei. Urmează însă festinul *Moromeților I* (din 1955), care-l instalează pe autorul lor în fruntea prozei contemporane, definitiv și sigur. În 1959, însă, prozatorul scrie *Îndrăzneala*, o năvălă destul de conformistă, după *Ferestre întunecate* (1956), de un psihologism discutabil, în timp ce toată lumea aștepta continuarea *Moromeților*, cu intrarea eroului său în „colectivă”. Este cu totul interesant, pentru un cronicar al vremii, mai întii faptul că prozatorul n-a mai publicat opt ani decît o carte — *Risipiitorii* (1962) — și că a doua parte a marelui roman, în care procesul socializării satului este zugrăvit cu toată obiectivitatea, fără schematicismul devenit reflex, a apărut de-abia într-o epocă în care adevărul putea fi spus, în care chingile grele ale sociologismului vulgar începuseră, treptat, să cadă, în care libertatea scrisului începuse să devină o realitate cu consecințe dintre cele mai benefice pentru cultura română. Consecințe ce n-au întîrziat să apară, mai înainte de alții, la Marin Preda, autor după 1965 și al altor cărți care sînt, ele singure, în stare să marcheze transformările atît de adînci petrecute în viața socială, politică, ideologică, literară din România: *Intrusul* (1968), *Marele singuratic*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pămînteni*.

S-a vorbit mult, în critica noastră, de proza „obsedantului deceniu” (1950—1960), de revizuirea opticii despre această epocă atît de fals zugrăvită într-o literatură convențională, idilică, gen *Bărăgan* sau *Ogoare noi*. Era, prin urmare, o obligație a breșei să reabiliteze breșla, dar mai ales o obligație morală față de cititorul de bună credință la care, cum zicea Iorga, trebuie să ne gîndim mereu. A luat naștere, astfel, ceea ce numim, cu o formulă generică, *romanul politic*, a cărui prezență este dintre cele mai puternice. Epic, comportamentist, analist, romanul românesc al vremii noastre este, mai ales, politic. Autori inzeștrați cu temperamente, orienturi, opțiuni și maniere artistice variate sînt atrași, aproape irezistibil, înspre

conflictele sociale, fac „cronică”, cu toate implicațiile ce decurg de aici, între care în primul rînd verosimilitatea, prin revizuirea vechilor imagini ale realității. Este ceea ce unește autori atît de diferiți ca Alexandru Ivăsiuc, Eugen Barbu, N. Breban, D. R. Popescu, I. Lăncrăjan, Constantin Toiu, G. Bălăiță, Augustin Buzura, Sütö András, Dinu Săraru, Corneliu Leu, T. Mazilu, Radu Cosasu s.a.

Cei mai mulți dintre ei sînt produsul vremii ce o parcurgem. Au debutat și s-au afirmat după 1965: Nicolae Breban (1965, *Francisca*), Al. Ivăsiuc (1967, cu *Vestibul*), G. Bălăiță (cu *Călătorie*, 1965), Augustin Buzura (1966), C. Toiu (1965), Dinu Săraru (1974). Foarte interesant pentru cititorul istoric al epocii faptul că unii dintre ei au un debut destul de tirziu: Constantin Toiu la 42 de ani, ca și Dinu Săraru, Al. Ivăsiuc la 34 de ani, Breban la 31. Motivele, sînt, desigur, diferite de la caz la caz, cert este un lucru, și anume că romanele lor nu puteau apărea, în nici un caz, în epoca anterioară lui 1965.

Stabilind însă laturile comune ale prozatorilor mai sus menționați, și înainte de orice spiritul justițiar ce animă literatura lor, e nevoie să le subliniem, de îndată, individualitatea, mai ales pentru că avem de-a face cu personalități puternice, distincte, originale. Ivăsiuc este, s-a spus de cîteva ori, un romancier fascinat de idei, urmîndu-l, pe acest drum, pe Camil Petrescu. Toate personajele proeminente din *Vestibul*, *Interval*, *Cunoaștere de noapte*, *Păsărite*, *Apa*, *Iuminări*, *Racul*, trăiesc adevărate drame ideologice, cu o rară ferveoare, la o foarte înaltă temperatură, ceea ce dă textului un caracter incitant, adeseori răscolitor. Într-o anumită măsură i se alătură Constantin Toiu în *Galeria cu viață sălbatică*. Romane analitice puternice: *Absenții*, *Fețele tăcerii*, *Orgolii*, a dat Augustin Buzura, prozator stăpîn pe mijloacele disecției psihologice cu ajutorul cărora divulgă însă mai totdeauna, în spiritul prozei ardelenice, resorturile morale: D. R. Popescu, autor obședat, de asemenea, de profilul etic al umanității zugrăvite, scrie, mai ales începînd cu romanul *F* (1969), urmat de *Cel doi din dreptul Tebel*, *Vînătoare regală*, *O bere pentru calul meu*, *Împăratul norilor*, o proză semifantastică, de atîtea ori bizară, plină de o poezie sui-generis, într-un stil adeseori sincopat, ce echivalează cu un fel de mimetism psihologic sau onomatopeism al comportării, în totul deosebit de original și modern.

Un emul al său, evident mai moderat dar cu rezultate estetice absolut remarcabile, ni se pare a fi George Bălăiță care, cu *Lumea în două zile* și *Ucenicul neascultător* s-a instalat, pe drept, în rîndul celor mai talentați prozatori. Romancier puternic, realizînd un fel de sinteză între „creație și analiză” ni se pare a fi Nicolae Breban care, mai ales în ultima carte, *Bunavestire*, sondează straturile profunde ale conștiinței, în care personalitatea umană este convîngător descoperită, rămînd însă, în mod premeditat, destule mobiluri ascunse ori ambigue ale manifestărilor exterioare. Oricum, prin *Animale bolnave*, *Ingerul de gips*, *În absența stăpînului* și mai cu seamă prin romanul la care ne-am referit, perimetrul investigațiilor romancierului se lărgeste continuu, fiecare carte are un teritoriu distinct și un sens uman specific, nerepetabil, indicu al unei capacități largi de cuprindere a realității și al unei energii artistice neistovite.

O categorie interesantă, de prozatori calofili, obsedați adică de stil, atenți la aromele, culorile și sunetele textului, fără a neglija, evident, „conținutul”, apare după 1965, în condițiile putinței de afirmare a diversității de spirite creatoare. Lui Fănuș Neagu, adevărat „maestru”, deși nu este și cel mai vîrstnic, i se adaugă Ștefan Bănuțescu, debutant chiar în 1965, cu *Iarna bărbaților*, autor apoi al *Cărții de la Metopolis*, concepută ca un ciclu din care a apărut, în 1977, *Cartea Milionarului*. Ca și Fănuș Neagu, de prin părțile Bărăganului, cei doi prozatori par dispuși să construiască un spațiu mitologic

(s-a spus că modelul este Mircea Eliade, cel cu *Strada Mintuleasa* sau *La țigănci*) de o frumusețe mirifică, în care, totuși, de atîtea ori se poate amesteca poezia sublimă ca un soi de verism, cele două elemente, numai aparent contradictorii, condiționîndu-se și potențîndu-se reciproc. Nu altfel stau lucrurile, de altminteri, la Mateiu Caragiale, cap al acestei serii pe care însă o putem urmări și mai departe în timp, la *Chir Ianulea*, sau *Calul dracului*, ori în proza lui Macedonski.

La maniera lui Mateiu Caragiale îi putem atașa pe Eugen Barbu cu *Princepele*, (1967), pe rafinatul prozator Mircea Ciobanu, în același timp poet. Nu lipsește proza ironică, bine ilustrată de Teodor Mazilu și mai ales de Mircea Horia Simionescu, cel de al doilea din ce în ce mai interesant și mai stăpîn pe mijloacele sale. Ultima carte a prozatorului Vasile Rebreanu, *Un caz de iubire la Hollywood*, insuficient comentată, conține, de asemenea, remarcabile pagini de umor dezinvolt ori de ironie subtilă, detașată și comprehensivă, la care adăugăm maniera, foarte modernă, a compoziției.

S-a dezvoltat, de asemenea, romanul istoric la care ne interesează noutatea viziunii, sporul de veridicitate istorică, înlăturarea șabloanelor privind mai ales evenimentele mai apropiate de noi în favoarea maximei apropieri de adevărul istoric. Un exemplu elocvent ar fi ciclul *Zăvezile din alt veac* al lui Paul Anghel, din care au apărut pînă acum *Te Deum la Grivița*, *Scrisoare din Rahova*, și *Noaptea otomană*, ciclul care va continua și care redă, în lumina lor autentică, evenimentele legate de independența românească, rolul jucat de anumite personalități politice ale vremii, de regulă ostracizate pînă într-o regretabilă supunere la clișeele prefabricate. Astfel că, recuperînd trecutul, de la cel mai îndepărtat pînă la cel trăit de generațiile actuale (vezi *Delirul sau Romanul unei zile mari*), romanul românesc de astăzi, mergînd pe urmele istoriei adevărate, alături anticipînd-o prin intuiții ori simțuri acut al adevărului, aduce o contribuție de prim plan la înțelegerea destinului nostru, ca popor. Căci, să nu ne înșelăm: pentru publicul larg, romane ca *Pădurea spinuraților*, *Intunecare* sau *Ultima noapte de dragoste, intîia noapte de război* au însemnat mai mult decît orice tratat de istorie, prin simplul fapt că lectura literaturii este o îndeletnicire curentă, din ce în ce mai generalizată. De aici și imensa responsabilitate pe care se cuvine să și-o asume scriitorul. Nu putem conchide asupra prozei fără a sesiza, măcar, noua promoție de scriitori tineri, mulți convîngători de pe acum: Gabriela Adameșteanu, V. Andru, Mircea Cojocaru, Corina Cristea, N. Damian, Al. Deal, Dumitru Dinulescu, Virgil Duda, Dana Dumitru, Gabriel Gafița, Norman Manea, Rodica Iulian, A. D. Munteanu, Iulian Neacșu, Petre Anghel, Damian Neacșu, Mircea Săndulescu, Constantin Stoiciu, George Suciu, Tudor Octavian, Eugen Uricaru, Ioan Dan Nicolescu s.a. Cum se vede, putem vorbi și aici de o „explozie”, provocatoare, de asemenea, de multe lumini, generatoare de perspective largi, tonice.

CĂRȚI, autori. Sute de cărți, sute de autori. Multe, durabile, rezistente în planul fundamental, adică cel estetic, ori, în cazul celor de exegeză, în plan științific. Toate apărute în 15 ani. În ultimii 15 ani, citiți s-au scurs de la cel de al IX-lea Congres al P.C.R. Unele fuseseră, poate, scrise înainte, dar n-au putut să apară decît după 1965. Închipuîndu-ne, un moment, că literatura română, în ansamblul ei, ar fi lipsită de aceste cărți și de acești autori, între care, o repetăm, cel mai mult nu puteau să apară decît într-o ambianță spirituală sănătoasă, vindecată de traume recente, vom obține, cred, întreaga semnificație pe care o au, în istoria culturii românești, acești cincisprezece ani.

Pompiliu Marcea

O autentică teorie și practică revoluționară

EXISTĂ perioade din viața unei țări în care istoria are alte ritmuri, se proiectează pe alte coordonate. Puterile spirituale ale poporului sint vitalizate și organizate la parametri optimi, resorturile civilizatorii ale națiunii acționează la cote superioare. Așa am putea caracteriza și perioada care începe în istoria României moderne cu Congresul al IX-lea al Partidului. 15 ani sint puțini, chiar foarte puțini în dănuirea istorică milenară a unui popor sau a umanității, dar timpul istoric nu se măsoară cu unități standard, nu are întotdeauna aceeași încălțură valorică. În cazul acesta cei cincisprezece ani echivalează cu o întreagă epocă — epoca Ceaușescu, cea mai fertilă, mai adinc și clarvăzătoare, întreaga istorie a patriei dobîndind alte dimensiuni, îmbogățindu-se cu sensuri noi, fără precedent. Ar fi necesară o amplă monografie sau chiar mai multe spre a înfățișa tabloul complex al acestor ani, conținutul bogat în fapte și valori ale unei epoci excepționale prin densitatea și trăinicia efortului civilizator. În însemnările ce urmează ne vom limita doar la reliefaarea unor aspecte.

Exigență teoretică și stil de muncă revoluționară

ÎNCA de la Congresul al IX-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia sensul creator al muncii teoretice care trebuie să reflecte bogata experiență a partidului, a muncii populului, luînd atitudine împotriva tendințelor de a înlocui analiza științifică a fenomenelor sociale actuale cu repetarea mecanică a unor teze depășite sau infirmate de viață, împotriva manifestărilor de schematism, a transformării în canoane a ideilor vii, a acelor probleme pe care le generează practica socială contemporană. Izvoarele gîndului iscoditor, ale sensibilității și vocației noului se află în realitatea antropologică și culturală a poporului român, cu condiția de a ști să-i înțelegem frumusețea morală, să ne formăm în spiritul virtuților sale. „Avem — spune tovarășul Nicolae Ceaușescu la acest Congres deschizător de drumuri noi în construcția socialistă — avem o țară frumoasă și bogată, un popor harnic și cuceritor care timp de peste două milenii, în anii grei de restriște, înfrățit cu codrii, riurile și văile, și-a apărât glia, iar acum, sub conducerea partidului, își zidește o viață nouă”.

De atunci, din 1965, problema stilului de gîndire și de muncă a constituit o preocupare constantă a partidului. O caracteristică fundamentală a acestui stil o constituie abordarea lucidă, deplin responsabilă, fără iluzionări, fără ocuirea dificultăților și contradicțiilor, a tuturor problemelor cu care e confruntată omenirea contemporană, societatea noastră românească în diferitele ei stadii de dezvoltare. Găsim în Rapoartele la Congresul partidului dar și în numeroase alte expuneri veritabile modele de analiză aprofundată a faptelor și proceselor economico-sociale, a concluziilor ce se impun pentru comportamentul și acțiunea oamenilor în consens cu exigențele științifice și umaniste ale progresului contemporan.

Desigur problemele examinate cu aceste prilejuri au constituit și vor constitui obiect de dezbateri pentru întregul partid, pentru întreaga societate, surse prețioase de învățămînt, dar am dori doar să atragem atenția asupra a ceea ce am putea numi valoarea lor metodologică exemplară pentru stilul de gîndire și de muncă al partidului, pentru înalta conștiință critică și responsabilitate de care sint pătrunse aprecierile făcute.

Stilul comunist de muncă reclamă o serie întreagă de însușiri: spirit de disciplină, exigență sporită, altitudine critică și autocritică, răspundere individuală și colectivă, și mai ales o mare încredere în oameni, în capacitatea lor, respectiv a poporului nostru de a rezolva cele mai dificile probleme, de a produce la cei mai înalți parametri calitativi. Este un stil de muncă în care rolul decisiv îl are contactul nemijlocit cu oamenii, în care controlul înseamnă participare directă la dezbaterile și rezolvarea problemelor și nu cultul pentru circulare, in-

strucțiuni. Denunțarea formalismului, a birocratismului, a lipsei de răspundere, înalta conștiință critică revoluționară a Cuvîntărilor Secretarului General al Partidului se întemeiază tocmai pe încrederea nestrămutată în capacitatea poporului nostru de a făuri o civilizație înfloritoare pe pămîntul României. Nu trebuie să confundăm nici o clipă **spiritul critic cu pesimismul** dezarmant; el se bazează, dimpotrivă, pe evaluarea lucidă a posibilităților și mijloacelor de acțiune, pe calitățile morale și puterile creatoare ale poporului. Automulțumirea, lipsa de receptivitate în fața noului, neutralitatea sau cecitatea axiologică sint străine spiritului comunist și, în general, oricărei exigențe de progres. Conștiința socialistă este, prin definiție, o conștiință revoluționară, o conștiință critică angajată. Omul comunist și, cu atît mai mult, un bun conducător comunist, este un cercetător pasionat al adevărului, un permanent nemulțumit și neliniștit în sensul dorinței de mai bine, al tendinței de perfecționare și autoperfecționare, el se simte răspunzător pentru promovarea noului, pentru îmbunătățirea stilului de muncă cu toate imperatiile sale de ordin politic-organizatoric și moral. Este omul preocupat să-și însușească cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii, să se formeze în spiritul celor mai înalte virtuți politice și morale, caracterizat prin pasiune pentru muncă și creație, prin îndrăzneală în gîndire și acțiune, prin cetezanța în promovarea noului în întreaga viață socială, prin fermitate în lupta pentru dreptate și adevăr. „Un asemenea portret al omului nou are în vedere tovarășul Nicolae Ceaușescu atunci cînd ne adresează îndemnul — în Cuvîntarea de la **Constătuirea de lucru** de la C.C. al P.C.R. din 29-30 mai 1980 — „Să dezvoltăm și să folosim cu mai mult curaj critica și autocritica, dar mai cu seamă autocritica — unul din mijloacele importante ale descoperirii neajunsurilor și înălțării lipsurilor, ale perfecționării continue a întregii noastre activități. Un bun conducător comunist, din orice sector, trebuie să fie un revoluționar militant care să lupte permanent pentru înfăptuirea hotărîrilor și legilor, să acționeze energic împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat și nu mai corespunde cerințelor noii etape de dezvoltare, să militeze cu toată fermitatea pentru promovarea noului în toate domeniile de activitate”.

O caracteristică esențială a stilului de muncă socialist o constituie **libertatea**, înțeleasă în spiritul filosofiei partidului — materialismul dialectic și istoric, ca libertate și răspundere individuală, îmbinată cu conducerea colectivă. Este libertatea care nu se limitează la a spune nu, de a denunța neajunsurile constatate, de a face referate și de a emite ordine pentru lichidarea lipsurilor. În sensul pozitiv și dinamic al concepției partidului nostru, libertatea înseamnă mai ales (ca o caracteristică a stilului de muncă) acțiune și participare nemijlocită, manifestare concretă a inițiativei creatoare în rezolvarea tuturor problemelor ce se ivesc, elaborarea de soluții noi la probleme vechi și punerea de probleme noi.

Civilizația socialistă în lumina Programului Partidului

UNA din cele mai de seamă contribuții ale gîndirii partidului nostru, a Secretarului său General, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la dezvoltarea teoriei revoluționare, a filosofiei marxiste și a socialismului științific, o constituie o concepție nouă despre dialectica dezvoltării societății socialiste și a trecerii la comunism. Este vorba în primul rînd de elaborarea și fundamentarea **conceptului de societate socialistă multilateral dezvoltată**, ca etapă necesară de perfecționare și maturizare a tuturor laturilor vieții sociale, premergătoare trecerii la societatea comunistă. În definirea acestui concept și în modul de organizare a practicii sociale, în acea strategie pe termen lung a dezvoltării pe care o reclamă, s-a ținut seama deopotrivă de criteriul și exigențele ale cunoașterii științifice, ca și de imperatiile umaniste ale orînduirii socialiste.

În Raportul C.C. al P.C.R. cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Con-

gresul al IX-lea și Congresul al X-lea și sarcinile de viitor ale partidului, conceptul menționat este definit printr-o serie de trăsături, precum creșterea intensă a forțelor de producție, modernizarea economiei, dezvoltarea intensă a științei, învățămîntului și culturii, ridicarea bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii în spiritul dreptății și echității socialiste, perfecționarea continuă a relațiilor de producție și a organizării societății. Aceasta — nu ca un rezultat al acțiunii oarbe a legilor obiective ci în mod conștient și planificat. Se pune un accent puternic pe **raționalitatea organizării sociale**, pe valorificarea — rațională și eficientă — a potențialului material și uman de care dispunem: „Societatea socialistă multilateral dezvoltată se va înfățișa din toate punctele de vedere superioară orînduirii capitaliste. Se vor pune astfel bazele trăniece trecerii treptate spre comunism”.

Creșterea în ritm accelerat a bazei tehnico-materiale, dezvoltarea pe trote noi a cunoașterii științifice și a conștiinței culturale a făcut cu puțință ca la viitoarele congrese și conferințe naționale ale partidului, în numeroase cuvîntări ale Secretarului General, conceptele de societate socialistă multilateral dezvoltată și de civilizație socialistă să fie diversificate, conținutul lor să fie precizat și îmbogățit.

Gîndirea prospectivă a partidului, vizînd tabloul însuflețitor al României socialiste de mine ca o societate caracterizată prin dezvoltarea multilaterală a tuturor componentelor sale, și-a găsit cea mai strălucită intruchipare în **Programul Partidului** — „Carta fundamentală ideologică, teoretică și politică” — cel mai concentrat, mai adinc și departe văzător Program comunist după cel schițat de Marx în **Critica Programului de la Gotha**. Sinteză fără precedent a unei gîndiri colective la scara națională, expresia unei concepții teoretice și politice unitare, care să lumineze activitatea practică a partidului, a întregului popor în toate sectoarele economico-sociale, Programul prefigurează o societate a bunăstării, domnității și fericirii, acel model de civilizație umanistă la care au visat, spre care au năzuit umaiștii dintotdeauna. O caracteristică esențială a Programului — din care decurge viziunea sa teoretică unitară și prospectivă, o constituie generalizarea și esențializarea celor mai înaintate experiențe sociale a forțelor sociale progresiste, în primul rînd a experienței revoluționare a poporului român, a muncii sale eroice de transformare socialistă a țării. Programul reprezintă un elevat model de gîndire prospectivă, de decantare și prelucrare a unor valori naționale în interdependență fertilă cu valori internaționale. Este un program de reconstrucție radicală a condițiilor umane, obiective și subiective, sintetizate în cele 27 de obiective ce constituie, totodată, cea mai cuprinzătoare și relevantă definiție a conceptului de societate socialistă multilateral dezvoltată care, așa cum se conchide în Program, „va asigura afirmarea principiilor socialiste în toate sectoarele vieții economico-sociale, manifestarea tot mai deplină a personalității umane, îmbinarea armonioasă a intereselor personale cu aspirațiile generale ale întregii societăți. Aceasta va marca un stadiu superior al socialismului, va deschide calea trecerii la faza superioară — societatea comunistă”.

Atît de bogat în idei și semnificații, în gînduri de sinteză și anticipări vizionare, acest Program poate fi apreciat pe drept cuvînt ca o adevărată **enciclopedie** a gîndirii și practicii sociale românești contemporane, o expresie concentrată de mare forță ideatică a unui model superior de interpretare materialist-dialectică a legilor și mecanismelor unei noi zidiri de lume.

Civilizația socialistă este o civilizație a muncii creatoare libere care „devine tot mai mult o necesitate și o datorie de onoare”. Așadar, o civilizație în care progresul tehnico-științific, progresul material în genere este subordonat progresului uman-spiritual, se armonizează cu acesta, vizînd înflorirea multilaterală a personalității omului, o nouă **calitate** a muncii și a vieții în toate domeniile. Într-o civilizație de tip socialist este vorba nu numai de **calitatea lucrurilor**, a obiectelor și instrumentelor muncii, a mediului exterior de viață, ci și — mai ales — de **calitatea**

oamenilor, a vieții lor spirituale, de calitate superioară a **conștiinței morale**. Aceasta tocmai pentru că **revoluția științifică-tehnică** se îmbină armonios cu o **revoluție umanistă** a condiției umane obiective și subiective.

Națiune socialistă și conștiință națională

UN concept filosofic și sociologic de mare însemnătate pentru gîndirea și practica socială contemporană este conceptul **națiune și conștiință națională**. În condițiile în care, în ideologia burgheză și chiar printre unii teoreticieni ce-și zic marxisti se ivesc atît de cassandre ce profetizează dispariția inevitabilă a națiunii, diminuarea și perimarea rolului ei — concepția P.C.R. și a Președintelui României despre diversificarea, creșterea și adincirea funcțiilor națiunii civilizată contemporană reprezintă un dinte cele mai relevante și originale contribuții nu numai la teoria marxistă a națiunii dar și la teoria, mai cuprințătoare, a dialecticii progresului în lumina contemporană.

Încă în Raportul la Congresul al IX-lea s-a precizat că „Națiunea și statul” continua să constituie încă multă vreme baza dezvoltării societății socialiste. Ideea este reluată, adincită și amplu argumentată la viitoarele congrese, în numeroase expuneri și cuvîntări ale Secretarului General. La Congresul al X-lea s-a subliniat ideea: dezvoltarea societății contemporane dovedește că națiunea își păstrează plina valabilitate în prezent și viitor. Lupta pentru afirmarea națiunii constituie una din părțile componente esențiale ale tabloului social-politic al epocii noastre. Chiar și în țările capitaliste dezvoltate unde națiunea a ajuns la o dezvoltare matură, libertatea și independența națională găsesc profunde rezonanțe în conștiința clasei muncitoare și a altor forțe sociale progresiste. Cu atît mai mult actualitatea își află temeiurile istorice adînci în țările „lumii a treia” ce și-au dobîndit independența politică în perioada postbelică iar în prezent depun eforturi sustinute spre a-și consolida economie și cultul independenței naționale. Cu atît mai mult cu cît, în multe din aceste țări procesul istoric de formare a națiunii — în articulele ei fundamentale — nu s-a încheiat.

Nimic nu poate fi comparat însă transformările de esență în **condiția istorică a națiunii** pe care le aduce revoluția și construcția socialistă. Așa cum se arată în Raportul la Congresul al X-lea, „națiunea socialistă asigură pentru popor o îmbinare intereselor și aspirațiilor tuturor claselor, a tuturor membrilor societății, punerea în valoare și dinamizarea energiei întregului popor în direcția progresului și prosperității”. Capacitatea creatoare ale națiunii sint pe deplin desțușate, devenind o uriașă forță dinanță a civilizației.

Nu este întîmplător faptul că Pașca III-a a **Programului** adoptat la Congresul XI-lea este consacrată **Politicii Partidului în problema națională**, iar principiile fundamentale este inspirate de teza lui Marx că nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare. Afirmarea superiorității economice, politice, culturale și morale a noii orînduirii presupune diminuarea și dispariția națiunii și a statului național ci, dimpotrivă, creșterea, îmbogățirea rolului lor, „dezvoltarea și treaptă superioară a națiunii [...] întărind continuu a statului național, a independenței și suveranității sale”.

Cu alte cuvinte, socialismul nu duce la impușinarea, la scăderea forțelor creatoare de cultură ale națiunii ci, dimpotrivă, gură dezvoltarea maximă a potențialului ei creator, asigură o organizare superioară a puterilor ei civilizatorii. Tocmai în acest sens apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu **națiunea socialistă** ca „o puternică factor motrice a dezvoltării”. Socialismul li dează nedreptatea, inegalitatea și ineficiența de orice fel, **socială și națională** afirmă cu consecvență dezvoltarea multilaterală a națiunii pe plan intern, **critice forțe economice și spirituale** a națiunii în locul celui al forței militare. Ceea ce decide (sau trebuie să decidă) asupra calității și rolului fiecărei națiuni în l-

Noiembrie 1979. La tribuna Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român

nu este nici mărimea teritoriului, nici forța militară, ci capacitatea de creație materială și spirituală, contribuția la îmbogățirea patrimoniului cultural al umanității.

În ceea ce privește **conștiința națională**, aceasta implică deasemenea trepte și modalități de manifestare. În cazul **nivelului etnic** de comunitate pe care-l presupune **poporul**, de exemplu, **conștiința de sine** este dominată mai ales de **conștiința originii comune, etnogeneza**, este o conștiință orientată mai ales spre trecut, cu scopul afirmării și dovedirii **legitimității** existenței sale istorice. În cazul unei **structuri etnice** superioare cum este națiunea, conștiința de sine este orientată îndeosebi spre **prezent și viitor**. Sporesc gradul de **coeziune socială, psihică și culturală**, **ritmurile de viață, conținutul de civilizație** al timpului istoric. Puterile creatoare sînt diferite, deoarece însuși nivelul experienței sociale, volumul și amploarea cunoașterii diferă. Pentru popor, **tradiția** este un element permanent de viață, o condiție existențială (uneori chiar arhetipală) a oamenilor, un dat inexorabil pentru starea sa de **autonomie**. Națiunea este, însă, în concepția partidului nostru, cel mai adecvat și dinamic cadru de creativitate al oamenilor; tradiția nu-și pierde importanța, dar criteriile selecției și receptării sale devin mai riguroase; ea acționează ca o premisă, ca o componentă inițială pentru orice act de depășire și anticipare. Accentul cadre acum pe efortul inovator, vocația națiunii — în primul rînd a națiunii socialiste — este prin excelență una a depășirii, a proiectării în viitor. Toate acestea trebuie să fie luate în considerare atunci cînd ne propunem să descoperim și să analizăm mecanismele de formare și funcționare a conștiinței naționale ca o conștiință multilaterală de sine a națiunii. Conștiința națională este o realitate spirituală cu o structură complexă de ordin antropologic, psihologic, etic, sociologic și axiologic. În concluzie, experiența socială atît de bogată a acestui venit ne arată că națiunile, îndeosebi națiunile socialiste, reprezintă acele celule vitale sau nucleee de creativitate spirituală fără de care nu e posibilă **valorificarea intensivă a posibilităților** de care dispune civilizația contemporană, fără de care însăși dinamica progresului este de neconceput. Intercomunicarea culturală și circulația valorilor spirituale presupune existența unor comunități autonome și libere, egale în drepturi. Îmbogățirea patrimoniului comun de experiență și cunoaștere, de frumusețe și înțelepciune a umanității, datorită expansiunii continue a mijloacelor de comunicare în masă, este de neimaginat fără cooperarea unor parteneri egali, fără existența unor izvoare dinamice de creație spirituală originală. Altfel spus, nivelul de dezvoltare și gradul de originalitate a națiunilor determină bogăția raporturilor internaționale, patrimoniul spiritual comun al omenirii.

Cultura socialistă și etosul spiritual al poporului

CREAȚIA artistică și literară, cultura în general au constituit întotdeauna la noi cauza întregului popor și nu opera ezoterică a unei elite de privilegiați. Ea devine însă în socialism politică de partid și de stat, una din pilonii principale ale reconstrucției societății și omului. Se creează condiții din ce în ce mai bune pentru ca toate vasele comunicante dintre experiența de viață și muncă a oamenilor și creația culturală să funcționeze optim. Îndeosebi experiența acestor ani a arătat, împotriva celor ce denaturează **condiția omului de artă în socialism**, că civilizația socialistă nu îngrădește, ci lărgeste și dă sensuri noi libertății de creație, favorizează diversificarea stilurilor de creație și a formelor culturale. Și aceasta, înainte de toate, prin orientarea conștiinței a creatorilor către singurele izvoare autentice de vitalitate morală și perenitate ale operei de cultură. Numai prin decantarea și transfigurarea valorilor sufletești ale poporului este posibilă o artă cu adevărat umanistă, aspirînd la trînicia granitului din care e alcătuit însuși sufletul poporului. „Putem

spune creatorilor de artă: alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variată în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României” — se afirmă în Raportul la Congresul al IX-lea al Partidului.

Construcția de cultură este clădită pe temelii trainice, cu o dublă deschidere: a) spre valorile perene ale trecutului, avînd rădăcini adînci în istoria atît de plină de învățăminte a poporului nostru, în lupta sa pentru neatinare, demnitate și libertate; b) spre realitatea contemporană socialistă, aflată într-un amplu proces de innoire. Artistul adevărat nu poate rămîne insensibil nici față de consecințele de durată, adînc transformatoare ale revoluției tehnico-științifice, atît în ceea ce privește statutul **existențial și moral** al omului, etosul său spiritual, cît și innoirea mijloacelor de expresie. „Numai înțelegerea implicațiilor mari ale revoluției tehnico-științifice asupra dezvoltării sociale — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — va putea să dea omului de artă, de literatură, de muzică, dimensiunea nouă, perspectiva nouă a viitorului și îl va putea pune în condiția de a crea corespunzător epocii în care trăiește, cerințelor viitorului spre care se îndreaptă omenirea”. Cu condiția, firește, de a se întemeia în permanență pe realitățile românești de ieri și de azi, de a face din spiritualitatea românească principala rachetă cosmică a celor mai îndrăznețe zboruri spre înălțimi ale cunoașterii și ale creației.

Bogățiile pămîntului și bogățiile sufletului românesc reprezintă și vor reprezenta întotdeauna izvoarele primare de inspirație, de interes și preocupare atît pentru savant, cît și pentru filosof și artist. Fiecare epocă și-a avut eroii ei favoriți, — ce exprimau o mentalitate, o direcție de gîndire, un tip de sensibilitate. Eroul reprezentativ al epocii noastre, al societății noastre este omul muncitor, cu brațele și cu mintea, iscoditor îndrăzneț al tainelor lumii, navigator temerar pe mările necunoscutului, este omul ce asaltează cerurile din afară și dinăuntru spre a descoperi aural curat al adevărului și frumuseții, sînt oameni care „exprimă în modul cel mai pregnant adevăratul caracter al poporului nostru, sensibilitatea și frumusețea sa morală unică în felul ei”. Aceste cuvinte au fost rostite de Secretarul General al Partidului la **Congresul educației politice și al culturii socialiste**, subliniînd — mai departe — că **vitalitatea** artei socialiste constă în adevărul și autenticitatea sa. Găsim aici un adevărat crez estetic, decurgînd din cea mai înaintată experiență de creație și din cea mai consecvent umanistă filosofie: „Avem nevoie de o literatură și o artă care să redea cît mai colorat și mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni. Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața

în culori trandafirii; nu avem nevoie de dulcele artiștice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spirituală și combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să neghe realitățile, să le deformeze prezentîndu-le în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru. O asemenea artă are, deasemenea, un caracter bolnăvicios și, ca atare, este profund dăunătoare. Oamenii muncii au nevoie de o artă cu adevărat revoluționară care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului”.

Alcătuirea dinamică și complexă a vieții se exprimă în substanța nobilă a artei, iar din aliajul socialist al acestora fac parte **realismul**, ca deschidere spre lumea de lumini și umbre a umanului, **eroismul** ca îndrăzneală comunistă în investigarea celor mai complicate probleme din cîte s-au pus vreodată omului în istorie, ca eroism al muncii creatoare, ca entuziasm și dăruire față de nobilele idealuri umaniste ale comunismului, ca vocație și disponibilitate de visare, de autoproiecție în viitor.

Nebănuite sînt orizonturile pe care le deschid artistului universul sufletesc al oamenilor care sînt angajați într-o experiență cu totul nouă, inedită, așa cum istoria nu a mai cunoscut în trecut.

Noi dimensiuni ale condiției umane

PROFUNDA innoire spirituală a societății noastre se oglîndește în idealul nou de viață al poporului, în faptul că socialismul constituie cauza vitală a tuturor oamenilor muncii. Bogăția vieții intelectuale și morale a omului socialist decurge și din noul său **statut cognitiv și axiologic**, din acea caracteristică a societății contemporane înfățișată atît de sugestiv la **Congresul al X-lea** în Raportul C.C. prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu ca „...amploare fără precedent a cunoașterii, dezvoltarea vertiginosă a tuturor științelor, a volumului de date care oferă cheia înțelegerii fenomenelor naturii, vieții și societății... Părăsind terra, leagănul său tradițional și pătrunzînd tot mai adînc în enigmele universului, omul își lărgeste în mod incomensurabil orizontul de gîndire și înțelegere. Demonstrand infinitatea și materialitatea lumii, el își dă seama tot mai bine de caracterul nelimitat al cunoașterii, se simte îndemnat să-și lumineze tot mai mult mintea, să pășească tot mai curajos înainte spre descoperiri și adevăruri noi”.

Este admirabil exprimată condiția pro-

meteică a omului care dobîndește în contemporaneitate, îndeosebi în contemporaneitatea socialistă, dimensiuni noi. Orice sistem de civilizație presupune un anumit grad de dezvoltare a culturii și a conștiinței culturale, exercitarea la anumiți parametri a funcțiilor culturale și civilizatorii ale omului dar niciodată cultura (știința, arta, filosofia, morala) nu a avut o pondere atît de mare și nu a jucat un rol atît de important ca în civilizația socialistă, ca o civilizație spirituală superioară. Și aceasta nu numai prin circulația valorilor culturale și **integrarea** lor în cele mai diverse nucleee de viață și de muncă, prin ritmul mai rapid al convertirii valorilor culturale în bunuri de civilizație, dar, într-o și mai mare măsură, prin sporirea gradului de participare a oamenilor muncii de toate categoriile la creația materială și spirituală a societății. Se spune adesea în documentele de partid — iar acest lucru îl poate constata oricine privește realitatea înconjurătoare — că întreaga țară s-a transformat într-un imens șantier. Se ridică întreprinderi noi, se naște sub ochii noștri o nouă geografie economică, dar se făurește și conștiințe noi. Jertfa lui Manole nu este doar un mit, ci și un simbol de permanență a dorului de nemurire. Este limpede că, pe lîngă rezistența materialelor, pe lîngă știința și arta modernă a construcțiilor, este nevoie și de o investiție necuantificabilă de pasiune și dăruire, de suflet curat și cîstît, de dragoste pentru adevăr și frumos, de sentimentul dăinuirii în veșnicie, fie că e vorba de un monument de artă, de o casă de locuit, de un tablou sau de o carte.

S-a subliniat mereu în acești ani fertili (și s-a acționat în acest sens) că o viziune dialectică unitară a construcției socialiste nu se poate reduce la punctul de vedere al construcției **bazei materiale**, ci cuprinde toate laturile vieții sociale — deci inclusiv cultura, viața spirituală a societății, etosul moral.

O strategie umanistă a dezvoltării trebuie să țină seama de toate aceste aspecte — respectiv de toate formele culturii și artei. Numai astfel se poate realiza un obiectiv major al socialismului: armonizarea procesului de **tehnicizare** a muncii și vieții în sensul diversificării mediului tehnico-științific al civilizației cu ampla acțiune de **spiritualizare și intelectualizare** a tuturor celulelor obiective și subiective ale vieții oamenilor, în sensul diversificării mediului axiologic al culturii. O tendință firească a societății moderne o constituie tocmai intelectualizarea întregului popor, creșterea continuă — sub influența revoluției științifico-tehnice — a coeficientului intelectual al muncii și vieții oamenilor, dar numai în socialism — ca societate a egalității și echității —, această tendință se poate realiza pe deplin, deoarece numai în socialism spiritual creator al poporului se poate desfășura nestingherit.

Al. Tănase

Schițe pentru biografia unei generații

LA MASA de lucru — o încercare de a scrie cărți poștale amintirilor. Și riscul asumat de a nu aștepta vreun răspuns — întăritor sau corector al celor spuse. Și încă — obligatoria încredere în memorie, fie ea de suțiet, fie din parcurgerea locurilor și întâmplărilor. Un edificiu înălțat de-a dreptul din tine, crescut asemenea unei plante care poate înflori doar sorbind seva adevărului.

Urma să pornim, cu un tren, chiar în acea noapte, spre București. Era, deci, ultima noastră zi la Drobeta-Turnu Severin. Văzusem, în timpul petrecut acolo, orașul, îl văzusem bine, ni-l simțeam aproape, cunoșcusem o mulțime de oameni. Ne bucura gândul carnetelor pline, dar, mai ales, cel al citorva ceasuri de răgaz când notițele — scrise în graba vorbei interlocutorului ori în cea a derulării evenimentelor („semnificative”, „de efect”, „de culoare” etc.) — urmau să devină text, mărturie a modului cum toate cele atunci știute se filtraseră prin noi. În chiar momentele infiripării acelor gânduri, un om de mare suflet, activist de ani buni, a început să depene povestea unei bătrâne din același sat cu el. Povestea cu greutate, mișcat el însuși de ceea ce spunea. Peste nici o jumătate de ceas am cunoscut-o, la întreprinderea de vagoane. Are 53 de ani. „Sint din Timna. De la Strehaia încoace. De la Prunișor, prima oprire. Am două fete, pe Natalia și pe Georgeta. Prin '70, tot mai mare a intrat în liceu. Li trebuiau, cum se cade la toți copiii, cărți. Știam că au tragere de inimă la învățătură. Eu nu mai muncisem de prin 50-51, când fusesem un an țesătoare. Dar nu mi-a fost teamă s-o iau de la început cu munca. M-am dus pe un șantier. Acolo unde s-a construit fabrica de celuloză. Oamenii de acolo m-au înțeles: eram destul de bătrână, puteam să nu mă primească. Da' șeful de șantier a fost om și datorită lui cele două fete ale mele au ajuns să învețe la facultate. Norocul meu în viață au fost copiii și oamenii care m-au ajutat să fac din copiii mei oameni”.

Ce rămâne din această poveste, rostită cu demnitate și bucuria reușitei, după atâtea și atâtea încercări? Un adevăr: femeia care ne-a vorbit n-ar fi ajuns, oricât de mare i-ar fi fost dorința, să-și vadă copiii în locurile unde aveau chemare dacă n-ar fi existat în jurul ei Oamenii. Fie un inginer, fie un director, fie tovarășii de muncă, fie colegii de facultate ai fetelor, fie cei de la municipalitatea din Corabia... Toți aceștia și încă alții, neamintiți, au refăcut echilibrul unui destin și au îndrumat altele pe făgașul lor normal. Toți aceștia sînt dintre aceia care, în fiecare clipă grea, întind semenilor mina de care aceștia au nevoie. E foarte firesc, așa sîntem tentați să spunem. Da, dar adevărul afirmației se susține numai prin modul în care este înțeleasă astăzi omenia în țară — ca o stare de spirit existentă pretutindeni, respirabilă, dacă vrei.

Am ascultat, așadar, într-un popas pe malul Dunării, confesiunea unei mame. Grăbindu-ne spre alte locuri, timpul ne-a întârziat așternerea ei pe hirtie. Am așternut-o abia acum, ca pe un alt gând de omenie, de omenie din aceea care, îmbărbătând, ajută. Ca un gând al celor care, de vîrsta noastră fiind, în timpul nostru trăind, știu gîndi așa, știu acționa așa. Am citit și nu conținem a citi cărți dedicate descifrării „obsedantului deceniu” 6 și constatăm că întîrzie tocmai mărturiile

despre deceniile 7 și 8. Oamenii ai ultimilor 15 ani mai ales, ani decisivi pentru formarea noastră. Ne simțim datorii a explica ce au însemnat ei pentru generația noastră, în general, în particular, pentru noi doi. Anul 1965 a coincis cu anul terminării școlii generale și al începutului studiilor liceale. Am urmat apoi facultăți umaniste — filosofia și filologia. Am devenit profesori, determinați, prin chiar natura profesiei, să-i cunoaștem și să-i formăm pe cei ce vor veni după noi. Sîntem acum, din pasiune, ziaristi. Ceea ce — de-a lungul acestor ani (de studiu, de muncă la catedră, de lungi călătorii prin țară) — ne-a impresionat retina, cugetul și simțirea constituie materia primă a unor cărți de poezie, proză sau reportaj ce-și așteaptă rîndul la a fi scrise. Devotați, mai presus de orice, adevărului, vrem să credem că scurgerea timpului nu ne va contrazice în împlinirea acestei credințe (de a privi viața numai și numai de la înălțimea propriilor ochi), care și acum — în spațiul oferit cu generozitate, în atîtea rînduri, de revista „România literară” — vom căuta s-o ilustrăm prin două fragmente-fișe dintr-o carte comună, în curs de finisare, ce se va intitula „Cu dragoste, fără alint”.

Ca să nu pară o poveste

CĂRȚILE, ziarile sau revistele, televizorul sau radioul ne-au spus prea puține dintre cele pe care le știm acum despre oraș, unul din orașele în care trenul, odată ajuns, nu poate face decît calea întoarsă. Să scriem, așadar, ca început: scriți pentru orașul care a fost. Și scriem: turn cu ceasornic (anul înălțării sale, anii incendierilor și apoi cei ai refacerilor se află înscrisi pe o plăcuță vizibilă, așa că nu mai trebuie încărcată memoria cu asemenea date), centru circular („farfuria” — ca loc de promenadă al tinerilor și bătrînilor, îndrăgostiților și bonelor, soldaților în permisie și dascălilor vizitatori, însoțiți de cei mai silitorii elevi ai lor); ca punct comercial — tutungerie și chioșc de ziare, bufet și grădiniță, farmacie (cea a lui Cațafane), librărie și cofetărie (cu celebrele „indiene” ale lui Mavrodineanu) și punct de întîlnire și desemnat prin veșnicul „ne vedem pe farfurie”, circiumi (cine le mai știe numărul?, cine le mai știe toate denumirile — cele de la început și cele căpătate în timp?); să notez, totuși, „La pacea generală”, „La Tănăsică birjaru”, „La Harapalea”, „Hanu Roșu...”, cartierele (multe, mici și mizere: Verde, Căramidari, Valea lui Gheorghiuță, Dig, Orient, Bilci, Obor...), „bariere” (puncte de intersecție ale orașului cu cele mai temute mahalale; bariere, deci, spre Alexandria, Bălănoaia, Slobozia), portul cu „bivolarii” lui, malul de Dunăre („Ce limpede se naște lumina-n zări arzînde / și fluviul blind își mină cohortele de valuri / ce par că-n orice clipă se vor porni să cînte / departe înspre vama vederii de pe maluri / se-națâ aburi firavi e-o-naltă neclintire / și liniște-așa multă și-așa mult dor în toate...”), Fabrica de zahăr și cea „de marmeladă”, cîini, lăutari (Ilie Uritu, Florică Lulea, Cucu Vioristu...), figuri pitorești, o statuie a lui Eminescu la intrarea în parcul Alei, Atheneul Bălănescu, zis apoi Vasilichi, liceul de băieți și cel de fete, ortodox, Căminul de ucenici și noi, copiii care am prins toate acestea, alcătuiindu-ne astfel imaginea orașului „de cînd eram mai mici”.

Am scris după o lungă absență din oraș: limpede se rostuește privirea pe zărea cea cunoscută. Cea de demult cunoscută. Cea dragă nu doar pentru că-știută din respirația sufletului, ci și pentru că spre ea ne-am îndreptat pașii mai bine de două decenii, mai exact din clipa cînd mersul și-a aflat stabilitatea și direcția și pină acum, cînd încă ne mai putem lăuda că avem cite douăzeci și... ceva de ani. Locul vămuit de zărea cea largă l-am numit „loc anume” sau i-am zis Locul, pentru că e mai simplu de rostit și pentru că ni se pare și mai exact. Ei bine, am văzut locul din ce în ce mai rar. Am ajuns chiar a-l vedea numai o dată pe săptămînă, ceea ce ni se pare cumplit de puțin, ceea ce ne subminează echilibrul interior, ceea ce reclamă înlocuirea tot mai frecventă a vederii cu visul. Locul, trebuie să știți, e frumos. E imprejmuț de cîmpie și de fluviu, dar asta spune încă prea puțin, nefiind singurul din țară care se poate mindri cu acestea. Locul este, în fond, un oraș. Mai trebuie încă notat: orașul este „personajul principal” al acestor rînduri, personaj ce trăiește din rostul pe care i-l descoperă oamenii săi. Nici „descoperă” nu-i prea bine spus. Mai curînd — i-l creează, i-l impun. Ca totul să nu pară doar o poveste, trebuie scris numele orașului — Giurgiu. Și trebuie pornit de la ce ne spunea nouă, copii fiind, numele acesta. L-am întîlnit, cu mindrie, în cărțile de geografie — ca port la Dunăre și ca loc unde s-a construit Podul Prieteniei. Tare am fost noi mindri de podul acesta. El a dus numele Giurgiului în toată țara, a făcut din blindul nostru oraș punct de vamă și punct turistic. L-a deschis viața spre toate zărrile pămîntului. L-a dat un soi de îndrăzneală a privirii și a fapei de la care ne-am molipsit imediat și noi, locuitorii (sau tocmai noi am fost cei care i-am imprumutat acest aer?). Un amănunt (ca punct de vedere): despre Giurgiu nu trebuie inventat nimic atunci cînd vrei să spui despre felul în care a devenit. Chiar și numai două imagini — ale centrului, să zicem — una din urmă cu două decenii și alta de acum sînt edificatoare. Lucru cert, oamenii au impus orașului un anume fel de a fi: dinamic, dornic mereu de nou, înfăptuitor.

Ce-au însemnat pentru oraș oamenii generației noastre? O probă de forță și de valoare, de perseverență și de împlinire. Fișe (fiecare poate deveni capitol de roman sau roman de-a dreptul): Zaharia (în preajma admiterii la Arhitectură își fracturază, în cel mai stupid mod cu putință, mina dreaptă. Toamna, cînd e gata să încerce la școala postliceală de arhitectură, fractura recidivează. Pleacă militar și face doi ani, la marină. Se întoarce și stă un an, ca muncitor, pregătindu-se iar pentru facultate. Azi e inginer, căsătorit cu fata de care se îndrăgostise în timpul liceului. Tată.), Teo (pierde „startul” la filologie. Urmează o școală postliceală de stenodactilografie. Revenit în oraș, lucrează o vreme ca muncitor la ferma zootehnică. În prezent, student la zootehnie și poet de talent.), Nicu (termină artele plastice, stă un an-doi ca profesor de desen, apoi se duce la „Dunăreana”, marea întreprindere textilă a orașului, să creeze modele) și încă vreo cîteva zeci de oameni asemenea lor au dovedit orașului care le-a dăruit, în copilărie și adolescență, străzi de plimbări lungi și parcuri, locuri de joacă și școli, Dunăre și cîmpie, că știu să fie ai vremii — prețuind-o și fiind prețuiți de ea la rîndu-le.

O observație scrisă pe colțul coperții interioare a unei cărți de reportaj: „neîncrederea în ceea ce — văzînd și trăind — înțelegi, naște complicate formule”. Se simte în spatele lor o deznădăjduită distanțare de esențe, un oarecare refuz — din neputință — al adîncirii sensurilor prezentului, al acelei atențe analize care să ducă la surprinderea liniilor ce delimitează (asigurînd raportarea) apartenența la prezent și înțelegerea, mai ales din această perspectivă, a prezentului ca istorie. Prea adesea reportajul tînde să devină (de fapt, nu devine, ci rămîne) o simplă fotografie — liniștită, împăcată cu statica-i natură, devenită nu doar înfățișare, ci țel. Reporterii se declară uneori bintuiți de „elanul” de-a surprinde un (cît de complicat, cît de plin de sugestii...) zbor de pasăre, o adiere de vînt deasupra lanului înflorit. Sau caută să prindă înțelesul curgerii unei ape mari, rostuitore de istorii și destine. Sau extrag profunde semnificații ale așezării unui tractorist de-o șchioapă lingă roata uriașă a mașinii sale, de unde privește stingherit, după ce a fost dădăcit bine, spre aparatul de fotografiat. Culmea, această neclintire a imaginii a început nu doar să prindă, ci să și placă, dovedind stil, condei, forță de observație. Dar, oricît încercăm, nu ne putem imagina cum s-ar putea scrie, la acest mod, despre momentul în care, pe un vîrf de munte, o mină

de bărbați încearcă (și reușesc) să ridice — în vînt și ninsoare — un stîlp de înaltă tensiune măsurînd mai bine de 40 de metri și cîntărind peste 40 de tone. Sau, pentru a reveni la Giurgiu, sentimentul încercat de un tînar inginer, chemat să participe la „festivitatea” infigerii primului țaruș la șantierul marelui combinat chimic. Ce-ar trebui mai întii fotografiat? Emoția încercată atunci cînd, la doar 24 de ani, te pregătești să deschizi un șantier de asemenea proporții? Emoția că se află, cu acest șantier, chiar la el acasă și că șantierul și apoi Combinatul vor schimba, nu peste multă vreme, fizionomia industrială a fostului țirgușor? Emoția că se afla într-o barcă, plutind pe apele unde, copil fiind, își încerca norocul la pește, pe apele canalului numit de localnici „Veriga”, un canal ce are să devină acum, după ce primul țaruș a și fost înfipt (în nămolul de pe fundul „Verigii”!) locul de ridicare al Combinatului? Fotografînd toate acestea vei avea impresia că nu un singur om, ci trei s-au aflat în amintirile ipostaze. Nu-ți mai rămîne decît ca în finalul reportajului astfel ticluit să scrii: „La despărțire, nu știu ce m-a îndemnat să le cer celor trei tineri o fotografie ca amintire”, pentru ca totul să fie cum nu se poate mai contrafăcut, mai „pe dinafară” de cele petrecute sub chiar ochii tăi.

Am scris întotdeauna cu multă greutate despre acest oraș. Am scris, de fapt, și foarte puțin. Aflăm, printre hirtii, aceste fraze: „Pomînd cu trenul sau cu avionul spre sud, întorcîndu-mă, adică, îmi amintesc de fiecare dată că am vrut mereu să scriu despre Giurgiu. Și, de fiecare dată, gîndul e abandonat la soare, chiar înainte de a călca peronul gării ori sălile aeroportului. E prea înăuntru strînsă toată povestea (deși numai poveste nu e), prea e lungă și întortocheată, seamănă prea mult a autobiografie, e și prea înșesată de date și prea impestrițată de locuri, întâmplări și oameni; se pot produce oricînd confuzii la care n-am avea dreptul”. Și-apoi — ne scuzăm — încă sîntem prinși cu o mulțime de alte proiecte ce umplu sertarele cu așteptări și cu file de carnet acoperite doar de citeva rînduri (multe și-au pierdut deja sensul de început, au devenit o adunătură de cuvinte, adesea ilizibile). Abia dacă, plini de dragoste, reușim să alăturăm, ca acum, cîteva fișe.

Arcul unei existențe

MAI TÎRZIU, avea să plece de acolo. Poate în urma vreunui conflict cu un șef (ia tînerete, spiritele se-ncing repede, vorbele-s mai aspre, nu prea ești dispus compromisului, iar manifestările superior didactice te irită; „de rapt, spune el, nu știm niciodată cînd avem cu adevărat dreptate și dacă noi ne îndoim de acest lucru, de ce n-ar face-o și ceilalți cu care venim în conflict?”). Sigur e că a plecat pentru că așa a vrut. Nu venise de la 400 de km pentru a minui hirtii într-o margine de oraș — ce înseamnă un șantier la 16 km de un centru urban? — cu naveta respectivă și orele fixe de program; doar nu-i intrigase pe ceilalți în calmul cu care alesese și rostise în fața comisiei de repartizare un nume din Munții Apuseni numai pentru a ajunge să vadă și să locuiască într-un oraș, altul decît cel în care se născuse și trăise pină la terminarea studiilor. Minunatul prilej de a scormoni creator printre hirtii, după cum îi place să spună despre perioada aceea, se terminase. Avea să urce drumul de munte, hurducăit de o Tatră ce făcuse războiul, lăsînd în urmă șoseaua asfaltată și privesc, ca o cumpănă, ca o panoramă de la fereastra biroului său: într-o parte — siluetele blocurilor anunțînd orașul, în cealaltă parte — muntele. „Nu era el prea înalt și nici inaccesibil, dar oricît se cheamă munte, n-are aventuri colosale, nu am vinat urși sau pisici sălbatiche, dar pe atunci era perforat metodic spre a se capta și a aduce în lacurile de acumulare și cel mai mic izvor.” Avea să plece, așadar, cum urma să o mai facă în cîteva rînduri, numai cu strictul necesar, lăsînd prietenilor întimplători tot confortul lui mic-burghez: tacimuri, cratiță, tigaie etc., etc., spre a o lua de la capăt.

Ne întorcem cu încăpăținare — mai ales cînd se adună ceva ani în urma noastră — spre acele momente care ne-au dus încolo sau încoace, repetînd două întrebări fără rost și răspuns: de ce și cum ar fi fost altfel? Altfel — nu vom ști niciodată cum ar fi fost, nefiindu-ne dat să trăim de două ori și să ne începem viața de acolo de unde credem noi că s-a produs schimbarea; de ce? — e o întrebare la care te gîndești mereu, pornirile tale

nefiind nici ele sigur de tot că nu au însemnat numai un concurs de împrejurări (despre care ai sau nu prea ai știință). „Oricum, prin 65-66 terminam liceul și se purta Politehnica. Orice părinte își visa copilul inginer, de ce ar fi făcut excepție tocmai ai mei? Era o frenezia a școlilor înalte și a cit mai complicatelor meserii. Auzeam deseori spunându-ne „asta e de viitor, asta nu mai e de viitor”. Electronica, automată, mai apoi cibernetica — toate acestea încetaseră a fi etichetate „științe idealiste”, și — iată — deveneau și ele o modă. Indirjirea cu care fiii de muncitori și țărani alegeau — din lunga listă de facultăți ale Institutului — meseriile de viitor era un semn că lumea percepea o fundamentală schimbare — de atitudine, de concepție, iar ea, lumea, o întâmpina mergând spre echilibru, spre științele exacte, pozitive și sigure cum era altădată meseria — brătară de aur. În același spirit, parcă spre a umple mai repede golurile, mai repede dar și mai temeinic, se învăța dumnezeiește și se citea foarte mult. Noi simțeam prima generație de ingineri despre care nu se mai pot face bancuri — a propos de cultura noastră („asta-i o carte pentru ingineri și coafeze”, spunea un profesor de-al tău, nu?). Ei bine, noi recuperăm un timp și citeam concomitent marea literatură clasică, marea literatură interbelică și marea literatură a acelor ani într-un sincronism care însemna și el un fapt istoric.”

A plecat urcând — este singura sintagmă ce i se potrivește. A urcat mai întâi către munte (schimbând Someșul Cald cu cel Rece), urmând firul apei spre izvoare. Dar, de la Târnița avea să plece mai bogat cu infrângerea altor prejudecăți, mai bogat cu o imagine pe care o vezi și mai ales o înțelegi numai dacă ai fost. Pe o înălțime a barajului, într-o zi de vară (ce ușor ni se șterg din minte datele tehnice!), o echipă de oameni pregătea turnarea. Ce termen prețios, ce mașinărie complicată îți poți imagina citind recile cuvinte, înghețate de sens prin folosiri repetate! De fapt, oamenii aceia frecau cu perii de sirmă fiecare centimetru pătrat de baraj. Uda cu furtunul și apoi dădeau cu peria. Cu grijă, cu migală, cu o înfinită răbdare. Pentru ca aderența să fie perfectă, nici cea mai mică porțiune nu trebuia să prezinte asperități. Avea să-și aducă aminte atunci că în același fel, acasă, mama freca parchetul și gestul repetat de pe baraj, casnic, gospodăresc, vorbea despre eroismul cel de toate zilele.

De ce tocmai hidrocentrale? — îl voi întreba eu mai târziu știind că, de fapt, meseria lui doar avea tangență (mașini și aparate electrice) cu construcția propriu-zisă a hidrocentralelor. „Să-ți reamintesc definiția sintetică a lui Lenin privind socialismul sau s-o iau mai de la vale și să-ți spun că toate civilizațiile s-au constituit pe firul apelor?” Când îmi spunea acest lucru privea fluviul cu valuri albastre, fluviul cu care se întâlnise într-o melancolică trecere spre propria-i generație. Privea fluviul cu gândul la celălalt fluviu născut din izvorul hărniciei și cutezanței omului: Canalul de navigație Dunăre-Marea Neagră. „Eu cred, spune el, că toate eforturile noastre se îndreaptă mereu spre continuare. Noi știm — la vremea copilăriei — povești despre Bicz și mai ales despre munte. Cu muntele se dăduse marea bătălie a omului: trebuiau construite căi ferate cu tunele și viaducte, „se spărgeau munții în pumni”, trebuiau perforați metodic și fără cruțare pentru capătări de izvoare de apă sau metalifere.

Noi am venit într-o superbă tradiție a marilor împliniri în luptă cu muntele. Someșul (numele generic al hidrocentralelor construite în bazinul Someșului) asta a însemnat pentru mine: o firească tradiție.”

De altfel, la Negruța (Șantier IV Măguri) buni prieteni i-au fost tocmai niște oameni veniți de la Bicz. Familia Poruțiu o luase din vreme cu șantierele, erau amândoi tineri pe atunci și s-au înțeles bine. Au trecut din șantier în șantier, copilul lor s-a născut tot pe șantier, a învățat carte pe șantier, doar în perioada studenției a lipsit mai mult din mediul ce-i devenise atât de familiar. S-a întors pe șantier, a lucrat alături de ai săi. Bătrînii au vrut să se retragă în vreo citeva rînduri: toamna părăseau șantierul, iar primăvara nu-și mai găseau locul, reveneau. Nu erau făcuți pentru oraș, simțeau că se sufocă și orice muncă încredințată li se părea minoră. Cam prea pozitivi, veți spune, acești oameni ai șantierelelor: vin, le place și nu mai pleacă. Așa e, numai dacă nu știi cum să te perindă prin șantiere, cit nisip se trece prin sită pînă la a găsi bobul strălucitor. Tot aici însă avea să-și găsească și oameni de-ai lui, mai din generație și și-acum păstrează imaginea de supremă autoritate a primei femei șef de lot din țară — Magdalena Olah —, aspră, neînduplecată cînd era vorba de muncă, dar dreaptă și iubită de oamenii cu care muncea.

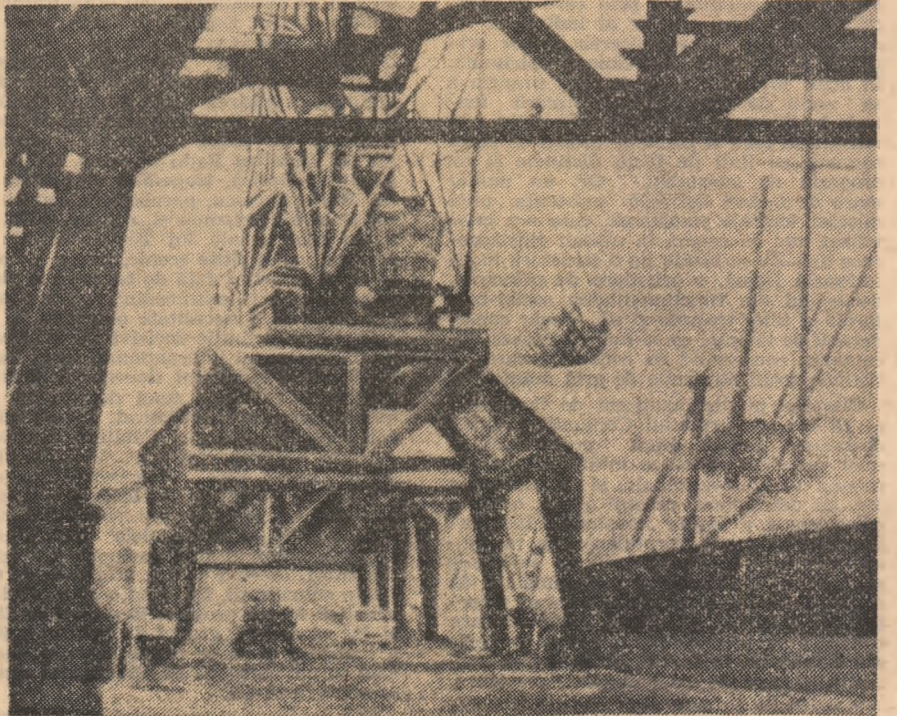
La Negruța eu am ajuns în vara lui '72. Și aveam să mă întâlnesc cu o altă imagine gospodărească: apartamentul din colonia muncitorească resimțea foarte puțin mina unei femei, ba, într-o convingere mea că nici bucătăria nu-i greu de făcut sau de învățat, a pregătit o delicată și complicată mîncare de ciuperci (culese din pădure). De la familia Poruțiu a învățat că, atunci cînd te-ai hotărît să fii al șantierului, nu-ți mai poți permite luxul provizoratului. Ei purtau din șantier în șantier mobilă, televizor, sticlărie, covoare. E ca și cum te-ai muta de-a lungul unei vieți în citeva case. Lucruri mici, veți spune, care înseamnă mai mult ambianță și mai puțin spectaculosul care girează orice lucrare de felul complexului hidroenergetic din Apuseni. Lucruri în primul rînd umane, vom replica. Pentru că dacă nu înveți să trăiești nu vei învăța niciodată nici să construiești, fie că e vorba de construirea unei uzine, a unei platforme industriale, a unui oraș, sau a unei lumi.

După necesarul stații la Negruța, au urmat alte puncte: Aghireș, Calu, Belș (ordinea abia de contează). Are de acolo o singură mare nostalgie: că n-a participat la deschiderea de șantier de la Valea Drăganului. Și azi spune că în locul acelei pasagere meserii de proiectant — timp de un an în București — ar fi preferat să prindă primul țărșu la Valea Drăganului. A plecat repede din București și tot pe firul unei ape: la Canal. Arcul existenței sale cuprinde două mari puncte ale ultimilor cincisprezece ani: complexul hidroenergetic Someș și Canalul de navigație. La temperatura înaltă a acestui arc s-a călît. Datele înscrise în biografia sa sînt tot atitea repere într-o biografie comună a unei generații ce-și dădea examenul de maturitate (cum se numea pe atunci bacalaureatul) acum 15 ani. Maturizată între timp, învățînd să trăiască printr-o descătușare de energii într-o necesară tradiție.

Dan Mucenic
Constantin Stan

PAUL ERDŐS : Țărani

VLADIMIR ȘETRAN : Portul Tomis

O lecție de istorie

ERA în februarie, o iarnă friguroasă, cum nu este în fiecare an. Plecăm din Constanța, împreună cu Gheorghe Sălăgeanu, decanul Institutului de învățămînt superior din localitate, îndreptîndu-ne spre cetatea Histria, cîndva port la Marea Neagră, pe drumul care urmărește îndeaproape malul mării. Scopul era precis, să fotografiem lebedele de iarnă, ce trebuiau să plece curînd spre nord, fiind prezente aici pe meleagurile Dobrogei numai iarna.

Deși mercurul termometrului era coborît cu multe diviziuni sub zero, apăruse soarele, transformînd suprafața lacurilor înghețate în veritabile oglinzi.

Ne apropiem de lacul Istria, pe suprafața căruia se zărește din depărtare multimea de lebede, mii de exemplare strînse laolaltă în ochiul din mijlocul lacului rămas neînghețat. Ajunși pe mal, pregătim în grabă aparatele. Era atât de frig, încît degetele se lipeau de metalul rece. Pornim pe gheață și ne apropiem în tăcere de lebede. Exemplare răzlete, sleite de puteri, se încălzeau chemînd parcă spre ele razele soarelui. Lenese, cu ezitare,

aceste minunate vietuitoare au început să se neliniștească la apropierea noastră. Cu siguranță, în nopțile următoare parte din ele vor cădea pradă vulpilor. Cite vor rezista își vor lua zborul, dar nu pentru mult timp, vor reveni iarna următoare.

Pentru noi surprînderea lor pe peluculă a însemnat o reușită. În plus o amintire adăugată celorlalte vizite în zona Histriei. Sînt din Sibiu, sînt de naționalitate germană, sînt dintr-o cetate sobră, mereu înconjurată de noile cartiere, dar, mărturisesc, îmi place tot atât de mult iesirea spre Mare. Marea noastră cea albastră și plină de istorii milenare.

Colind Dobrogea în lung și în lat de peste 15 ani. Acest minunat colt de țară, plin de farmec inedit, a cunoscut, în acest interval miraculoase transformări. Am cunoscut Comorova cînd aici era o pădure mlăștinoasă. Astăzi, pe aceste locuri s-au lîvit, ca niște perle strălucitoare, noile stațiuni turistice Olimp, Neptun, Jupiter, Venus, Cap Aurora, Saturn, construcții moderne, siluete cochete.

Primul drum la Adamclisi l-am parcurs anevoios, șoseaua nefiînd încă asfaltată,

frumoasele metope, care azi îmbracă din nou Tropaeum-ul lui Traian, încă nu erau reasezate.

Am revenit după citiva ani pentru mai mult timp în această regiune. Atenția mea, îndreptată îndeosebi spre specificul dobrogean, abia putea tine pas cu explozia de înnoire a acestui colt de țară.

Un călător care străbate Dobrogea în lung și-n lat nu poate să nu observe marile schimbări. Sosele asfaltate, largi, au înlocuit drumurile prăfuite, ingeniosul sistem de irigare, a cărui prezentă se vede pretutindeni, a transformat ogoarele într-un covor verde, fertil. Cei care trec acum din Dobrogea de Nord în cea de Sud admiră marelui proiect, în curs de înlăptuire, canalul Dunărea-Marea Neagră. Satele și orasele dobrogeane au căpătat un aspect cu totul nou și numai cel care cunoaște Medgidia sau Tulcea de acum 15 ani își poate da seama cu uimire de uriașul salt petrecut în aceste localități...

Revenind astăzi la Histria, oricine poate constata rapidă transformare, o grîiă deosebită pentru vestigiile istorice, mărturiile civilizației trecute. Mai întîi Histria a fost un șantier arheologic. A devenit astăzi o lecție de istorie, de arheologie, care, prin grija noastră atentă, va dăinui ca valoros punct de atracție al peisajului dobrogean.

Este, astfel, o invitație. Și nu numai Histria!

Constanța, poarta maritimă a țării, înseamnă acum o explozie de nou, un vertiginos avînt de energie materializat în vieți care pulsează zi și noapte. Viata portului, schimb permanent de valori materiale și spirituale cu restul lumii. Viata noilor cartiere Tomis, Filimon Sirbu, km 5, — expresie a calității vieții noi, promițătoare.

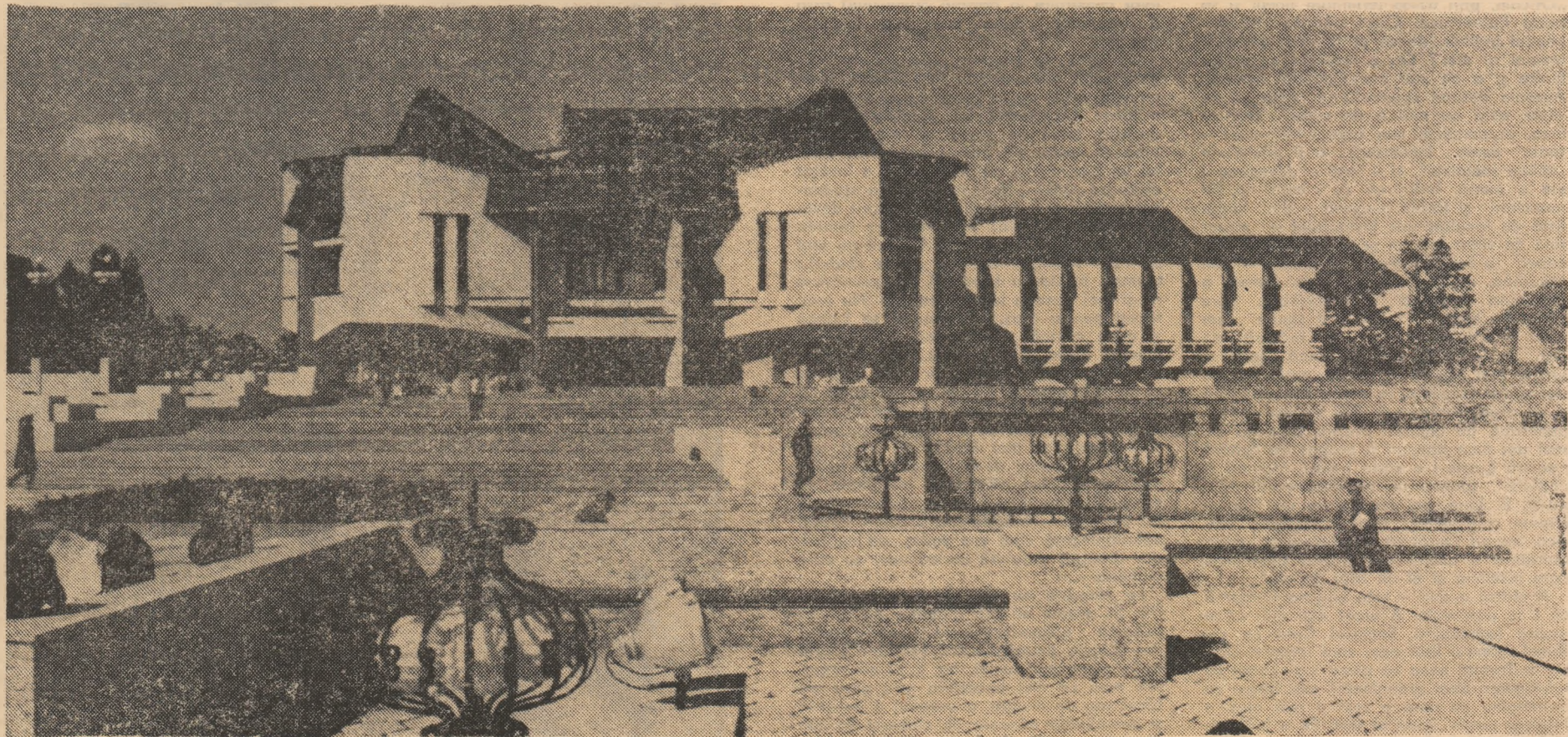
Parcurgînd distanțele, nu mici, dintre aceste puncte dobrogeane parcurgem cu gîndul și o trudă imensă, vegheată de o clarviziune istorică. Înțelegem că acești 15 ani de cînd în fruntea statului român se află președintele Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului nostru Comunist, au putut contura personalitatea unei zone geografice — precum a întregului nostru pămînt românesc —, au creat o lume pe care o putem contempla astăzi cu satisfacție, cu dorința de acțiune pentru viitorul îndelung visat.

Dobrogea, un pămînt însoțit, și miile lui de brate harnice, conduse de lumina minții omului! Și aici sînt create mari valori pentru azi și mîine, pentru noi și pentru cei care vin.

Klaus Fabritius

Creativitatea mișcării teatrale

Noul edificiu al Teatrului Național din Tirgu Mureș

IN ULTIMA VREME și-a făcut loc larg, în studiile praxiologice, termenul de creativitate, cu accepții diferite, rezumând însă, în esență, procesualitățile prin care se valorifică potențialul creator al indivizilor și colectivităților, în producerea ideilor originale, a bunurilor materiale și spirituale. În acest înțeles esențial e oare propriu a se vorbi de creativitatea mișcării teatrale? Răspunsul poate fi afirmativ, în măsura în care se oferă cercetării un cimp coerent, cu linii de forță distincte și un program de ansamblu. Or, un număr mare de factori definesc existența unei mișcări teatrale românești, care s-a cristallizat mai cu seamă în ultimii cincisprezece ani. Ea se bizuie pe o structură instituțională fermă, o orientare de principiu, decurgând din funcționalitatea social-culturală a artei teatrale și un număr considerabil de talente, ce se improspătează neconștient, conservând cu constanță caracteristicile școlii naționale de artă dramatică.

Climatul politic inaugurat de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, declararea francă drept prejudecăți, a unor precepte canonice inhibitorii în domeniul vieții intelectuale, și spulberarea lor, au determinat, printre altele, o mare eflorescență a ideilor novatoare. Idei valide, tinzând către formularea de răspunsuri artistice inedite la nevoile spirituale ale societății. Un deceniu și jumătate de maximă fertilitate spirituală, având încorporată, în opere definitive, impunătoare cantități de inteligență, talent și fantezie ale oamenilor de teatru, aflați într-o permanentă stare de disponibilitate creatoare.

E perioada în care s-au constituit și câteva concepte motrice, generând direcții estetice. În acești cincisprezece ani s-a conturat conceptul modern de dramă istoric național. Aportul hotărâtor a fost al dramaturgilor Al. Voitin, Horia Lovinescu, Paul Anghel, Mihnea Gheorghiu, Marin Sorescu, Dan Tărchiță și al altora, care au despovertat literatura dramatică a evocării de lest istoric și anacronism pitoresc, descoperind modalități analitice, un limbaj actual și mai ales contextualitatea politică care dau dramaturgiei de inspirație istorică veritabilul ei conținut contemporan. Teatrul s-a angajat numaidecât și fără ezitări în transpunerea fructuoasă a acestei modalități de a conspectua timpurile revoluate și care corespunde — prin esențializare și luciditate, printr-un proces complex de demitizări, adică eliberări de fetişuri și remitizări în ordine logică, — evoluției gândirii filosofice.

S-a constituit, deasemeni, conceptul românesc de teatralitate, izvorit din practica și teoria scenică nouă, prin repudierea noțiunilor perimate de non-artisticitate a artei dramatice și a ideilor învechite despre raporturile acestei arte cu literatura. S-a propus, deci, o sinteză scenică reverberantă, în convenții care sublimează imagini ale lumii noastre la un grad înalt de semnificare. Declamatorismul găunos, bravadele individuale, decorul plat, transcrierea fadă, în tonuri diurne, a textelor sînt într-o involuție categorică. Conceptul modern de teatralitate s-a format prin colectarea a diverse contribuții. De însemnătate a fost — și este — aceea a

dramaturgilor din generațiile noi. Căci pe lângă Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Paul Everac, Sütö András, au apărut și s-au impus definitiv ca dramaturgi — unii cu un excepțional simț al teatralului — Teodor Mazilu, Dumitru Radu Popescu, Ion Băleșu, Dumitru Solomon, Ecaterina Oproiu, Leonida Teodorescu, Romulus Guga, Paul Cornel Chitic și destui alții, obligînd la găsirea a noi moduri de abordare scenică, în insolite tipuri de metaforizare. De pildă, dramele justițiere ale lui Dumitru Radu Popescu, unele de formulă criptică, tragediile ontologice ale lui Marin Sorescu, parabolele comice ale lui Dumitru Solomon și, cu deosebire, satirele grotești ale lui Teodor Mazilu nu mai puteau fi cîntece scenice, pur și simplu; invenția artistică față de texte cu o pluri-semie citeadată extraordinară, era absolut necesară, de o necesitate obiectivă.

O altă contribuție decisivă au avut regizorii. Seminarul internațional, de la București (1969), consacrat tinerilor regizori, a evidențiat existența unui detașament românesc puternic configurat. I s-au adăugat acestuia, ulterior, Cătălina Buzoianu, Aureliu Marea, Alexa Visarion, Dan Micu, Iulian Vișa, Alexandru Tocilescu, Alexandru Colpacci, Ion Jeremia — mereu mai mulți și mai curajoși, chiar dacă nu și consecvenți, — spectacolele lor lansînd piese, propunînd idei pasionante, iscind dezbateri, oferind soluții originale de slujire a actualității, ilustrînd o combativitate artistică foarte propice. Regizorii au făcut și fac să crească gradul de intelectualitate a teatralului și să se multiplice raporturile sale cu noi categorii de public, mai ales cu spectatori tineri.

S-a conturat și conceptul de contemporaneitate a teatrului românesc, una din acțiunile determinante în această direcție fiind reevaluarea scenică a literaturii vechi românești și străine. Dacă privim lucrurile în perspectivă, observăm că prin efortul creator al unor personalități regizorale — Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Horia Popescu, Crin Teodorescu, Dinu Cernescu, Valeriu Moisescu și alții — al unor trupe de anvergură, laborioase, cu actori de redutabilă potență creatoare, s-a izbutit a se înscrie în registrul de realizări al scenei române capitole originale de caragialeologie, shakespeareologie, brechtologie. Dramaturgia națională antebelică, explorată și valorificată încă timid, a fost prezentă în spectacole monumentale și proaspete — ca *Danton* la Teatrul Național — *Jocul ieilor* (București și Iași), *Apus de soare* (Oradea), ori *Coana Chirița* (București) — așa cum am avut, în acești ani, spectacole memorabile Goldoni, Gozzi, Racine, Diderot, Büchner, Ibsen, Cehov, Lorca, Pirandello, Camus, Hochhut, Dürrenmatt, Albee, Pinter, Tennessee Williams, Anouilh, Arthur Miller, Arbuzov, Saroyan și numeroși alții. Nu e improbabil că aceste direcții ale creativității teatrale au dat un anume impuls și editării teatrului, cuprinzătoarelor antologii, colecții, ediții de autor, operelor teatrale complete ale lui Eminescu, Alecsandri, G. M. Zamfirescu, Macedonski, Rebreanu, — acțiune în curs, și de importanță culturală capitală.

CREATIVITATEA mișcării teatrale e definită și de continuitatea spiritului creator. Sincopale artistice în biografia unui teatru sau altuia, scăderea tonusului dramaturgic sau declarativismul unor producții ocazionale, momentele de mediocritate și facilități dintr-un moment sau altul al vieții teatrale nu au întrerupt însă niciodată spirala fundamentală a mișcării. Această mișcare își are acum identitatea ei; e un mecanism cu multiple resorturi și articulații. Pe lângă stimulii exteriori, are și o anume propulsie internă inebriabilă. Tendința novatoare continuă, sensibilizarea problematică a personalităților implicate și capacitatea lor de a sesiza problemele actuale, presiunea benefică a exigențelor publicului, cerințele culturale ale statului, care întretine rețeaua instituțională, natura ideologică a activității artistice, asigură fluxul continuu și ascendent al mișcării teatrale.

Ea reunește azi scriitorii, artiștii, criticii, istoricii, teoreticienii, pedagogii specializați, toți fiind interesați — în chipuri diverse, desigur, și cu preeminențe personale sau de breaslă diferențiate — într-o orientare progresivă, repulsivă, în genere, cu neînsemnate excepții, față de orice statu-quo și orice marginalizare. Perioada istorică pe care o evocăm a și dus, dealtfel, la consolidarea și afirmarea organizației profesionale, Asociația oamenilor de artă, în cadrul căreia criticii teatrali au format un nucleu de inițiativă programatică. Colocviile și festivalurile perpetuate lunar, și în ediții anuale, în mai multe centre din țară au introdus în viața teatrală termeni inediti de emulație și au contribuit la o mai certă ierarhizare a valorilor. Ajutorului dat astfel, prin conjugarea multor eforturi, dezvoltărilor teoretice, cunoașterii reciproce, descoperirii și catagrafieri valorilor autentice, stimulării spiritului competițional, i s-a adăugat și translarea, în teritoriul artei teatrale, a ideii politice de ridicare a nivelului cultural al tuturor regiunilor țării. Acum se poate vorbi, în linii generale, desigur, dar cituși de puțin în abstract, de un program al mișcării teatrale, elaborat în comun de forurile de stat și obștești, de creatori, activiști, critici, reprezentanți ai spectatorilor, într-un consens de atitudine. Așa se și face că teatrul dramatic se prezintă, în marele Festival național, ca o secțiune distinctă și prestigioasă.

Acest program nu e elaborat, firește, în detalii și întâmpină adesea anevoințe în înlăturările pe etape și pe capitole. De pildă, structura instituțională statornicită acum trei decenii ar suscita corecțiuni și împliniri; îi este necesară mai cu seamă o anume elasticizare. În acești cincisprezece ani au apărut centre urbane noi care revendică, legitim, așezăminte culturale. Unele instituții scenice nu s-au justificat, prin decenii, acolo unde funcționează. Realitatea propune, pe lângă teatrele mari, unități mici, mai mobile și mai eficiente — ateliere studiouri, teatre de echipă — care ar putea acoperi unele nevoi și difuza mai adinc în mase ideea de teatru, prin opere incitante. Tot astfel se impune găsirea unor mijloace și forme, poate a unei

metodologii, de asigurare a răspîndirii teatrului, în special a realizărilor sale exemplare, pe întreg teritoriul țării, cu deosebire în orașele și așezările care, avînd dotări corespunzătoare, nu dispun și de trupe permanente.

Nu avem încă o sistematică a reprezentării peste hotare. Trupele românești au călătorit, în acești cincisprezece ani, mult mai mult decît în tot veacul anterior. La drept vorbind, nici nu se pot stabili, aici, comparații cu altă epocă. Reuniuni internaționale notorii — Teatrul Naționalilor, BITEF (Iugoslavia), Rassegna internazionale dei teatri stabili (Florența), festivalurile de la Paris, Roma, Nancy, Wrocław, Berna, Edinburgh, Zagreb, Arezzo, Berlin occidental, Viena și altele au consacrat experiențe și înfăptuiri românești ca fiind de prim rang. Străbătînd toate țărilor europene și ajungînd pînă în Japonia sau Canada, teatrele românești au obținut recunoașteri masive, prețioase. Regizorii noștri au fost invitați să monteze spectacole în țări și pe scene cu veche tradiție, unii determinînd și înnoiri remarcabile în viața artistică a altora. Piese românești (din păcate, relativ puține) își fac loc în teatre străine. Nu avem însă o participare teatrală sistematică în „marea competiție spirituală a lumii” — cum a definit-o totvarășul Nicolae Ceaușescu. Și nu sîntem totdeauna reprezentanți la valoarea potențialului nostru artistic — acolo unde facem act de prezență. Invățămîntul artistic, îmbogățit cu un nou institut superior, la Tg. Mureș, se dovedește, prin diverse limitări și formule învechite, sau neconforme, prea puțin satisfăcător în raport cu nevoile autentice și presante ale teatrelor.

CREATIVITATEA mișcării teatrale implică și verificarea unor atari constatări, ipoteze, chiar prezumții, născute din aspirația spre progres necurmat. Presupunere și reconsiderarea unor concepte sau practici perimate, prin comparații frecvente ale rezultatelor — ale noastre cu ale altora — și prin examenul specializat al productivității artistice. Culturologii, specialiștii care se ocupă de problemele creativității au postulatul că una din trăsăturile ei ar fi și „gîndirea divergentă”, semnificînd nonconformismul și negarea activă a ceea ce e vizibil ne-productiv. Gîndirea divergentă — după cum aflăm și dintr-un studiu recent publicat (în Editura Științifică) — tinde la amplificarea inventivității și originalității, propune soluții neobișnuite, înmulțește răspunsurile posibile la o întrebare, situează pe cote noi criteriile de evaluare, oferă alte scări axiologice, mai bine adaptate la nevoile artistice ale societății.

În bilanțul acestor cincisprezece ani e inclus, ca un element puternic iradiant, îndemnul adresat de partid tuturor creatorilor, de a privi mereu înainte, în perspectivă socialistă, generalizînd bogata și valoroasă experiență dobîndită și căutînd noul fecund, pentru a spori și diversifica, fără încetare, avuția spirituală națională.

Valentin Silvestru

Poezia realității

AM VĂZUT vreo zece filme ale Studioului „Al. Sahia”. De multe ori am spus că cineștii noștri au înțeles exact caracterul intens politic și poetic al genului documentar. Căci notațiile lor lirice se contopesc firesc cu detaliile realității, iar discursul filmic se rosteste întotdeauna direct și clar, informând, influențând, educând spectatorii. Marile evenimente din istoria contemporană, ca și momentele cotidiene de muncă, din forumul comunistilor, de pe ogoarele și din uzinele țării revin mereu în peliculele-document; în ritmuri maestruoase, în imagini elocvente, se scrie astfel impresionanta cronică a timpului prezent.

Printre cele zece filme amintite este unul intitulat **Pământul ca un dar frumos** (autor: Nicolae Cabel). Titlul nu prea exprimă bine tema. Dar tema este fascinantă. Ni se arată că acest pământ care ne dă totul: hrană, adăpost, odihnă — acest pământ, ca orice ființă vie, are câteodată nenorocul să se îmbolnăvească. În trupul lui, circulația nu se mai face cum trebuie, organele care îl compun se intoxică, pitecele lui nu mai poate rodi, nu mai poate naște alte ființe vii. În filmul nostru ni se arată nu numai cimpurile erodate, de pe meleagurile Buzăului, dar și felul cum astăzi, noi, fiii pământului, căutăm și izbutim să însănătoșim această scumpă a noastră alma mater.

Oare știu autorii acestei tulburătoare povești filmate că ea pornește chiar de la părintii artei filmului? De la frații Lumière, inventatorii minunatei limbi care, prin ajutorul jocurilor de lumină (nu degeaba numele lor era „Lumières”), au știut vorbi lucrurilor, le-au vorbit ca unor ființe vii? Celor doi savanți, frații Lumière, le datorăm și o lucrare de fizică și biologie celebră. Este ceea ce ei numeau: **Sinteza primăverii**. Pământul, planeta noastră, este o ființă vie, la care viața se desfășoară, normal, în două faze: activitate și repaos; cheltuire de forțe, apoi recuperarea forțelor pierdute. În timpul verii, pământul naste toate vietățile posibile. Spre iarnă, exact ca organismul omenesc care, noaptea, cere somn, în care adună ce risipește, pământul se supune unui gigantic lavaj al tuturor toxinelor acumulate în zilele de muncă. Toamna și iarna înseamnă umflare a riurilor, revărsare a albiilor, înseamnă ploa, potop, dezgheț. Toate acestea, în zilele care se numesc „primăvară”, spală trupul trudit al planetei, alunghă și elimină tot ce e otrăv, revirginează puterea de muncă și creație a lutului, a humei. **Sinteza însănătoșirii**. **Renasterea la viață a pământului**, astfel de titluri trebuiau date minunatei teme a filmului realizat în Studioul „Sahia”, un film care privește și vorbește despre pământ, ca despre o ființă vie, tot așa cum grăiesc și oamenii locului. Iar odată cu imaginile, comentariul-mărturie comunică emoționant mesajul de dragoste și muncă. Omul, omul nou, poartă cu sine noblețea și însufletește lucrurile. Le poetizează. Descoperă și trăiește poezia lucrurilor, din viața obișnuită, de zi cu zi.

Admirabilele filme făcute de „Sahia” au produs numeroase capodopere pe drumul acestei poetizări, pe drumul acestei însufletiri a lucrurilor.

Tipic în această privință este recentul film al lui Mirel Ilieșu **27 de ore la cald**. E vorba de așa de cumpul de materiala operatie zisă laminare. Ascultați ce zice dictionarul: „A supune un produs metalic unei deformării prin compresiune, pentru ca, pe de o parte, să i se schimbe structura iar pe de alta să i se dea formă și dimensiuni potrivite întrebunțării proiectate”. Filmul nostru arată prin cite zece de aventuri trece bucata de metal până ce ajunge să poată intra prin poarta strimță care îi este destinată. Paralel cu aceste peripeții fizice, filmul ne arată și ce se petrece, în același timp, în oras, în școli, în cluburi, pe străzile Resitei, în casele oamenilor, în săli de reprezentatie, în sala de adunări. Cu un lăudabil instinct estetic, autorul filmului face să se potrivească artistic cele două serii paralele de întâmplări. Dar, ceva mai mult! În momentul culminant, cind, după atita trudă și chibzuială a muncitorilor din Resita, piesa de metal și-a fasonat făptura astfel încât să poată trece prin acea poartă finală de care vorbeam —, acest cadru coincide, în lumea orasului, cu o scenă de oficiere a unei căsătorii, o scenă de „dublu da”.

Filmul, scris de tinăra cineastă Ioana Holban și realizat de Florica Holban (una dintre maestrele „cine-adevărului”) atacă o problemă tragică și eroică: dorința, voința, hotărârea nestrămutată, atunci cind așa-zisa „soartă te lovește, s-o iei dirz, de la început”. Ii revedem deci pe oamenii cărora inundatiile le-au răpit casele; apoi, trăim odată cu aceiași oameni bucuria reconstrucției, frumusețea căminelor nou construite. Oamenii acestia și-au făcut datoria față de ei înșiși și față de întreaga colectivitate, cu putere și demnitate au invins durerea și au luat-o iarăși de la început. (Din nou, de la capăt este chiar titlul filmului).

Semnalez, în filmul **Neamul Lotrenilor** (regizor Alexandru Drăgulescu) chipul și sufletul unei fetite de 5 ani, de pe valea Lotrului. Vorbește cu o naturalețe per-

fectă și, mai ales, are vreo zece atitudini mute de o varietate și bogăție sufletească pe care i le-ar putea invidia orice actor. Despre ce e vorba? Fetița povesteste ce fac părintii ei pe marele santier de construcții unde lucrează. Desigur, grație fetitei vedem pe rind toate frumoasele moderne instalații. Dar asta nu e tot. Căci tot ce ar fi putut fi grandilocvent dispăre, pentru că principalul e cu totul altceva. Mama fetitei lucrează într-o cabină suspendată la înălțime. Talcă-său e maistrul. Fetița e plină de mindrie nu numai pentru că are o mamă care lucrează „asa de sus”; nu numai pentru că această măicuță nu are nici cea mai mică frică; ci mai ales pentru că, la momentul care trebuie, primește, de jos, tot soiul de obiecte și scule, pe care ea le transportă și îndrumă. Iscusit. Și cine i le aduce, toate acele obiecte? Bărbatul ei, tatăl fetitei, în ochii ei personajul cel mai important, mai maestuos al acestei gigantice operații. Ce să mai vorbim? Toată construcția este o operă de familie. Tata aduce materia, mama îi dă forma și destinația. Intocmai ca așa — își zice fetița. Numai că totul e mult mai mare. Și mai frumos. Căci pretutindeni se construiește pentru familia cea mare, pentru locuitorii întregii țări. Uitați-vă bine la chipul acestei uluitoare fetite în momentul cind stă pe ginđuri. În mîntea ei se petrece exact acele metamorfoze poetice pe care vi le-am descris (și pe care, de altfel, ea însăși ni le spune, cu vorbele ei).

Am un sac întreg de „poezie a lucrurilor”, descoperite în lumea noastră contemporană și tot lumii date, dăruite de cineștii noștri de la Studioul „Sahia”. Cred că am să string, odată, toate acestea într-o carte. Căci sutele și sutele de documentare, curinzind chibouri și momente autentice din viața țării, se orindulesc firesc într-un unic și amplu poem: „Cintare a României”.

D.I. Suchianu

Secvență din filmul 27 de ore la cald

Cinema

FLASH-BACK

Război și destin

● IDEEA foarte simplă de a urmări cum se apropie, pornind din direcții opuse, combatanții unui război — din clipa în care nu au încă absolut nimic în comun și pînă în aceea cind ajung să se impuste unii pe alții, devenindu-si reciproc destin — este tot ce are mai original filmul lui Edward Dmytryk **Leii cel țineri** (1958). Firele povestirii vin de departe, din răscruci neesentiale, din întâmplările vieții de toate zilele, din zările de necrezut cind nimeni nu se întreba dacă în clipa următoare va mai trăi. Petreceri, pahare, fete conduse acasă, cereri subite în căsătorie, cunostinte de o seară și altele de o viață, cunostinte comune ale adversarilor, despre care acestia nu-si vor vorbi niciodată ratind ocazia de a deveni prieteni în loc să se ucidă etc. Totul se precipită apoi spre front, unde viața combatanților nu devine mai eroică, pentru că și frontul își are o monotonie a lui: restaurante cu fete de-ale inamicului, pe-rechi improvizate și care, paradoxal, se dovedesc potrivite, noți de dragoste și de luptă, transee și schițe, treceri de fluviu, urmări pe motocicletă — și iarăși întâmplări banale: un coleg care nu știe inota, un șef care-si iubește funcția mai mult decit soția etc.

Numitorul comun al acestor întâmplări este monotonia. Scenariul se derulează astenic și parcă dezordonat, ca însăși viața. Regizorul vrea parcă să arate cit de derizoriu este războiul, ce olicitisitoare, în fond, este condiția lui, odată moartea acceptată. Oamenii dintr-o parte și din cealaltă a frontului — fie că sint cei doi americani (Dean Martin și Montgomery Clift), fie că este germanul (Marlon Brando) — trăiesc la fel, sint vulnerabili, umili și insignifianți în egală măsură. Cenușii vieții lor, care ar trebui să-i apropie, nu-i împiedică să apere cauze opuse, în cele din urmă să se vineze și să se suprime. Aceasta este superioara ironie a filmului: că demonstrează cum mii de existente și secvente cufundate în banalitate pot alcătui totuși un eveniment extraordinar — acest uragan îngrozitor și halucinant al frontului.

Frăția mediocrității nu mai contează în fata glonțului ucigaș. Și Dmytryk ne-a arătat cu pregnanță cit de lent și nehotărît, de îndepărtat și întimplător este începutul gestului de a apăsa pe trăgaci.

Romulus Rusan

Radio
Televiziune

O relevantă sinteză

● Un recent, excelent, studiu de sinteză asupra teatrului de televiziune — Constantin Parachevescu, **Două decenii de teatru t.v.**, „Studii și cercetări de istoria artei”, seria Teatru, muzică, cinematografie, tom. 26, 1973, p.19—27 — atrage atenția asupra problemelor și, pe baza unui bogat material faptic, se îndreaptă spre unele concluzii de valabilitate mai generală. „Născut” la 1 august 1957, prin **Seară luminoasă** de N. Smirnov (regia Georgeta Tomescu — spectacol montat în studio), teatrul t.v. are o „copilărie” marcată de căutări pentru găsirea și afirmarea unui limbaj specific dar și de succese, precum chiar unele dintre primele transmisii: 1 aprilie de I.L. Caragiale (regia Lucian Pintilie) sau **La drumul mare** de A.P. Cehov. Pînă în 1967 va

dura perioada emisiunilor directe, pe viu, perioadă eroică și tulburătoare, pentru ca apoi să înceapă perioada emisiunilor înregistrate, procedeele teatrului apropiindu-se uneori foarte mult de cele ale cinematografului. De la bun început, teatrul t.v. trebuie să rezolve cu responsabilitate și într-un spirit de armonios echilibru implicațiile unei juste politici repertoriale și, de ce să nu o recunoaștem, experiența începutului a fost adesea deosebit de interesantă, stăccheta calității înalt ridicată.

Astfel, promovarea piesei românești (difuzarea, în 1966, a creațiilor arghizene **Negustorul de ochelari** și **Interpretări de cleptomanie**, în regia lui Cornel Todea), a pieselor de actualitate stă alături de practica transmisiiilor preluate de la marile teatre (**O scrisoare pierdută**, **Apus de soare**, **Mielul turbat**, de la Teatrul Național, **Jocul de-a vacanța**, **Omul care aduce ploaia**, **Pădurea**, de la Teatrul Municipal, **Domnișoara Nastasia** de la Teatrul Giulești sau **Nota zero la purtare** de la Teatrul Nottara) ca și de cea a unor semnificative montări din dramaturgia universală: **Shakespeare**, **Molière**, **Euripide**, **Dostoevski**, **Brecht**, **Camus**, **Dürrenmatt**... După 1960 sint inițiate valoroase cicluri de istorie a teatrului universal, precum cele ale lui Ion Marin Sadoveanu (1962—1964), **Ovidiu Drimba**, **Virgil Brădăteanu**. Declanșarea, din

29 aprilie 1968, a programelor zilnice (în mai, același an, micul ecran va avea două canale) duce, evident, și la o lărgire și diversificare a programului teatrului de televiziune, ce începe să aibă un rol tot mai important în orientarea preferințelor și gustului publicului, cum, de altfel, o demonstrează, la începutul deceniului 8, lucrările publicate de Oficiul de studii și sondaje al RTV.

Atent la lansarea unui program variat și judicios alcătuit din reprezentative texte ale dramaturgiei naționale și universale din toate timpurile, teatrul de televiziune are noi inițiative precum: din 1971, organizarea unor concursuri de scenarii, promovarea teatrului scurt, realizarea seriilor teatrale sau, din 1971, a telerecitalurilor ca și a preluării unor montări de excepție ale scenelor din alte țări. Se ajunge la peste 30 de premiere pe an, cifră absolut impresionantă, și această creștere cantitativă este însoțită de preocuparea permanentă pentru calitate, prin antrenarea celor mai bune forțe actoricești, regizorale, scenografice, deși, aici, sint încă multe posibilități neexploatate pînă la capăt. Esențial este că întreaga noastră cultură, milioanele de spectatori trebuie să țină seamă de evoluția și estetica teatrului difuzat pe micul ecran.

Ioana Mălin

TELECINEMA

Gînd de cinefil

● La cei 80 de ani cîți a împlinit academicianul Alexandru Graur, se va îngădui și omagiul cronicarului specializat în cinema, în mișcarea pe pînză a imaginilor însoțite de cuvînt și de muzică? Din '78, mă legăm în ecranizarea, sub timpla cinefilă, a unei cărți dintre cele mai incintătoare ale limbii românești, cu care m-am trezit luînd de la început virsta Atlasului și a basmelor cu giște pe care zbori de-asupra fluviilor și munților de întesluri.

E „Dicționarul de cuvînte călătoare”, călătoare ca giștele Selmei Lagerlof, care au venit din cele patru vinturi să se așeze în limba noastră, pe gura noastră de rai. Dicționarul lui Graur are virtutea și frumusețea celebrelor scurt metraje ale lui McLaren, cel care din două linii frînte, apoi rupte, apoi rotunjite și împletite într-un cerc, a numit o mișcare universală a spiritului. Aici, e suficient ca un cuvînt să bată de citeva ori din aripi ca să te înalți și să zbori peste priveliștile

unei delte de umanitate, fastuoase ca floră și faună a conținutului. În contractia cuvintelor, în topirea și modelarea lor, în drumurile lor prin lume e un filii și un freamăt de plaur cosmic. „Pantof” — de pildă — zboară din-spre grecescul „pantophellos” („panto” — tot și „phellos” — coajă) pentru a trece prin italianesul: „pantofola” (papuc) și germanul „pantoffel”. „Nai” — naiul lui Zamfir care duminică seară însoțind filmul de ficțiune, îl anihila și devenea singura consistență demnă de urmări — vine dinspre Persia și Turcia, ca și „Lichea”, ca și „Lalea”, ca și „Moft”, ca și „Geambaș” care e un film de superbă aventură semantică: în persană, „Ganbaz” este dansator pe sîrmă (din „gan” — viață, suflet și „baz” — a juca, deci cel care se joacă cu viața sau mai bine zis cu moartea) pentru a trece prin turcescul „cambaz”, cu același sens la care s-a adăugat cel de negustor de cai. Modernul „Penalti” care ai zice, miop, că a migrat dinspre Anglia, e

înălțat din grecescul „poine” — pedeapsă, devenit la latini: „poena”, derivat „poenalis” — de pedeapsă, din care, la francezi, penal... Iar „Birjă” e o coproducție vastă, europeană: „byrsa”, în grecește, e piele jupuită; în latină, „bursa” e pungă; în franceză, „bourse” e locul unde se tratează afacerile, trecind prin plandezul „beurs” și germanul „Börse” ca în rușește să ajungă „birja”, căci la Odesa în piața Bursel, se găseau trăsuri de piață...

La mișcarea norilor, a morilor de vînt, a corăbiilor (din arabul „aqrab” — scorpion, trecut pe la grecul „karabos” — rac de mare), a giștelor sălbatice și a fulgilor de pădăie — fără de care e zadarnică o înțelegere a lumii — Alexandru Graur a adăugat această călătorie a cuvintelor fără de care, cinefil, nu mă mai simt în stare să cer, pueril și inocent, bătînd din palme și din aripi, „sonorul” într-o sală de cinema.

Radu Cosașu

Mutații și perspective

REFERINDU-SE cronologic și factologic la o perioadă precis delimitată, caracterizată prin fenomene și evenimente obiective, retrospectivă operată în toate domeniile existenței materiale și spirituale din ultimul deceniu și jumătate precedeză, inerent, prin comparație, implicând totodată perspectiva, potrivit legității proceselor sociale. Este singurul punct de vedere posibil, capabil să delimiteze și să definească o etapă istorică, mai ales în condițiile în care concretețea elementelor puse în discuție furnizează argumente incontestabile, simptomatice pentru o structură dată și conținutul problemelor sale specifice. Fără îndoială, însumarea datelor, a celor statistice, de o recă și indiferență exactitudinii, ca și a celor afective, resimțite profund prin chiar procesul trăirii și modelării existenței, ne furnizează imaginea completă și reală a perioadei puse în discuție, cea trecută de la Congresul al IX-lea a Partidului. Dar în interiorul ei, prin dialectica interferenței și succesiunii fenomenelor, există infinite nuanțe, momente, evenimente, din a căror conlucrare sau confruntare pozitivă s-a scris o istorie mult mai amplă, mai bogată și mai vie decât cea care, limitată prin chiar destinul său de sinteză reprezentativă, formează latura științifică a conceptului însuși.

Iată de ce, dincolo de datele concrete, cifre și nume ce punctează traseul unei perioade ce reprezintă jumătate din convenționalul interval al unei generații, retrospectivă operată asupra fenomenului artistic în totalitatea sa trebuie să relevăm mai ales mutațiile de esență, efectul lor asupra climatului creației și atitudinilor adoptate, asupra mecanismului intim al relației pozitive cu societatea. Din acest unghi, epoca analizată se caracterizează în primul rând prin deschiderea operată atât la nivelul ideilor, al conceptelor și problematicii intrinseci, cât și la cel al modalităților expresive utilizate. Estetica normativă, limitativă și osificată, devenită caducă și anacronică în raport cu modificările de structură politică, ideologică și socială, a fost înlocuită de o principialitate reală și creatoare, de o gândire selectiv constructivă, în sensul preluării și amplificării adevăratelor valori, paralel cu postulara nevoii de nouitate, de prospectare și propunere fertilă. Mijlocul deceniului trecut marchează în istoria artei românești moderne o semnificativă reconsiderare a corpului de idei, concepții și procedee, oferind posibilitatea exprimării nuanțate a tuturor tensiunilor ce marceau o realitate impusă de noua existență. Înlocuirea dogmei cu libertatea opțiunii, a cadrului rigid și inoperant, cu posibilitatea analizei și selecției dintr-o perspectivă filosofică fermă și generos umanistă, conștiința profundă și distinctă a rolului ce revine artei și creatorului în etapa calitativ superioară, reprezintă fenomene de o incontestabilă importanță în procesul devenirii spiritualității românești. Ideea de independență și demnitate ocupă un loc esențial în definirea acestui climat nou și în mutația calitativă operată ca un act tranșant

cu enorme consecințe, implicând personalitatea și capacitatea artiștilor de pe pozițiile unei responsabilități asumate ca act de conștiință.

ASTFEL, paralel cu inerentele efecte în planul concret al fenomenului artistic, se produce o reconsiderare de esență a mecanismului creației în sine, a psihologiei creatorului și a atitudinii publicului în relația cu arta. Procesul, spectaculos în momentul inițierii și presupunind o permanentă referință la dezvoltarea civilizației românești în ansamblu ei, a provocat o punere în sincron a fenomenului artei contemporane cu autenticele cercări în domeniu, extrem de utilă și fertilă pentru structura culturii. Principala calitate ce se cere semnalată este cea a preluării critice, de pe poziții specifice, a valorilor incontestabile, a tendințelor și propunerilor ce animă etapa în discuție, rezultatele conducând la reformulări și amplificări în chiar fondul funciar al spiritualității noastre. Deschideri spectaculoase s-au produs la nivelul ideii despre artă, la nivelul concepțiilor în general, pictura, sculptura, grafica, artele ambiciale beneficiind nu numai de un nou spațiu de acțiune ci și de șansa confruntării deschise și a soluțiilor interdisciplinare, până atunci intuite empiric sau artizanale. Procesul conceptualizării, al spiritualizării creației în ansamblu, fără anularea accesibilității, reprezintă o realitate definită în anii '65-'70, problematica intrinsecă a conținutului ideatic și a rostirii artistice căpătând un ton mai grav, particular, de reală și profundă preocupare pentru esența

fenomenelor existenței, pentru sondarea adecvată a realității și a condiției omului de azi. În aceeași măsură s-a dezvoltat și latura teoretică, analitică și constructivă în planul conceptelor, cu accente specifice în cazul artelor vizuale, ca și o vizibilă adecvare a mijloacelor utilizate și a vocabularului, marcând domeniul relației dinamice dintre critică, obiectul ei și public. Dezbaterca principială și confruntarea avind ca scop elucidarea problemelor și omologarea tendințelor, direcțiilor și atitudinilor propuse de o tot mai diversificată gândire formativă sunt fenomene detectabile în același timp al ideilor estetice promovate din perspectiva deschiderii inițiale. Din acest dialog viu, real și nu o dată polemic, între gândirea teoretică orientată pe coordonatele filosofiei specifice sistemului nostru și practica artistică, s-a născut și definit contextul actual al artelor vizuale românești, nuanțat și polimorf.

Important ni se pare, deasemeni, modul în care evoluția climatului general al culturii noastre și relansarea creației artistice dintr-o perspectivă calitativ nouă s-a reflectat la nivelul generațiilor de artiști contemporani cu această etapă, de la cei deja formați până la cei mai tineri, confrunțați cu solicitările unui moment cu structură complexă. Este acesta un punct asupra căruia s-ar putea deschide o discuție cu implicații largi și ale cărei concluzii ar reflecta obiectiv datele procesului, subliniind mutații și perspective. Cert este că în aceste condiții s-au cristalizat tendințe și personalități de un interes particular, ce au contribuit determinant la afirmarea artei românești ca o componentă

activă a propriei spiritualități, a civilizației socialiste, dar și în contextul creației universale. Dealtfel conștiința necesității dialogului deschis, egalitar, cu valorile civilizației umane este un câștig esențial în acești 15 ani și consecințele sale pe toate planurile constituie o realitate ce se cere subliniată. Cu atât mai mult cu cât, în cazul concret al implicării fenomenului de artă în ansamblul evoluției societății românești, imensa activitate reflectată de expoziții, manifestări de amploare, opere monumentale și variate forme de for public se instituie ca un argument elocvent în favoarea caracterizării ultimului deceniu și jumătate ca unul deosebit de fertil, conținând simultan ample perspective. Dovezile noii calități a etapei istorice la care participăm pot fi descoperite în cele mai diferite materializări ale talentului și spiritului creator autohton, dar mai ales în substanța superioară, specifică, a conștiinței responsabilității artistice. Suport ideatic și moral, capabil să asigure, tocmai din perspectiva mutațiilor operată, un nou climat ce va beneficia, implicit, de tot ce a însemnat pentru artă, pentru cultură, perioada acestor ultimi 15 ani.

Iată de ce, în acest moment de însușire a realizărilor cu sever și constructiv ochi critic, analiza lucidă și nuanțată, dublată de participarea totală, pasională și creatoare, ne ajută să ne înțelegem poziția actuală în fluxul evoluției civilizației socialiste, platforma de pe care lansăm o nouă epocă și destinul artei în devenirea sa comunistă.

Virgil Mocanu

SPIRU CHINTILA : Șantier

MIHAI RUSU : Tineri înfrății

Perspectivă istorică

AFLUXUL datelor inedite furnizate de investigarea trecutului nostru muzical cu mai multe forțe profesionale, a atras după sine noi evaluări și sistematizări istoriografice. Primul răspuns l-a dat *Hronicul* lui Octavian Lazăr Cosma, o sinteză de proporții încă neatinsă în istoriografia autohtonă. Asocierea datelor din interiorul și din afara muzicii, precum și clasificarea lor amănunțită au cerut, firește, și o reconsiderare a periodizărilor, sau, mai bine zis, o tratare mai suplă, în acord cu imaginea considerabil îmbogățită asupra trecutului vieții muzicale autohtone. Dar *Hronicul muzicii românești* atinge deocamdată numai pragul acestui veac. Mai departe, pentru secolul 20, lectura atentă să discearnă și relațiile mai puțin evidente, care însă îmbogățesc substanțial perspectiva asupra trecutului nostru muzical, recomandă compendiul Lillanei Clemența Firca intitulat *Direcții în muzica românească*. Puțină în cuvinte, cartea e în schimb generoasă tocmai în direcția unei sistematizări, care să ia soama la diversitatea de „relații, influențe, paralelisme, filiații”, definitorii pentru evoluția muzicii românești din anii 1900-1930, pregătind motivația pentru demarcarile cronologice necesare unei temeinice așezări în istorie. Doar pentru perioada mai recentă nu s-a trecut în istoriografia muzicală dincolo de demarcația, în mare, ce distinge perioada de dinainte și cea de după Eliberare. Detaliile de sistematizare au în vedere aci nu-

mai separația pe genuri muzicale și pe compozitori.

Demersul unei evaluări și clasificări în timp, la acel nivel mai aprofundat de analiză, relativ recent în istoriografia noastră muzicală, trebuie să ajungă până la ultimele file ale faptelor, spre a discerne în ele semnificații de istorie. Adâncirea perspectivei are de vizat ansamblul obiectului cercetat (muzica), apoi identificarea unor direcții comune în gândirea artistică românească, așezând-o în context universal; în fine, să se confrunte cu acea esență care se numește istorie, pur și simplu.

Urmind traiectul de la particular la general și pornind din interiorul muzicii (limbaj, forme, diversitate ori dominante stilistice), evoluția muzicii românești postbelice sugerează destul de limpede, ca o demarcație cronologică, împărțirea celor 36 de ani în jumătăți aproximativ egale, a doua avându-și momentul inițial cam pe la mijlocul anilor '60, cu unele ramificări spre începutul aceluși deceniu. Atunci se produce o mutație în substanța muzicii românești. Atunci apar semnele care au impus-o ca pe o importantă școală a gândirii muzicale contemporane. De aici încolo, personalitatea compozitorului începe să se măsoare cu gradul de invenție a unui anume univers sonor propriu, radical diferit de la creator la creator. Compозitorul devine în mod deliberat un *homo faber*. De acum înainte creație înseamnă nu remodelare, ci direct invenția propriei materii sonore,

la nivelul structurii ineseși. Zorii acestei perioade sint anunțați de *Simfoniile* lui Ștefan Niculescu, *Arcadele* de Aurel Stroe, *Sonata pentru clarinet* de Tiberiu Olah și de *Jocuri pentru pian și orchestră* de Anatol Vieru. Ștefan Niculescu află în eterofonie și în ison (atitudini spontane ale cîntatului împreună din practica muzicii românești), legități capabile să proiecteze discursul sonor pe formele lui mari și să dezvolte texturi de impresionantă complexitate. *Eteromorfie* (1967) și *Aforisme* (1969) le exprimă în modul cel mai dezvoltat, iar *Ison II* (1975) le conduce spre esență.

La Aurel Stroe invenția unei monostucturi și urmărirea comportamentului ei, sub acțiunea unei anume legi, devine tema unei fascinații (de pildă, *Laude I*, 1966; *Canto II*, 1971). Legile sint deduse din cea mai îndelungată tradiție artistică a umanității. Numai implicarea lor ultimă, cu ajutorul mașinii de calcul, este inedită. În opera *Orestia II* (1977) unele structuri între ele și unele legi între ele se intersectează, dar se elimină diferențele; de unde varietatea și simplitatea exemplară a operei.

Tot sistematică apare invenția sonoră în structurile lui Tiberiu Olah. Mobilitatea expresiei derivă dintr-o specială înțelegere a sunetului, lansat într-un spațiu multidimensional. Figurile minime ale *Coloanei infinite* (1964) glisează ca niște cofraje pe scări de înălțime și durată. În *Spațiu și ritm* (1965) relațiile metronomice se transformă în diferențe spațiale. *Timpu cerbilor* (1972) e un joc vocal al culorilor și al volumelor.

Anatol Vieru se înscrie deplin în structuralism cînd află un principiu generativ comun tuturor muzicilor din lume (*Cartea modurilor*) și imaginează compoziția ca un proces de eroziune asupra unui monolit primar. Blocul e gigantic și strivitor în *Odă tăcerii* (1967), ori cu goluri care se umplu cu evenimente frapante, dar de scurtă existență, ca în *Clepsidra II* (1970). Sinteza lui și capodopera autorului e opera *Iona* (1976) după plesă omonimă a lui Marin Sorescu.

Această evoluție s-a fondat, firește, pe raționile interloare ale autorilor. Dar,

pentru limpezirea propriilor idei și pentru împlinirea artistică a intențiilor, au fost decisive cultura și tehnica profesioniștilor. Nu trebuie subestimată pe acest plan utilitatea informației și a dialogurilor profesionale la Festivalul „Toamna varșoviană” și la Cursurile de vară de la Darmstadt, începînd din 1962 și, respectiv, din 1966.

A urmat acea explozie în lanț care a ridicat școala românească de compoziție acum vreo 15 ani și continuă să o mențină pe o înaltă orbită a lumii.

Acum, și din această perspectivă istorică, se poate judeca eficiența învățămîntului muzical. El a devenit un bun și o măsură a emancipării societății noastre, la acest nivel comparabilă cu țările cele mai civilizate. Acei compozitori, de la catedra Conservatorului, (se mai cuvin amintiți și Dan Constantinescu, Cornel Țăranu, Myriam Marbe, Vasile Herman), au reușit să păstreze neîntrepută filiația creatorilor care au de jucat un rol de seamă în cultura muzicală a veacului. Foarte specifică, pentru continuitatea strînsă, care nu a lăsat nici un interval de separație în timp a generațiilor ce se succed azi în muzica românească, este întrepătrunderea dezvoltării maeștrilor și a foștilor ucenici. Compozițiile sint diverse fiindcă aparțin unor personalități foarte distincte și acoperă la o scară de nuanțe fine evantaiul larg dintre extrema rigoare a notației și încurajarea inițiativei interpretului, dintre melodia cea mai abstractă și concretul melodic al incantației, în fine dintre texturile alambicate și simplitatea redusă la esență. Dar au în comun estetica aceluși amentit *homo faber* și ambiția meșteșugului. Lucian Meșianu, Octavian Nemescu, Corneliu Cezar, Nicolae Brînduș, Mihai Moldovan, Corneliu Dan Georgescu, Liviu Glodeanu și ceva mai tînărul Iancu Dumitrescu ar fi succesorii imediați ai primilor, o generație care nu mai e nici ea tînără. Următoarele probabil că aparțin altei trepte cronologice. Va ști mai bine timpul.

Radu Stan

Spectacolul cu trei milioane de autori

DE SUTE și mii de ani, la date fixate, cu incredibilă precizie pe calendarele improvizate ale strămoșilor noștri, locuitorii acestor meleaguri se adunau la „simbre”, la „drăgăici”, la „tirguri”, se întâlneau și — conform tradiției — petreceau, schimbînd vorbe de duh, cîntînd și jucînd.

De aproape patru decenii, de cînd zorile socialismului au apărut deasupra acestor pămînturi, calendarul marilor sărbători populare s-a împlinit, la rîndul său, la fel cu viața oamenilor: au apărut zeci și zeci de manifestări artistice noi, omagînd hîrnicia, vrednicia și talentul unui popor liber și independent.

De aproape patru ani impresionantul salt calitativ spre progres și civilizație pe care țara l-a înregistrat în ultimul deceniu și jumătate și-a găsit un corespunzător și pe plan spiritual: Festivalul național „Cîntarea României”, inițiat de eforturile succeselor și împlinirilor noastre, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ajuns la cea de a treia ediție, Festivalul marchează o continuitate a manifestărilor tradiționale ale spiritualității noastre, le completează, le desăvîrșește, le potențează la un nivel superior. În esență, el a determinat o cristalizare a unei noi forme de angrenare a maselor pe tărîmul vieții culturale, o formulă stimulativă și profund democratică, ce a reușit, într-un timp relativ scurt, să-și dovedească puterea de atracție: la ultima ediție a Festivalului, grandiosul spectacol pe care acesta l-a reprezentat a fost opera colectivă a peste trei milioane de artiști, creatori și interpreți, amatori și profesioniști. Cifra în sine este elocventă. Vă propunem, totuși, o incursiune, dincolo de aspectele pur cantitative, deosebit de neglijabile, desigur, dar a căror apreciere unilaterală nu poate fi decît neconcludentă. Căci Festivalul, în ansamblul său, a înregistrat și evoluții calitative semnificative, al căror demers a fost atent urmărit și încurajat.

FESTIVALUL EDUCAȚIEI ȘI AL MUNCII

Fundalul de desfășurare al Festivalului l-a constituit amplul proces de educație politică și culturală a maselor, astfel încît el și-a înălțat cîntarea muncii și creației literare din lirele și pencele inspirate ale eroilor timpului nostru, și, în primul rînd, din tumultul abajajelor și furnalelor, al pupitelor electronice, al cîmpurilor aurii. Festivalul nu este „artistic” în exclusivitate, ci configurează un cadru politico-organizatoric și educativ care stimulează inițiativa maselor. Asigurîndu-se fiecărei acțiuni un tot mai pronunțat conținut politic, patriotic, revoluționar, Festivalul, prin ansamblul manifestărilor sale, militează pentru cunoașterea hotărîrilor de partid și a legilor țării, pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor de plan, întărirea ordinii și disciplinei, popularizarea frun-tașilor în muncă și a realizărilor lor.

Acțiunile educative ale așezămintelor culturale sînt situate, ca și întreaga viață social-economică, sub imperativul noii calități. Materializarea directă și particulară a principiului artei edificată pe un solid fundament social, o bună parte a strategiei educative a acestor instituții este orientată către scrijîlirea, cu mijloacele specifice muncii culturale, a generalizării noului mecanism economico-financiar, a întăririi rolului autoconducerii muncitorești, a creșterii eficienței economice.

Acțiunile culturale sînt prezidate de perenele semnificații ale tradițiilor de luptă pentru libertate, independență și suveranitate ale poporului. În forme variate și cu o intensă frecvență se înscriu manifestările consacrate unor importante momente istorice și sociale care au prefigurat marile transformări revoluționare ale prezentului. Departate de a fi o simplă trecere în revistă a unor formații artistice, esența acestei activități își prăbușește înalte virtuți educative, în vederea făuririi conștiinței patriotice revoluționare a maselor.

FESTIVALUL CELEI MAI LARGI PALETE ARTISTICE

Este binecunoscut faptul că marile întîlniri artistice ale anilor anteriori, de la cele tradiționale la cele moderne, au fost în cea mai mare parte folclorice. În structura „Cîntării României” ponderea a fost inversată. De această dată, din cele circa 20 de genuri artistice prezentate pe scenele întrecerii, doar un sfert au fost din domeniul artei populare, restul constituîndu-l diversele forme de manifestări de artă culte. Interesant de remarcat este faptul că de la o ediție la alta numărul acestora a crescut continuu, creșterea însemnînd în cazul nostru nu atît un spor cantitativ cît, mai ales, diversificare, noutate. Fără îndoială, nu poate fi decît îmbucurător faptul că formațiile de teatru de amatori din România au ajuns la 7.500, că ele reușesc, printr-o statornică dragoste față de Thalia, circa 76.000 de interpreți, că se joacă, cu egală dăruire, Caragiale și Alosandri, Sebastian și Victor Ion Popa, Mazilu, Băieșu și Everac. Există, în întreaga țară peste 2.300 de coruri, ceea ce înseamnă 160.000 de interpreți capabili ori-cînd să abordeze lucrări de A. Flechtenmacher, Gavril Musicescu, Paul Constantin-tinescu, Marțian Negrea, Gh. Dumitrescu etc. Dar asemenea formații activă și pînă acum, în mod tradițional, la orășe și sate. Noutatea nu aici trebuie căutată, ci în faptul că, încetul cu încetul, pe scenele „Cîntării României” și-au făcut apariția și alte

colective, întîlnite de regulă numai în rîndul profesioniștilor: corurile de cameră, orchestrele și grupurile camerale (trio-uri, quartete) etc. Noutatea o constituie faptul că, la ultima ediție, au luat parte peste 33 de orchestre simfonice, cele mai multe dintre ele activînd în localități unde emulativul termen de comparație profesionist nici nu există: Brăila, Buzău, Reșița, Miercurea-Ciuc, Hunedoara, Baia-Mare, Drobeta-Turnu Severin, Piatra Neamț, Sibiu, Focșani, Tirgoviște. Lor li s-au adăugat 13 colective cu peste 800 de interpreți, care abordează genul operetei într-un repertoriu devenit clasic: Ana Lugojana, Lăsați-mă să cînt etc. Ca să nu mai vorbim despre formațiile de jazz, de muzică rock și pop, ale căror calități interpretative le situează adesea la nivelul profesioniștilor.

Larga paletă artistică include însă și un alt aspect: promovarea din ce în ce mai puternică a unor genuri cu un accentuat caracter politic: teatrul-document, montajul literar și, mai ales, brigada artistică. Poate nicidecum, ca în ultima sa ediție, nu a fost declarat un mai făciș și mai viu-lent „ataz artistic” prin intermediul acestor micro colective muncitorești la adresa inerției și obtuzității, a formalismului și birocratismului.

FESTIVALUL CREAȚIEI ARTISTICE ȘI TEHNICE

Dacă am răsfoi palmaresul principalelor manifestări artistice care au premers „Cîntării României”, am putea observa cu ușurință că, de regulă, laureații s-au recrutat din rîndul interpreților: solisti, actori, dansatori etc. Dar interpretarea artistică a fost și va rămîne doar o singură latură, și nu cea mai importantă, a complexului proces de edificare a spiritualității unui popor. Cea de a doua latură, creativitatea, decurge din capacitatea specifică umană de a inova, concretizată în creație materială și spirituală. Iată o generoasă direcție de acțiune care, de la bun început, a fost înscrisă între obiectivele fundamentale ale Festivalului: iar pe parcurs, a constituit obiectul unor preocupări cu totul speciale. Fără îndoială, în funcție de diversele zone de creație, obiectivele acțiunii culturale au fost diferite: cazurile particulare s-au topit însă în cuprinzătoarea mază a Festivalului.

În domeniul creației populare s-a pornit pe un drum bătătorit, tradițiile meșteșurilor populare — olari, cioplitori în lemn, co-jocari, specialişti în toată gama de cusături și țesături — constituînd un capitol de înfîntă bogăție și experiență. Dar Festivalul a încercat ca, pornind de la acest fond de aur al artei populare, să facă un pas înainte, să-l abordeze, interpretîndu-l, prin prisma sensibilității contemporane. Este minunată comoara de nestemate care se mai găsește prin lăzile de zestre ale bătrînilor sau în vitrinele muzeelor, dar care-i replica actuală a creatorilor? Ce aduce nou prezentul în dialogul său permanent cu trecutul? Acestor întrebări, Festivalul s-a strădui să le dea răspunsuri cît mai cuprinzătoare, iar expozițiile județene și cea republicană au permis să se contureze cîteva direcții noi care, realmente, conduc arta populară pe un făgaș modern: accentuarea caracterului

său utilitar, apariția unor motive ornamentale noi care le continuă pe cele tradiționale, a unor tehnici noi, totul, bineînțeles, pe fondul păstrării elementelor autentice tradiționale.

În ceea ce privește creația cultă, realizată tot de amatori, lucrurile stau oarecum altfel, deoarece aici tradiția este mult mai fragilă.

Festivalul a destelenit curajoși zone care pînă nu demult constituiau exclusiv apanajul profesioniștilor. Ce poate să vorbească mai convingător despre adevăratul caracter de masă al acestei acțiuni, despre faptul că nu o restrînsă elită a pus mina pe pensulă și culori, pe aparatul de filmat, pe hîrtie și condei pentru a-și tălmăci în imagini artistice sentimentele și gîndurile, ce poate să ilustreze mai deplin această revărsare de talente (peste jumătate de milion de creatori reușii în 31.000 cercuri și cenacluri, de toate profilele) decît însăși opera lor? La etapa republicană a ediției a doua a Festivalului, deci după ce au trecut prin exigențele trrierii succesive ale numeroaselor selecții, au ajuns în fața juriului republican peste 7.100 de poeme, 70 de scenarii pentru montaje literare, 212 piese de teatru, 150 de filme, peste 1.300 de lucrări de artă plastică, 400 lucrări corale și cea. 1.500 culegeri folclorice. Cele mai bune dintre acestea, cele premiate au fost reunite în volume reprezentative.

Conceptul de creativitate a fost abordat în Festival sub toate componentele sale. Pentru prima dată în istoria acestor manifestări, a intrat în competiție și creația tehnico-stiințifică, fără să existe o bogată experiență prealabilă. De aceea, aneori, totul s-a luat practic de la zero: s-au inițiat cercuri tehnico-aplicative și de creație științifică în case de cultură și cluburi muncitorești, în toate întreprinderile s-au întocmit programe de creație, au fost precizate formule de participare individuală și colectivă la acțiunile pentru modernizarea producției, a tehnologiilor. Un coars bilanț arată că, la ultima ediție a Festivalului „Cîntarea României”, au participat, în acest domeniu al creației, 2.150.000 de oameni ai muncii care au soluționat peste 142.000 de obiective, au realizat circa 35.000 de produse noi și modernizate, au aplicat în producție peste 12.000 invenții și inovații cu efecte economice considerabile.

FESTIVALUL ARTEI PROFESIONISTE

Întîlnirile de lucru ale profesioniștilor — festivaluri teatrale și muzicale, gale ale filmului, expoziții zonale sau republicane — s-au succedat și pînă acum cu anumită regularitate, ele prilejuiau o confruntare a valorilor și, de cele mai multe ori, se finalizau prin acordarea unor premii. Deci întreceri existau și în acest domeniu al creației. Festivalul „Cîntarea României” le-a conferit însă o dimensiune nouă, materializată într-o implicare mai puternică a artei profesioniste în viața socială a țării.

Pe de altă parte, realizarea cu mai multă consecvență a comenzi sociale a permis afirmarea unor noi opere literare, muzicale, plastice, cinematografice. Prin teme abordate și valoarea lor artistică, prin vibrantul mesaj patriotic și revolu-

ționar, prin diversitatea lor stilistică, ele au adus o contribuție însemnată la formarea și dezvoltarea conștiinței revoluționare a maselor, la lărgirea continuă a orizontului lor de cunoaștere, la creșterea calității vieții spirituale din țara noastră. În ultima ediție a Festivalului, această preocupare s-a materializat în 41 de premiere absolute realizate de teatrele dramatice și în 720 de concerte cu măsuri muzicale în primă audiere, inspirate din actualitatea construcției socialiste, din lupta de veacuri a maselor pentru dreptate socială și libertate.

S-a acționat, de asemenea, în direcția cunoașterii mai temeinice de către oamennii de literatură și artă a vieții și muncii poporului, pentru dobîndirea unei bogate experiențe sociale prin contactele nemijlocite ale creatorilor cu masele largi de oameni ai muncii. Scriitorii au organizat sute de întîlniri cu cititorii în unități economice, la orășe și sate; instituțiile profesioniste, la rîndul lor, au realizat numeroase spectacole direct pe platforme industriale, în aer liber, la monumente istorice, stațiuni permanente și turnee.

Uniunile de creație au întins o punte tramică, de scrijîni și colaborare, către mișcarea artistică de amatori. Tot mai mulți oameni de cultură și artă s-au implicat direct în îndrumarea metodică a activității cercurilor și cenaclurilor, a formațiilor artistice ale muncitorilor și țărănilor. O îndrumare care s-a strădui să depășească tutela mărunță, transformîndu-se într-o adevărată școală estetică, cu influențe benefice pentru toți participanții la acest fructuos dialog al creației.

SEMNICIFICAȚIILE și ÎNVĂȚĂMINTELE Festivalului național „Cîntarea României”

sînt incomparabil mai bogate decît am reușit noi să le conturăm pe spațiul limitat al unui articol. S-ar putea, de pildă, vorbi — evocînd zeci de fapte și întîmplări — despre participarea entuziastă la Festival a celor peste 4.000 de formații și cercuri cu circa 64.000 de interpreți aparținînd naționalităților conlocuitoare, expresie concretă a declinului egalității în drepturi a tuturor locuitorilor României socialiste. S-ar putea invoca atîtea și atîtea succese, după cum nu sînt excluse nici referirile la o serie de neîmpliniri ale marii întreceri artistice naționale. Punctele de pornire ale oricărei analize pot fi asadar numeroase și fiecare dintre ele ar lumina o anumită zonă, obiectiv limitată, a Festivalului. Dincolo de toate acestea, însă, dincolo de premisele diferite și opiniile uncori divergente, o concluzie de mare forță generalizatoare se impune sondînd resorturile cele mai intime ale Festivalului național „Cîntarea României”: în socialism, arta se dezvoltă din ce în ce mai mult nu numai ca o profesie, ci și ca un mod de exprimare plenară a personalității umane, eliberată de orice fel de exploatare, stăpînită de destinul său. Iată impresionantul suflu de noutate pe care Festivalul îl aduce, și-l va amplifica în continuare.

Radu Constantinescu

București, iulie 1979. Solemnitatea înmînării președintelui Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu a unor înalte distincții ale Institutului de relații internaționale din Roma

Nicolae Ceaușescu, strălucit promotor al idealurilor de pace și progres ale omenirii

MANIFESTÎNDU-SE ca un factor activ pe arena mondială, România socialistă înfăptuiește o politică externă de pace, desfășoară o activitate permanentă pentru micșorarea încordării internaționale, pentru dezvoltarea colaborării între popoare și consolidarea păcii în lume. Această orientare programatică, definită sobru și clar de Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de al IX-lea Congres al partidului, a cunoscut, pe parcursul deceniului și jumătate care a trecut de la acest eveniment cu rezonanțe istorice în amplul proces al devenirii noastre comuniste, o confirmare strălucită, deplină.

Raportat la istoria de două ori milenară a poporului român pe aceste meleaguri, cincisprezece ani reprezintă o perioadă scurtă. Dar, cit de spectaculoase, cit de remarcabile sînt împlinirile noastre materiale și spirituale, care definesc cu justete și temeinicie această perioadă drept epoca cea mai fecundă din întreaga noastră istorie! Iată, în sprijinul acestei afirmații, un fragment din Rezoluția celui de al XII-lea Congres al partidului: „...Congresul evidențiază — în cadrul bilanțului general al transformărilor împlinite de poporul român sub conducerea partidului în procesul edificării noii orînduirii — însemnătatea excepțională a realizărilor dobîndite în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, cea mai bogată în împliniri din întreaga istorie a țării, și care este legată nemijlocit de activitatea neobosită, desfășurată cu profundă pasiune revoluționară și înaltă răspundere pentru destinele poporului de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român”.

Făcînd această constatare, Rezoluția se referă atît la realizările remarcabile obținute pe plan intern, cit și la cele din domeniul relațiilor internaționale, care au făcut din România o țară despre care se vorbește astăzi în întreaga lume cu stimă și adîncă admirație. De fapt, este vorba despre legătura organică, indisolubilă dintre politica internă și cea externă, vocația constructivă ca atribut comun al acestora, preocuparea constantă a partidului și statului nostru, a secretarului general al partidului, președintele republicii, pentru statornicirea climatului de pace și securitate la care aspiră întreaga omenire, climat necesar în mod vital desfășurării vastei opere de edificare și dezvoltare liberă și independentă a fiecărui popor, a tuturor națiunilor lumii.

SUB impulsul hotărîtor al gândirii social-politice și acțiunii revoluționare ale secretarului general al partidului, România socialistă s-a înscris în conștiința contemporaneității ca o prezență activă, dintre cele mai dinamice în rîndul for-

țelor înaintate, ca unul dintre factorii cei mai activi ai marelui front democratic, progresist și antiimperialist al popoarelor. Dacă astăzi România prezintă întregii lumi chipul demn al unei țări care se afirmă ca luptătoare neobosită pentru triumful cauzei mărețe a socialismului și păcii, dacă numele ei, este unanim stimat și admirat pe întreaga noastră planetă, acesta este un rezultat nemijlocit al activității vaste, inepuizabile a tovarășului Nicolae Ceaușescu, arhitectul și promotorul întregii politici interne și externe a țării, personalitate remarcabilă a vremurilor noastre. Înzestrată cu virtuți fecunde, permanente — viziunea științifică, realitățile asupra problemelor, principialitate și caracter constructiv, umanism profund creator — această activitate prodigioasă pentru împlinirea aspirațiilor celor mai scumpe ale poporului nostru, a năzuințelor fundamentale ale tuturor popoarelor, se bucură pretutindeni în lume de o înaltă prețuire și considerație, care se răsfrîng — și acesta este sensul major, rațiunea de a fi a tuturor acțiunilor tovarășului Nicolae Ceaușescu — asupra prestigiului în lume al întregii țări.

Imaginea activității internaționale a României, caracterizată printr-o amplă deschidere, prin dinamism, clarviziune și spirit de inițiativă imprimată de secretarul general al partidului, ilustrează preocuparea ei constantă față de toate problemele majore ale zilelor noastre, probleme dintre care unele depășesc sfera de preocupări ale generației actuale. La toate aceste probleme la care se caută răspunsuri, soluții viabile — și este suficient să ne gîndim la menținerea și consolidarea păcii, la oprirea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării, în primul rînd a celei nucleare, ca atribut fundamental al păcii, realizarea unui climat de securitate și încredere între popoarele continentului european și ale lumii, lichidarea fenomenului grav al subdezvoltării, instaurarea unei noi ordini economice internaționale — România, prin glasul reprezentantului său cel mai autorizat, a dat soluții care s-au bucurat de unanimă apreciere în întreaga lume. Viața, cursul însuși al evenimentelor au confirmat pe deplin justetea punctelor de vedere românești, care reprezintă rezultatul unor analize profunde, lucide, multilaterale și responsabile, izvorite din dorința sinceră de a contribui efectiv la instaurarea pe planeta noastră a unui climat de pace, bună înțelegere și colaborare.

LA întregirea chipului României în lume o contribuție remarcabilă și-au adus-o și volumele de opere reprezentative ale tovarășului Nicolae Ceaușescu apărute peste hotarele țării. Anul celui de a 15-a aniversării de la alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea gloriosului nostru partid ne-a adus satis-

facția apariției în străinătate a noi lucrări selective din opera secretarului general al partidului sau consacrate puternicei sale personalități. În felul acesta, numărul volumelor apărute peste hotarele țării a ajuns la o cifră cu totul remarcabilă: 88, iar al țărilor în care acestea au văzut lumina tiparului, la 28.

În acest moment de bilanț enumerăm aceste țări, pentru ca lectorii noștri să poată desluși atît vastul spațiu geografic de răspîndire a ceea ce am putea numi pe bună dreptate „Biblioteca Nicolae Ceaușescu editată peste hotare”, cit și paleta diversă a țărilor, în care ideile secretarului general al partidului au găsit teren fertil, bucurîndu-se de o largă audiență: Anglia, Argentina, Austria, Belgia, Brazilia, R.P. Chineză, R.A. Egipt, Elveția, Finlanda, Franța, R.D. Germană, R.F. Germania, Grecia, India, Israel, Italia, R.S.F. Iugoslavia, Japonia, Kuwait, Liban, Mexic, Olanda, Pakistan, Peru, R.P. Polonă, Portugalia, Suedia și Turcia.

Toate aceste volume sînt, pentru a-l cita pe El Sayed Forag Fuad, cunoscut publicist și scriitor egiptean, autorul volumului **Nicolae Ceaușescu — Eroul României**, „cărți despre o viață exemplară, strălucitoare, despre o personalitate de prestigiu mondial, despre un bărbat care ocupă poziția cea mai înaltă în patria sa, despre un conducător politic care se bucură de prețuire și respect din partea tuturor statelor și popoarelor lumii. Ele sînt, în același timp, și cărți despre un popor vechi și încercat, despre un popor care a gustat dulcele și amarul zilelor, despre un popor harnic și brav, care, prin angajarea sa fermă într-o operă constructivă, a reușit să lege prezentul avîntat de trecutul său glorios, să înfăptuiască prin luptă ceea ce îi cer onoarea și demnitatea sa națională, locul și rolul său special în lumea de azi”.

Publicarea acestor antologii în edituri de mare prestigiu, sub pana unor renumiți oameni politici, scriitori sau ziariști, demonstrează încă o dată cum o țară cum este România, în frunte cu președintele său, una dintre cele mai strălucite personalități ale lumii contemporane, și-a creat, pas cu pas, un binemeritat renume internațional. Aceste volume au văzut lumina tiparului ca urmare a unui interes aparte față de România, față de conducătorul încercat al destinului sale. Apariția lor a fost, o putem spune foarte bine, o necesitate obiectivă.

CREATIVITATEA și originalitatea gândirii politice a președintelui Nicolae Ceaușescu, izvorită din cunoașterea nemijlocită a realității, din dragostea neamărginită pentru poporul căruia îi aparține, au jucat un rol determinant în obținerea de către România a unor

rezultate strălucite în dezvoltarea sa pe multiple planuri” — scrie profesorul universitar Ram Maresh Trivedi, șeful Departamentului de științe politice de la Universitatea Ranchi din New Delhi. Explicînd motivele care l-au condus la alcătuirea volumului cu titlul semnificativ **Nicolae Ceaușescu — O viață de un dinamism fără seamăn, dedicată cauzei slujirii poporului român, păcii și colaborării internaționale**, apărut în India, el continuă: „Făcînd parte dintre cei care studiază și fac cercetări în domeniul politicii internaționale, personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu m-a atras ca un magnet, ceea ce m-a determinat să devin tot mai interesat, pe măsura trecerii timpului, de cunoașterea ideilor și programelor sale... Personalitate prominentă a vieții politice contemporane, înflăcărat apărător și promotor al dreptului fiecărui popor de a-și hotări singur destinele, al independenței și suveranității popoarelor, al luptei împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru realizarea păcii și securității în lume, președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de un deosebit prestigiu și considerație în rîndul opiniei publice mondiale, al tuturor popoarelor iubitoare de pace”.

Ilustrînd înalta stimă a poporului japonez față de personalitatea ilustră a conducătorului destinului României socialiste, cunoscutul om politic nipon, Kenzo Ono, fost președinte al Camerei Superioare a Dietei japoneze, în prezent membru al acesteia, scria în prefața volumului **Nicolae Ceaușescu — Drumul spre pacea lumii**, care a văzut lumina tiparului în capitala țării de la Soare-Răsare: „...știri despre progresul economic remarcabil al României au ajuns și în Japonia, țară aflată la mare distanță de România, mai ales după ce domnul Nicolae Ceaușescu, personalitate politică căreia îi port un înalt respect, a fost ales, în anul 1965, în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român. L-am respectat întotdeauna pe președintele Ceaușescu ca pe un promotor al democrației socialiste și ca pe unul dintre cei mai mari conducători din țările Europei răsăritene. Există numeroase aspecte în politica sa practică ce trebuie cunoscute și studiate cu multă atenție de oamenii politici japonezi...”

Pe linia acelorși aprecieri elogioase, de aleasă stimă și prețuire pe care cetățenii Marii Britanii le nutresc față de politica internă și externă a României, față de luările de poziție curajo-

Octombrie 1970. La tribuna sesiunii jubiliare a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite

se ale șefului statului român se înscriu și aprecierile lui Stan Newens, membru al Camerei Comunelor, care scrie în prefața volumului **Nicolae Ceaușescu — Efortul de a crea o Românie modernă**, publicat la Londra: „Ideile președintelui Ceaușescu sînt de un interes aparte, întrucît ele reprezintă o bază intelectuală pentru adoptarea unei politici independente. De la apariția primului volum — este vorba despre lucrarea **Nicolae Ceaușescu — Omul, ideile sale, înfăptuirile pe calea socialismului**, apărut la Londra în anul 1972 — pe scena politică mondială au avut loc evenimente importante față de care România a luat poziție... Conducătorul României a continuat să acționeze în favoarea păcii, a destinderii, pentru realizarea unui acord internațional asupra reducerii tensiunii și pentru limitarea cursei înarmărilor. Din punctul său de vedere, fundamentală este aprecierea că nici un stat nu are dreptul de a se amesteca în treburile interne ale altui stat”.

În volumul **Nicolae Ceaușescu — Scrieri alese**, unul din cele cincisprezece volume, dedicate neobositei activități a președintelui României, apărute în Italia de-a lungul anilor, autorul prefeței subliniază: „Lectura scrierilor și cuvîntărilor lui Nicolae Ceaușescu oferă un tablou general al politicii interne a României, permanent dinamică și activă, atît în relațiile cu țările socialiste, cu țările lumii a treia, cît și cu țările capitaliste dezvoltate. Lectura volumului permite, de asemenea, să se aprecieze pe deplin marea capacitate a președintelui Nicolae Ceaușescu de a sesiza cu perspicacitate și în mod aprofundat elementele noi ale diferitelor situații, de a le analiza într-o justă perspectivă teoretică și practică. Activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se impune ca o lecție de realism politic, legată permanent, în mod dialectic, de o interpretare origi-

nală, dar riguroasă a principiilor socialismului științific.”

Într-unul din ultimele volume apărute, al 87-lea în ordine cronologică, este vorba despre antologia **Nicolae Ceaușescu — Procese și tendințe fundamentale ale dezvoltării mondiale contemporane**, editat în Pakistan, Vikarun Nisa Noon, ministru de stat în guvernul pakistanez, subliniază importanța contribuției pe care gândirea social-politică și activitatea practică a conducătorului partidului și statului nostru o aduce la elucidarea marilor probleme ale contemporaneității. „Aportul președintelui României, în epoca actuală, la descifrarea semnificației marilor mișcări și mutații ale lumii contemporane, este inestimabil, scrie el bazîndu-se pe o analiză obiectivă, științifică, președintele Nicolae Ceaușescu descrie adevărata imagine a timpurilor noastre. Domnia sa oferă răspunsuri marilor întrebări și probleme care confruntă omenirea și se pronunță ferm în favoarea necesității de a transforma lumea actuală într-una nouă, pe baze revoluționare. Gîndirea domniei sale exprimă cu claritate preocuparea și optimismul cu privire la capacitatea forțelor progresiste, antiimperialiste, a popoarelor de a opri cursul periculos al evenimentelor.” În continuare, el arată că prestigiul de care se bucură președintele român „ca gînditor dotat cu o mare putere de analiză și clarviziune, perspicacitatea tezelor pe care le formulează, puterea de creație profund originală, opusă îngustimii dogmatice în gîndire și prejudecăți, au contribuit la afirmarea sa ca o personalitate predominantă a vieții internaționale. Mulțumită conducerii partidului și statului său, România socialistă constituie astăzi o forță internațională activă și constructivă, care sprijină marea luptă pentru construirea unei lumi a dreptății și colaborării libere a tuturor popoarelor”.

ALĂTURI de celelalte, din multe care și-ar fi putut găsi oglindirea în aceste pagini, citatul acesta ilustrează, cu putere de generalizare, că prestigiul de care se bucură în lume România și tovarășul Nicolae Ceaușescu este consecința firească și logică, recunoașterea unanimă, de către toți oamenii cinstiți, prieteni ai adevărului, a unor merite cu totul excepționale pe care înfiul bărbat al României și le-a cîștigat, gîndind și acționînd temerar și neobosit, pe arena internațională.

Îată, dealtfel, același gînd exprimat de autorul prefeței volumului **Ceaușescu**, apărut în Portugalia, generalul Carlos Fabiao: „Un conducător legitim se naște spontan, fără artificialități, din mijlocul societății a căreia el îi aparține, grație capacității de a asimila, de a interpreta și de a traduce în termeni exacti aspirațiile și năzuințele întregii acestei societăți. ...Popoarele au capacitatea de a da naștere conducătorilor lor legitimi, autentici, care le reprezintă, care le exprimă cu veridicitate gîndurile și aspirațiile.

Poporul român l-a creat pe Ceaușescu și tocmai de aceea Ceaușescu reprezintă astăzi România însăși...

Ceaușescu s-a ivit din mijlocul acestei societăți în plină transformare ca un conducător legitim, pe care l-a zămislit poporul, care a îngemănat în el un plan ambițios al întregii națiuni. Plămădit și călit într-o lungă și persistentă luptă desfășurată în mijlocul maselor populare din țara sa, el s-a făcut interpretul sentimentelor celor mai scumpe ale poporului care l-a creat. El a urmărit și urmărește printr-o politică internă și externă bine conjugată, inteligentă și abilă să concretizeze aceste sentimente. Puternica dorință de independență națională, profundul patriotism care caracterizează poporul român, au în persoana președintelui Ceaușescu un apărător dîrz. Nicolae Ceaușescu este România personificată, el este în același timp o figură

profund umană, bogată în valori morale universale și, ca atare, demn a fi stimat și admirat la dimensiunile sale reale de către toți oamenii de bună credință, indiferent de convingerile lor politice sau de ideologia pe care o profesază”.

Omul politic egiptean, Zayed Zaki, făcea, cu ocazia lansării la Cairo a volumului **Nicolae Ceaușescu — Eroul României**, următoarea afirmație: „Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă în modul cel mai strălucit spiritul lumii noastre contemporane. Președintele român este un eminent gînditor, un admirator și creator al frumosului și binelui, un excepțional om de stat, un promotor neobosit al politicii dialogului și destinderii largi către întreaga lume. Domnia sa este un excepțional partizan al cooperării internaționale ca singur mijloc prin care poate fi realizată pacea în lume. Filosofia președintelui Nicolae Ceaușescu, pe care o prezintă cu sinceritate și curaj, este apreciată în întreaga lume.

Nici un ziarist sau istoric contemporan nu poate ignora rolul important jucat de președintele Ceaușescu atît pentru dezvoltarea relațiilor din cadrul țărilor sistemului socialist, cît și în Europa, Orientul Mijlociu și din întreaga lume”.

AUTORII volumelor amintite aici, cît și autorii altor volume, sînt unanimi în a aprecia un element cu totul excepțional, magistral sintetizat de cunoscutul scriitor și om politic mexican, Carlos de Molo, în prefața volumului **Nicolae Ceaușescu — 60 de ani de viață și luptă**, apărut la Ciudad de Mexico:

„Ceaușescu slujește lumea și nu cere nimic în schimb, și nici nu așteaptă recompense, decît în sensul ideii geniale românești a prieteniei, păcii și dezarmării.

În aceasta constă marea sa!”.

Nicolae Nicoară

Antologia păcii

„Culegere de texte din epoci foarte diferite și provenind din toate regiunile lumii, care pun în evidență, dincolo de particularitățile istorice și culturale, continuitatea și comunitatea aspirațiilor umanității și, în același timp, constituie un îndemn la reflecție pentru marile public și în special pentru cei care reprezintă viitorul nostru, adică tinerii din lumea întreagă”. Astfel caracteriza directorul general al UNESCO, Amadou Mahtar M'bow, recent apăruta antologie **Pace pe pământ**. Aceasta este alcătuită din trei părți,

Festival de „science-fiction”

Desfășurat recent la Metz, în Franța, Festivalul anual multi-media de „science-fiction” a inclus în programul său filmele **Quintet** de Robert Altman, **Ceasul morții** de Bernard Tavernier, precum și **Incubus**, realizat în 1966 de Leslie Stevens, ca primul și până acum unicul film vorbit în „esperanto” (copia prezentată era subtitrată în franceză). Dar Festivalul a mai constat și într-o serie de expoziții și producții teatrale, precum și de jocuri de tip „flyper”. Dezbateri referitoare la literatura științifico-fantastică din Franța și Statele Unite n-a fost concludentă, scriitorii americani declarând că nu sînt familiarizați cu scrierile franceze. Seminarul referitor la filmele de science-fiction s-a axat îndeosebi pe bugetele exorbitante, nejustificate, ale producțiilor hollywoodiene. Bernard Tavernier a susținut că asemenea fil-

Colecția Kandinsky

Muzeul național de artă modernă din Paris va fi unul din cele mai bogate din lume în opere de Kandinsky, în urma donației făcute de văduva artistului. O expoziție Kandinsky va constitui, anul viitor, prilejul publicării unui catalog al operei artistului conservată în colecțiile

foarte cuprinzătoare: **Pacea și războiul de-a lungul secolelor. Fundamentele păcii și A construi pacea**. Printre autori: Hesiod, Euripide, Lao Tse, Platon, Virgiliu, Aristotel, Neruda, Giono, Aldous Huxley, Senghor. Printre textele inedite: Tratatul de pace încheiat în anul 1278 i.e.n. între Ramses II și Hattusilis, regale Hititilor. Etichetele regelui Asoka al Indiei, o inscripție de pe o stelă din Sukhothai, în Tailanda. Sînt incluse și opere ale unor poezii moderni, precum și numeroase reflecții ale oamenilor de stat contemporani.

me se bucură de atenția presei tocmai din cauza costurilor lor fabuloase: „un film complet lipsit de valoare ca **Star Trek** — a spus regizorul — a făcut să se vorbească despre el din cauza costului efectelor speciale: 14 milioane de dolari. Dar nu s-a spus o vorbă despre calitatea filmului sau a scenariului”. Tavernier a adăugat că există puține scenarii bune, „deoarece regizorii și producătorii de la Hollywood nu știu cum stau lucrurile în literatura americană de science-fiction”. Scriitorii prezenți la ediția din acest an a Festivalului au fost englezul John Brunner, americanii Robert Silverberg, Shockey, Haalan Ellison și John Varley, laureatul prestigiosului premiu francez „Apollo”, atribuit celui mai bun scriitor străin de science-fiction al anului pentru o lucrare apărută în traducere franceză.

naționale franceze. În 1984, încoronînd expozițiile pe care le pregătise National Gallery din Washington în 1981 și Guggenheim Museum în 1982, Centrul Beaubourg va prezenta o amplă retrospectivă cuprinzînd 150 de picturi, o sută de acuarele și 150 de desene de Kandinsky.

Am citit despre...

O bătălie dinainte pierdută

PREZENTÎND anul trecut, aici, ultimele două-trei romane ale lui Jean Freustié (critic literar la „Nouvel Observateur”), anunțăm și apariția unei noi cărți a acestui autor, **Moștenirea vintului**. Am citit-o abia acum. Nu mai este un roman, sau, pentru a prelua calificativul dat de Truman Capote celor mai recente scrieri proprii, este un „roman neofictiv”, adică o operă literară prin stil și construcție, dar narind fapte absolute și fără nici o excepție sau deghizare autentică.

Jean Freustié descrie cărțile sale anterioare ca pe „o serie de autobiografii mai mult sau mai puțin transfigurată”. De data aceasta, spune el, „mă străduiesc să rezum aici acele elemente ale lor care se datorează foarte evidente influențe a tatălui meu, încercînd să mă mențin în limitele unui adevăr simplificat, intrucît nu pot să-mi povestesc amănunțit toată viața”.

Un fiu de 62 de ani, care și-a luat, în literatură, pseudonimul de Jean Freustié, analizează relația cu tatăl său de 93 de ani. De la Freud începe, demersul a devenit banal. Neobișnuită este senectutea împărțită deja de tată și fiu, în condițiile căreia diferența de vîrstă de 31 de ani tinde să-și piardă însemnătatea. Sobrietatea și seriozitatea analizei sînt și ele ieșite din comun. Fiul este în stare să-și dea seama că tiranicul, egoistul său tată, care și-a transformat soția într-o sclavă, înjosind-o prin escapade instituționalizate, și care l-a împins pe el în colțul inconfortabil al clasicii, în asemenea împrejurări, complex de culpabilitate, nu l-a fost doar persecutor și stavilă în maturizare, ci și un permanent model răsturnat, propria imagine văzută în oglindă, unde stînga devine dreapta și viceversa.

Am citit, în această serie universală a confesiunilor direct sau oblice psihanalitice, destăinuirii abjecte: există autori care, senin, cu conștiința împăcată, invocă

Vecinii cei de toate zilele

● Săptămînalul vest-german „Die Zeit” s-a adresat cititorilor scriitori cunoscuți, cerîndu-le să scrie o povestire despre oameni pe care-i știu din

viața de toate zilele. O autoare — Gabriele Wohmann — a scris despre sora ei. Un scriitor care trăiește în Statele Unite — Uwe Johnson — a scris despre prezența expresiei **thank you** (mulțumesc), despre diversele ei gradări și despre rolul pe care-l joacă în existența cotidiană. Fiecare dintre povestiri este ilustrată cu un desen semnat de o celebritate în materie. În imagine, o contribuție a lui Saul Steinberg.

Leon Kruczkowski

● Printre cei mai remarcabili scriitori polonezi contemporani s-a numărat și Leon Kruczkowski (1900—1962), pe care presa poloneză îl omagiază anul acesta, cînd se împlinesc 80 de ani de la nașterea sa. În comentariile apărute se evidențiază caracterul social al prozei și dramaturgiei lui Kruczkowski, făcîndu-se referiri la **Kordian** și **Ţărâpan**, **Pene de pînă** și **Capcana** sau la piesele cu tematică antifascistă — **Revansa** și **Nemții**.

Tadeusz Kantor la Florența

● **Wielopole-Wielopole** — ultimul spectacol realizat de Tadeusz Kantor cu teatrul polonez **Crioc 2** — a fost prezentat la Florența în premieră mondială. Wielopole este numele localității în care s-a născut artistul, spectacolul

traumele copilăriei pentru a-și justifica nici mai mult nici mai puțin decît propensiunea și capacitatea de a fi rău, de a face cu bună știință, rău altora. Simplificînd, poate că aceasta este linia de demarcație între oameni și neoameni: unii își trăiesc frustrările consumîndu-se, chinîndu-se, alții — provocînd intenționat suferință, torturînd, stricînd, pe cît le stă în putință, viața altora. Sînt ambițioși care „trec peste cadavre” (în cazurile limită chiar la propriu) pentru a-și astîmpăra bolnava, găunoasă, nevoie de afirmare. Jean Freustié face parte din categoria celor care cred că nefericirea le este hărăzită lor, nu altora. Dinamica răzvrătirii și a opoziției generațiilor are o simplitate aproape mecanică. Bunicul, respectat om de afaceri, se dăda bucuros, fără complexe, libațiunilor banice, tătăl, negustor de vinuri, n-a bătut de cînd se știe, decît apă, considerîndu-se cu cinism un „vizitator de otrăvuri” de care el și ai lui nu trebuie să se atingă, fiul va ajunge, de foarte tîrziu, alcoolice și va oscila toată viața între perioade de abuz și care mai mult sau mai puțin serioase de dezintoxicare. Cartea se încheie la cinci ani de la victoria finală asupra băuturii, autorul avînd la activ și o mult mai dificilă zmulgere de sub dependența morfinică.

Școlarul codăș, eminentul student la medicină, medicul de provincie, lectorul de editură, criticul literar și romancierul de mai tîrziu au trăit fiecare clipă a existenței lor ca pe o reacție — retracția sau revanșardă — la imuabila autoritate și concurența paternă. Un adolescent care își vede tatăl cucerind fete ce lui i se refuzaseră, un tînr luminat tutelat de un părinte ferm ancorat la extrema dreaptă, un fiu indignat de vexațiunile suferite de mama lui, va fi un veșnic răzvrătit în genunchi. Cum însă tatăl se va încapățina să supra-viețuiască propriilor sale vicii și năravuri, să rămîna în preajma fiului său pînă în punctul în care va da impresia că încearcă să-l învingă și în cursa împotriva morții, revolta, concurența, lupta împotriva celui care i-a determinat, indirect, fiecare pas, își vor pierde interesul.

Născut în 1914, Jean Freustié a publicat această carte în 1979, cînd avea 65 de ani. E de presupus și de sperat că a așteptat ca tatăl său să n-o mai poată citi.

Decada George Eliot

● La Londra, în perioada 19—29 iulie a.c., va avea loc decada George Eliot, prilejuită de centenarul romancierii engleze. Tema decadei este **George Eliot și meliorismul**. Reunind numeroși cercetători și filosofi din mai multe țări, manifestarea încearcă să pună mai bine în lumină relația scriitoarei cu filosofia.

Un mare scriitor chinez și epoca sa

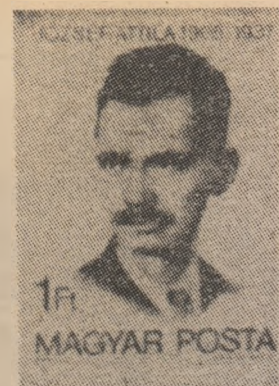
● La Beijing a apărut primul volum din romanul istoric **Cao Xueqin**, datorat scriitorului Duanmu Hongliang. Cao Xueqin a fost un mare scriitor realist din secolul XVII. Canodopera sa, **Visul din pavilionul roșu**, este considerată drept un monument al literaturii universale. În primul volum al cărții despre Cao Xueqin și epoca acestuia, Duanmu Hongliang evocă anii copilăriei celui care, devenit mai tîrziu un curtean de vază și un mare scriitor, avea să sfîrșească în mizerie. Cartea trasează o amplă panoramă a vieții sociale, de eritînt existența diverselor grupuri, de la marii dregători la curtea dinastiei Qing și pînă la cei mai umili membri ai societății chineze din acea vreme.

Malot — 150

● S-au împlinit recent 150 de ani de la nașterea scriitorului francez Henri-Hector Malot (1830—1907), autor a peste 70 de romane, printre cele mai cunoscute aflîndu-se **Romain Kalbris** (1869), **Sans Famille** (1878, tradus în limba română sub titlul **Singur pe lume**) și **En famille** (1893, distins cu Premiul Academiei Franceze). În comentariile presei franceze se subliniază caracterul realist al operei lui Malot, moralismul discret al romanelor sale și aprecierile de care se bucură și astăzi eroii săi în rîndurile copiilor.

prilejuindu-i o întoarcere în universul copilăriei, cu personaje, situații și evenimente legate de ritualuri cotidiene. Cu această nouă creație, Tadeusz Kantor va fi prezent și la festivalul de la Edinburgh.

Felicia Antip

Bicentenar Nodier

● Împlinirea a 200 de ani de la nașterea lui Charles-François Nodier (1780—1844) a prilejuit recitarea unor dintre lucrările sale, printre care **Tribly** ou **Le lulin d'Argail** și **La Fe aux miettes**. În studiile și comentariile publicate cu acest prilej se fac aprecieri și cu privire la versurile și eseurile lui, Nodier fiind considerat de unii comentatori ca un precursor al lui Nerval și Lautréamont.

Timbru comemorativ

● Posta din Ungaria a emis acest timbru special cu prilejul comemorării a 75 de ani de la nașterea marelui poet József Attila.

Keyserling

● În această lună au loc la Darmstadt (R.F.G.) manifestările legate de sărbătorirea centenarului nașterii lui Hermann Keyserling (1850—1930), filosof al istoriei și al culturii. Dintre lucrările sale cu notă neoromantică, în proximitatea „filosofiei vieții” amintim: **Relațiile interne dintre problemele Orientului și Occidentului**, 1913, **Jurnalul călătoriei unui filosof**, 1919, **Filosofia artei**, 1920, **Renașterea**, 1927, **Spectral Europa**, 1928.

1 500 de idei noi...

● ...pentru a simplifica viața cotidiană oferă Paulc Vani în al său **Petit Dictionnaire des trucs**, apărut în editura Albin Michel... Redactor la radio Monte-Carlo, bucurîndu-se de o largă audiență cu emisiunea ei coti-

liană în care abordează micile probleme practice de zi cu zi, autoarea este o pasionată a „găschitelor” pe care le culege de pretutîndeni și pe care le transmite tuturor pentru ușurarea existenței. Practic, simplu, amuzant, acest mic dicționar — asigură cei ce l-au cîntărit — va deveni un prieten indispensabil al oricărei familii.

Rimbaud, Lautréamont, Corbière, Cros

● La editura Robert Laffont cu prefața, notele și reperele cronologice semnate de Hubert Juin, au apărut într-un singur volum onrele poetice ale lui Rimbaud, Lautréamont, Corbière, Cros, o reuniune a celor patru care ar putea părea arbitrară. Fiecare însă, în registrul său e, la sfîrșitul romantismului, un inventator, precizează prefațatorul.

Un poet danez

● În colecția **Autour du monde** a editurii Seghers, Regis Boyer prezintă și traduce sub titlul **Poèmes** pe poetul Klaus Rifbjerg (n. 1931 la Copenhaga), apreciat drept unul dintre cei mai importanți poezii danezi contemporani.

Madame Butterfly după 80 de ani

● În 1898, John L. Long (1861—1927), scriitor american, publica o povestire: **Madame Butterfly**. Peste doi ani, în 1900, avea loc premiera tragediei **Madame Butterfly**, scrisă de David Belasco (1859—1931) împreună cu John L. Long. Fauna acestei creații va spori însă două patru ani datorită lui Puccini. Aceasta a compus opera, pe baza unui libret al lui G. Giacosa și L. Illica, iar premiera a avut loc la 17 februarie 1904 la Scala din Milano. De atunci, cum sublinia un muzicolog, „Domna Butterfly a devenit nu numai celebră, dar a cucerit lumea”.

În urmă cu 50 de ani...

● După cum observa un comentator american, astăzi în S.U.A. la un număr mare de cărți apărute, numărul scriitorilor este — firește — și el foarte mare și succesul lor este variabil. În urmă cu 50 de ani lumea literară era însă dominată de un număr de „zei”, astăzi dispăruți. Printre aceștia, îi amintea pe unii din cei care erau cap de afiș în 1930: Robert Frost cu **Collected Poems**; Ezra Pound cu **Ciornă pentru XXX Cantos**; John Dos Passos cu **Paralela 42**; William Faulkner cu romanul **Pe cînd agonizam**; și Edna Ferber cu **Cimarron**, frumoasa poveste a pionieratului în Oklahoma.

Nguyen Trai omagiat de „Europe”

● Clasicul literaturii vietnameze, poetul Nguyen Trai (1380—1442), aflat pe lista comemorărilor UNESCO din acest an, cînd se împlinesc șase secole de la nașterea sa, este omagiat în numărul pe luna mai/1980 al mensuralului literar „Europe”. Dintre studiile inserate aici amintim: **Umanismul lui Nguyen Trai** de Fong Hien, **Poezia și proza lui Nguyen Trai** de Vu Khieu. Apar, de asemenea, poeme în traducere, precum și cronologie vieții și operei poetului întocmită de Hoang Xuen Han.

Festival la Zaragoza

● Sub patronajul municipalității, orasul Zaragoza a găzduit pentru prima dată un Festival internațional al teatrului. Festivalul a fost deschis cu spectacolul „Cercul imperial” în interpretarea colectivului Centrului dramatic La Courneuve din Paris.

Printre autorii prezenți la festival s-a aflat și dramaturgul elvețian Friedrich Dürrenmatt. Piesa sa **Euril national** a fost prezentată de grupul teatral Rajatabla din Venezia.

„Kojak la Budapesta”

● Printre recentele realizări ale cinematografului ungare care se bucură de un larg succes la public se numără și lung-metrajul realizat de Sándor Szalkaj — **Kojak la Budapesta**. Celebru locotenent al poliției new-yorkeze, sosit la Budapesta, invitat de onoare al unui congres internațional al scriitorilor de romane polițiste, reușește să creeze, în interpretarea actorului László Inke, momente palpitante dar și de mare haz.

Autobiografie

● Cele peste 6000 de scrisori scrise de F. Scott Fitzgerald de-a lungul vieții sale au fost publicate pentru întâia oară într-un volum de 640 de pagini, intitulat **Corespondența lui F. Scott Fitzgerald**, editat de Matthew J. Bruccoli și Margaret M. Duggan și apărut în editura Random House din S.U.A. Scrisorile nu conțin literatură, ci interpretări și opțiuni literare referitoare la autori ca Mark Twain sau Robert Frost, confesiuni despre intențiile care au stat la baza unor opere proprii, ca de pildă **Marele Gatsby**, opinii despre esența și rostul literaturii, precum și alte informații valoroase pentru configurarea unui portret viu, multilateral al marelui scriitor american.

Milovan Vidaković

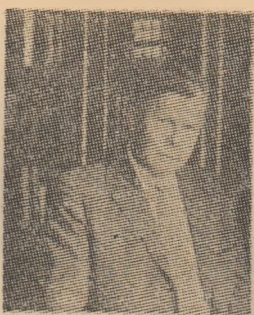
● În R.S.F. Iugoslavia se sărbătorește în această vară bicentenarul nașterii romancierului sârb Milovan Vidaković (1780—1841), întemeietor al romanului iugoslav prin **Tinărul singuratic**, 1810. Milovan Vidaković s-a făcut cunoscut și dincolo de granițele țării sale, datorită cărții **Autobiografie**, apărută postum, în care autorul își povestește copilăria și adolescența.

Imagini terestre

● O carte voluminoasă (482 pag.) cuprinzând hărți și alte reprezentări ale globului terestru, realizate de-a lungul veacurilor, a fost publicată la Paris, cu prilejul deschiderii, la Centrul Beaubourg, a unei expoziții intitulate, ca și volumul, **Hărți și figuri ale Pământului (Cartes et figures de la Terre)**. Sunt reproduse, printre altele: tabla lui Peutinger, redare medievală a unei hărți din secolul al V-lea, care, întocmai hărților turistice din zilele noastre, dădea informații practice, marcând prin simboluri locurile de popas, intrările în cetăți rezervate personalităților de vază etc.; itinerarul maritim Tokio-Kyoto, pictat în secolul al XVIII-lea, cu acuarele, pe un sul de mătase lung de 19 metri; opere ale unor cartografi-peisagiști; desene și fotografii reprezentând celebrele globuri terestre ale lui Coronelli, realizate la sfârșitul secolului al XVII-lea, expuse scurtă vreme și apoi închise în depozitul Muzeului Luvru, de unde n-au mai fost scoase decât acum, pentru expoziția de la Beaubourg. Dar sunt prezente în somptuosul volum și hărțile făcute cu ajutorul mașinilor electronice și al sateliților de observație, revelând multe aspecte neștiute și nebănuite ale Pământului nostru.

Wilhelm Busch

● Societatea Wilhelm Busch din Hanovra a sărbătorit recent jumătate de secol de existență. Cu această ocazie, la muzeul Busch din localitate a fost prezentat volumul **Pictorul Wilhelm Busch**, precum și o ediție facsimil a cărții lui Busch, **Balduin Bählamm oder der verhinderte Dichter**. Pentru centenarul nașterii lui Busch, în 1982, sint programate trei expoziții: Creația lui Busch ca pictor — ilustrată cu 160 de lucrări care vor fi expuse la Galeria regională a landului Saxonia de jos; Wilhelm Busch, desenator după natură — este titlul celei de-a doua expoziții care se va deschide la Muzeul Busch din Hanovra, o a treia urmînd să prezinte partea cea mai cunoscută a creației sale artistice: povestirile ilustrate.

Omagiu

● Recent presa sovietică a dedicat articole și studii poetului Aleksandr Trifonovici Tvardovski, de la a cărui naștere s-au împlinit 70 de ani (1910—1971). Cu același prilej au fost reeditate o parte din cele mai reprezentative scrieri ale lui Tvardovski printre care poemul **Vasili Tiorkin**.

„Viețile unor poeți moderni”

● William H. Pritchard, profesor de engleză din Amherst, a hotărît să facă pentru Thomas Hardy, William Butler Yeats, Edwin Arlington Robinson, Robert Frost, Ezra Pound, T. S. Elliot, Wallace Stevens, Hart Crane și William Carlos Williams, ceea ce în alte timpuri a făcut Samuel Johnson pentru Jonathan Swift, Alexander Pope și alți citiva scriitori contemporani cu el. Poeții ale căror vieți le retrasează Pritchard apar ca într-un caleidoscop, în succesiune, juxtapunere, combinare de lumini și culori, totul dînd o extraordinară senzație de trăire autentică. Aceasta se explică prin faptul că pe cei mai mulți dintre eroii săi autorul i-a cunoscut personal. Biografia multiplă pe care a scris-o este în mare măsură reportaj, memorialistică, interviu, conversație. În plus, Pritchard stăpînește de minune arta citatului. Textele folosite de el completează sensurile și trăsăturile relevate din datele biografice și din cele spuse de personajele cărții sale. Intitulată **Viețile unor poeți moderni**, (Lives of the Modern Poets, ed. Oxford).

Un centenar islandez

● La Reykjavik au loc manifestările legate de sărbătorirea centenarului nașterii poetului și dramaturgului islandez modern Johann Sigurjónsson (1880—1919). Johann Sigurjónsson si-a cistigat celebritatea europeană datorită pieselor sale de teatru **Vintul de pe coline**, 1911, **Berg Eyvind și soția**, 1915 etc. Versurile i-au apărut postum în volumul **Poezii scurte**, 1920, reeditate în 1940 sub titlul **Poeme**.

Viața și opera lui De Chirico

● De Chirico — viața și opera este titlul unui volum publicat recent de editura Prestel din München. Cartea încearcă o prezentare multilaterală a personalității marelui artist italian, cunoscut cu deosebire ca reprezentant al picturii „metafizice”. Volumul include, de asemenea, trei eseuri care se ocupă de evoluția artistică și diversele etape ale creației lui Giorgio de Chirico.

„Medici fără frontieră”

● Este titlul cărții lui Philippe Bernier, de profesie ziarist, care în 1971, sensibilizat de catastrofele naturale din Bangladesh

a creat organizația „Medici fără frontieră”. De atunci, 400 de medici și infirmiere răspund prompt la nevoile țărilor lumii a treia, oriunde se produc dezastre, unde epidemiile sau foametea fac ravagii. Despre unii dintre acești bărbați și femei anonimi, cărora le relevă identitatea, scrie Philippe Bernier în cartea sa, povestind prodigioasa lor aventură colectivă și multumindu-le pentru că „încearcă să repare ceea ce alți oameni au stricat”.

Ernest Bloch

● Presa și instituțiile lirice din Elveția, unde s-a născut în 1880 Ernest Bloch (m. 15.VII.1959, Portland, S.U.A.), compozitor, pedagog și dirijor, își omagiază compatriotul prin numeroase studii și spectacole. Este trecut în revistă viața artistului, succesele pe care le-a obținut în S.U.A., unde s-a stabilit în 1917; s-au programat emisiuni radiofonice, s-au imprimat discuri, iar pe scenele lirice sint interpretate lucrări ale compozitorului.

ATLAS

Pământ

Cu miinile murdare de pământ
Mi-ating obrazul singură și il mingii;
Țărina pe țărină lasă urmă
Gingașă ca in ziua cea dintii

Și simt cum o sămință din noroiul
Care mi se usucă pe obraz
Întinde rădăcini duioase-n carnea
Înfiorată de amiaz.

Nu m-aș mira să se deschid-o floare
Cu singele meu sevă-n ea curgînd
Precum o brană mult mai de departe
Ajunsă-n mine însămi din pământ.

Ana Blandiana

Expoziția de acuarelă din R.D. Germană

■ IN arta modernă acuarela tinde să devină pentru artist un mediu nu numai al cunoașterii de sine și al meditației, dar și al construcției de sine. În special arta germană din perioada 1905—1935 oferă spectacolul unor asemenea transferuri, dintre care unele sint reluate cu rezultate remarcabile de către o serie de artiști — mai ales tineri — din R.D.G.

În lucrările celor 21 pictori care expun în galeria „Căminul Artei”, se poate observa traseul evoluției. Expresionismul, socotit aproape tradițional în arta R.D.G.-ului, rămîne numai una din căile posibile, dar nu singura semnificativă. El se menține în special în portrete și alte redări ale figurii umane. Sighard Gille, în „Seminud”, și mai vîrstnicul Claus Weidensdorfer ale cărui portrete se situează pe filiera Kokoschka — Grosz — Beckmann, practică un expresionism în care diferența dintre intensitatea trăirii și suavitatea materiei picturale sună ca o contradicție stimulatorie.

Mai numeroși sint discipolii romanticii sau, mai precis spus, ai preromanticilor, fiindcă și Rainer Herold și Erika John, dar în mod deosebit Gregor Torsten Schade Adelsberg care lucrează în foarte activul mediu artistic din Karl Marx-Stadt, propun o serie de peisaje în viziunea amplă, deși vaporosă, lirică pe registre superioare, imbibată de fantastic, specifică aceluia punct de interferență între neoclasicism și presimțirea romantică, unic în evoluția artei europene, și căruia i-au aparținut Füssli, William Blake, și, cu ecouri retrospective, Turner. Modelele apar în evidență, deși tonalitățile afective ale „Amurgului cu cer de furtună”

(Adelsberg) sau ale peisajului sudic (E. John), se opresc la formele unui univers mai palpabil și mai accesibil decît lumea lui Blake ori a lui Turner. Un loc aparte, și totuși nu străin cu totul de resurecția visărilor și exaltările ghidate de o înaltă cultură clasică ale acestor două mari nume, îl oferă acuarela Irenei Bosch, tot din Karl Marx-Stadt. Ea renunță la peisaj ca motiv, îl folosește numai ca sugestie simbolică, în „Linii seismice” ori în „Arborele vieții”. O materie întunecată și consistentă, ascunzînd lumina ca pentru a o feri, ne transportă dincolo de acuarela propriu-zisă, îndeobște scutită de tensiunea interioară ridicată pe care o întîlnim în lucrările Irenei Bosch.

Alți doi artiști — Jujo Kirchner și Dagmar Rauff-Schinke — încearcă în tehnica acuarelei formule de pictură foarte modernă. Primul, cu ezitări între amintirea lui Klee și un constructivism violent colorat: al doilea, cu plonjări în plin informal liric, pe care-l stăpînește abil, prinzînd elanul formelor în niște invizibile chingi. Expoziția este tutelată de prezența autoritară a lui Otto Niemyer-Holstein, octogenarul a cărui operă înglobează cîteva din principalele etape ale acuarelei germane din sec. XX, și din care avem ocazia să vedem mai multe exemplare recente, pline de vitalitate cordială. Alternațiile stilistice ale acestei interesante expoziții nu sint însă suficiente de lizibile în sistemul de înrămare seacă și panotare monotonă, astfel că numai o analiză înceată și foarte atentă permite desprinderea adevăratelor sensuri ale lucrărilor.

Amelia Pavel

Trei poeme de Alexandre Amprimoz

■ Alexandre Amprimoz s-a născut la 14 august 1948 la Roma. Și-a făcut studiile la Aix-Marseille, Windsor, Toronto, Ottawa și Western Ontario, luîndu-și diploma în... matematică și științe. A luat apoi un doctorat în literatura franceză și pregătește un doctorat în filosofie. A fost profesor la Colegiile Universității din Ontario și Windsor. În prezent e profesor de limbi române la Universitatea din Manitoba. E deasemenea critic de artă pentru C.B.S., iar din 1974 editează revista „Poetry-Windsor-Poésie”, revistă bilingvă, el însuși fiind un scriitor bilingv. Dintre operele sale distinse cu mai multe premii cităm: **Chant Solitaire**. Spre acest logocentru, 10-11 poeme și **Selected Poems**. Interesat de fenomenul literar românesc, Alexandre Amprimoz pregătește traduceri din lirica noastră contemporană.

În chip de vis

Asemenea stelei
aș putea plonja
în vocea ta
pe care n-o cercetează
cuvintele rare,
mi-ar place să cunosc
de pe buzele tale (desenînd
atîtea umede silabe)
căldura cea mai profundă.

Singuratică, în grădini,
geloasele frunze
îți rup limba
cad în cuvintele tale,
îți citesc trupul.

De pe pielea ta netedă
vîntul îmi șterge desemele...

Școala norilor

Vocea ta a școlărit
la școala cîntecelor de leagăn
ale mamei tale.

Leșit din leagăn, capul ți l-au crezut
un clondir
în care cuvintele pot fi conservate.

Gurii tale îi plăceau mîrodeniile
pămîntului,
gustul laptelui pe care l-ai supt era
alb —
culoare ce va fi și a oaselor tale.

Miine
vei merge în vale, la riu
și-ți vei cheltui ziua
la școala norilor
unde invață oamenii ce
nu-mbătrînesc...

Marină

E o mea.
Sint eu.

Copil al unor milenii viitoare
eu voi fi în aerul și piinea voastră,
voi fi marea universală
a depărtatelor stele
atunci cînd eternitatea va să se stingă,
atunci cînd mișcările lumii vor
imbătrîni

și voi rămîne ceea ce sint:
un cîntec legănat al apelor mării...

În românește de GHEORGHE TOMOZEI și PETRONELA NEGOȘANU

O gândire cutezătoare, rodnică, profund patriotică

Helsinki, august 1975. La tribuna Conferinței pentru securitate și cooperare din Europa

PERSONALITATEA președintelui României este cotată pe toate meridianele lumii drept unul dintre factorii cei mai dinamici în promovarea unor relații noi între state. Concepția sa fundamentală de politică externă are la bază o profundă analiză a mutațiilor survenite la scară mondială, a forțelor și tendințelor care definesc în ultimă instanță evoluția istorică a umanității. Spirit de un inegalabil dinamism, revoluționar consecvent, prezența activă în marile bătălii de clasă ale României, arhitect al spectaculoasei sale deveniri economice și sociale. Înarmat cu o superioară înțelegere a modului în care se manifestă și se realizează marile energii naționale în momentele decisive din viața unui popor, președintele Nicolae Ceaușescu oferă pilda vie a conducătorului ce reprezintă forța de gândire și acțiune comunistă a partidului nostru, abnegația și devotamentul patriotic nețărmurit, voința de a trăi deplin idealul socialist, de a asigura drumul mereu ascendent al țării.

Gândirea politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu se bazează pe descifrarea unui sens al istoriei ce rezultă dintr-o adâncă înțelegere marxistă a proceselor economice și sociale: „O caracteristică a situației mondiale contemporane, a marilor mutații determinate de avântul impetuoz al forțelor de producție este creșterea continuă a rolului clasei muncitoare în societate și în viața internațională. În țările industrializate, clasa muncitoare constituie în prezent majoritatea națiunii, iar pe plan internațional se afirmă drept forța socială cea mai numeroasă și cea mai revoluționară a zilelor noastre. Un rol important are, de asemenea, țărănimia, care în cele mai multe țări în curs de dezvoltare reprezintă majoritatea populației și forța socială principală în lupta pentru eliberare națională, pentru progres social. Și pe plan internațional țărănimia reprezintă astăzi o forță politică de mare însemnătate. A crescut, totodată, ponderea intelectualității, care în condițiile actualei revoluții tehnico-științifice se afirmă tot mai mult ca un puternic factor al progresului social, având un rol tot mai important atât pe plan național, cât și pe plan internațional. În dezvoltarea socială a fiecărui popor, o contribuție de cea mai mare importanță aduc masele de femei, care se manifestă cu energie sporită și în lupta mondială împotriva războiului, înarmărilor, pentru destindere, colaborare și pace între națiuni. Tinăra generație constituie, de asemenea, o uriașă forță a lumii de azi, fiind vital interesată în lichidarea vechilor stări de lucruri, a inegalității și discriminărilor, în realizarea unei lumi a dreptății sociale, a libertății politice și naționale. În raport cu situația concretă dintr-o serie de țări, categoriile și păturile mijlocii ale societății ocupă și ele un loc însemnat în lupta pentru democrație, pentru colaborare și pace”.

Avem astfel conturată imaginea completă a forțelor ce se manifestă astăzi pe plan mondial, promovind o politică de pace și colaborare, de instaurare a unor noi relații internaționale bazate pe respectul națiunilor, pe independența și suveranitatea lor, pe excluderea forței și a amenințării cu forță din sistemul relațiilor care trebuie să existe între state.

STRĂLUCIT dialectician marxist, creator de concepte fundamentale în elaborarea creatoare a filosofiei noastre politice, tovarășul Nicolae Ceaușescu a definit cu stringență rolul clasei muncitoare, după cucerirea puterii, în promovarea unei politici externe independente: „Este un adevăr general valabil că proletariatul, eliberându-se pe sine de exploatare și asigurându-se și constituindu-se în clasă dominantă a societății, își asumă, totodată, cu curaj și abnegație, răspunderea eliberării sociale și naționale a întregului popor, a salvării independenței și suveranității sale. Istoria, viața demonstrează zi de zi vechiul adevăr marxist potrivit căruia nu poate fi liber un popor ce asuprește alte popoare sau nu recunoaște dreptul lor la independență. Nu trebuie uitat nici un moment că apărarea libertății și independenței este o condiție esențială a împlinirii idealurilor socialismului și comunismului în lume, că aceasta constituie adevărata piatră de încercare a adevăratului internaționalism revoluționar”. Pe aceste temelii de concepție politică, acțiunea internațională a președintelui României primește valențe noi, ea izvorăște dintr-o atență prelucreare a datelor realității istorice, constituindu-se într-un edificiu coerent, a cărui îndrăzneală de construcție și finețe în elaborare au stîrnit admirația multor lideri politici de mare anvergură, asigură României socialiste și conducătorului său un loc

proeminent în stima și dragostea popoarelor de pretutindeni. Numele țării noastre este astăzi sinonim cu o politică de pace și respect a independenței și suveranității popoarelor, cu o politică de democratizare a relațiilor internaționale, care înseamnă și respect deplin pentru interesele fiecărei țări, indiferent de dimensiunile sale geografice și potențialul economico-militar. Este tot mai evident, în aceste condiții, că noțiunea de solidaritate internațională și de colaborare cu forțele înaintate ale lumii se cerea definită cu mai multă precizie, iar contribuția tovarășului Nicolae Ceaușescu în această direcție un nou model de gândire consecvent revoluționară: „Privim noțiunea de solidaritate internațională în contextul uriașelor schimbări revoluționare produse în lume, ce fac ca în ea să se înglobeze atât unitatea țărilor socialiste, a partidelor comuniste și muncitorești, a clasei muncitoare, cât și sprijinul mișcărilor de eliberare națională, lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, împotriva subdezvoltării, pentru făurirea noii ordini economice internaționale, împlinirea dezarmării, lupta pentru respectarea dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe destinele sale. Se poate afirma că noțiunea de internaționalism presupune în zilele noastre participarea activă la soluționarea democratică, corespunzător intereselor fiecărui popor, a tuturor problemelor complexe ale lumii de azi, precum și întărirea solidarității militante cu toate forțele progresiste, antiimperialiste, luarea în considerație și salvarea fiecărei națiuni și, pe această bază, slujirea intereselor generale ale socialismului, progresului social și păcii”.

CONTRIBUȚIA hotărâtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea unei concepții ample și riguroase în politica internațională reprezintă elementul fundamental care a condus la ridicarea prestigiului țării și a poporului nostru în rîndul națiunilor iubitoare de pace, a tuturor celor care promovează idealurile colaborării și interesului mutual. Un factor în contextul de azi al lumii îl reprezintă accesul tuturor popoarelor la cuceririle științei și ale culturii, participarea lor cu titlu deplin la revoluția tehnico-științifică ce caracterizează epoca noastră. Un aspect dintre cele mai semnificative al unei vieți internaționale cu adevărat democratice îl constituie dreptul de a beneficia de știință și cultură, prin eradicarea unei grave moșteniri a trecutului, care presupunea anumite privilegii în ceea ce privește bunurile cunoașterii. Consecvent atitudinii sale revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a militat pentru relații noi și în domeniul științific și cultural, evidențind încă o dată importanța lor în viața popoarelor, în lupta pentru bunăstare și progres: „Prin însăși natura ei, știința este guvernată de principiul generozității, umaniste; ea trebuie să-și propună ca țel suprem ridicarea condiției de viață materiale, sociale și spirituale a întregii umanități. Iată de ce se impune lichidarea oricăror discriminări, îngrădirii și restricții în circulația valorilor cunoașterii științifice, asigurarea accesului liber al tuturor națiunilor, și în primul rînd al celor mai slab dezvoltate, la roadele revoluției tehnico-științifice contemporane. Știința trebuie să exercite un rol mai activ în lichidarea fenomenului subdezvoltării, a împărțirii lumii în țări bogate și sărace, să contribuie la asigurarea participării maselor largi populare de pretutindeni la conducerea societății, la făurirea conștientă a propriului lor destin, a unei vieți mai bune și mai drepte”. Deschiderea generoasă a filosofiei politice promovate de conducătorul nostru este expresia vocației revoluționare în toată structura sa intelectuală și morală, în profundul atașament față de cauza celor mulți, pe care a îmbrățișat-o din fragedă tinerețe și pe care o slujește cu atita strălucire în fruntea societății românești actuale. Este un rar exemplu de conduită morală în această preocupare, transformată în principiu de politică internațională, o pildă de umanitate românească, avînd realismul unei concepții bazate pe analiza faptelor vieții și zborul avîntat al unei gândiri ce țintește spre ideal. Poate că năcări nedreptatea nu iese mai limpede la iveală decît prin barierele artificiale pe care le ridică forțele retrograde pentru a împiedica accesul maselor la bunurile științei și ale culturii. Militînd consecvent pentru o reală democrație și în ceea ce privește știința, tovarășul Nicolae Ceaușescu poate fi pus alături de acele mari personalități mondiale, care au binemeritat stima întregii omeniri, pentru că au sporit binele prin cunoaștere.

În sistemul relațiilor internaționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost preocupat continuu de schimbările de valori, menite să defincască o existență dinamică, o sumă de virtuți active, cu participarea tuturor și cu respectul adînc față de trăsăturile distinctive menite să îmbogățească patrimoniul comun al umanității: „Este de înțeles că cunoașterea culturii universale reprezintă o necesitate nu numai pentru cei care lucrează în acest domeniu, pentru orice popor. Nici o națiune nu se poate dezvolta, nu-și poate înscrie cultura în sfera civilizației mondiale dacă se izolează, dacă nu participă la circuitul de valori spirituale. Datoria noastră este să facem cunoscute peste hotare marile realizări ale culturii patriei noastre, să ne afirmăm cu contribuția noastră originală în patrimoniul civilizației internaționale.” Domeniul propriu umanității depline este domeniul strădaniei comune spre cunoaștere, realizat prin contribuția fiecăruia la îmbogățirea patrimoniului de valori universale. Încrederea conducătorului partidului și statului că țara noastră poate participa cu cinstă la circuitul mondial de valori este încă o dovadă a marelui patriotism ce animă gândirea și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu, a respectului său față de moștenirea culturală a poporului român și față de nesecatul izvor de creativitate pe care-l aduce în contextul mondial.

INTOTDEAUNA, în momente importante ale istoriei sale, poporul român a avut conducători încercați, gînditori luminați, care i-au trasat calea spre culmi. Unitatea de nezdruccinat în jurul partidului nostru și a secretarului său general constituie și astăzi garanția mersului nostru ascendent. Animat de o concepție revoluționară, profund dialectică și marxistă, inspirat din exemplul inaripat al marilor figuri ale istoriei naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne dă pilda de urmat a unei voințe excepționale, pusă în slujba propășirii țării, a progresului și bunăstării sale, a ridicării continue a prestigiului său între popoarele lumii. Concepția politică a președintelui României este profund realistă, verificată de viața internațională, justetea sa a fost confirmată de evenimentele. Încrederea în forța popoarelor, în capacitatea lor de a opri cursul adeseori nefast pe care cercurile retrograde doresc să-l imprime unor evoluții ale vieții internaționale, poate fi caracterizată drept optimism lucid, apel generos la responsabilitatea popoarelor și la dreptul lor de a-și hotări soarta.

Dimensiunea internațională a gândirii politice a conducătorului partidului și statului reflectă de fapt caracterul dialectic al unei politici unitare, care-și trage rădăcinile din aspirațiile poporului român, definite cu deplină forță și amplexate la Congresul al IX-lea, adevărat moment de cotitură în istoria partidului și poporului nostru. Analiza marxistă a realității și profundul patriotism, extraordinarul dinamism, capacitatea de a sesiza cursul evenimentelor au caracterizat în acești ani concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și limpezimea soluțiilor și fermitatea marilor sale decizii de politică internațională. Angajați în transpunerea în viață a directivelor și hotărîrilor Congresului al XII-lea, comuniștii și întregul popor român au în fruntea lor pe unul dintre conducătorii cei mai încercați, personalitate politică și gînditor admirat și studiat pe toate meridianele, a cărui opinie reprezintă pentru mulți conducători de prestigiu un prilej de reflecție, ale cărui soluții sînt adeseori adoptate în țări îndepărtate, pentru că ele poartă pecetea unei personalități excepționale. Ideile sale despre noua ordine internațională politică și economică reprezintă materialul de studiu pentru institute reputeate, la ale căror lucrări participă oameni politici și cercetători cu renume. Inițiativele din organizațiile internaționale, prin definirea unor concepte fundamentale, menite să ordoneze eforturile națiunilor în realizarea unei lumi mai drepte, cum ar fi acela de bună vecinătate, la O.N.U. și altele, contribuie la mobilizarea unor energii din viața internațională, pentru sporirea coeziunii popoarelor și realizarea unei ordini superioare în viața planetei. Sînt atributele unui fiu cu care poporul român se mîndrește, pe care îl urmează și în care și-a pus toate speranțele unei vieți mai bune și mai prospere, un om între oameni de care sînt legate cele mai nobile aspirații.

Marin Rădoi

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU